

KÖRSBÄRSVÄGEN 75

Familjen Söderberg
i
VILLAN

Sammanställt av:
Mikael Söderström
Mikaela Gustafsson
Ylva Brygg
Anu Kjäll
Henric Tungström
Olof Edin
Anders Widén
Marie Madsen

Register

1. Familjen Söderberg
2. Östersund
3. Odensala och villan
4. Jämtland – Sverige – Världen
5. Teman
6. Alkohol och tobak
7. Barnomsorg
8. Bio, Tv och musik
9. Diskussionsämnen – abort, tvångssterilisering och sambeskattnig
10. Sjuksköterska
11. Du-reformen
12. Priser
13. Skivomslag
14. Östersundsbilder
15. Samhällsinformation – almanacka 1975

FAMILJ

Sven-Olof Söderberg, Major

Sven-Olof är född 10 februari 1937.

System Margareta är född 1940.

Uppvuxen på landsbygden, Oviken. Familjen försörjer sig på jordbruk.

SOS går folkskolan i Oviken..

1950 börjar han vid Östersunds högre allmänna Läroverk, 4 år realskola,

1954 gymnasiet Reallinjen.

1954-56 Studentexamen 1956-05-20.

Grundutbildning Livkompaniet, I5 .

Kadettskolan i Ulriksdal 1957

Tjänstgörande som Sergant på I5 sommaren. Då träffar han Birgitta på dans en dans på I5 gymnastiksal.

Fänrikskurs på Karlberg 1958/1959. Under samma år förlovar sig han och Birgitta vid nyår och gifter sig vid pingst i Stora kyrkan.

Fänrik 1959. Flyttar till egen lägenhet tillsammans med Birgitta.

Plutonchef Livkompaniet I5.

Går den sk "fänriksförbättrarkursen" under två år.

Löjtnant på hösten 1962, tillfälligt tjänstgöring som kompanichef. GRK kompani.

Infanteristridsskola i Linköping och Borensberg.

Signalofficerskurs i Uppsala 1963.

Kapten 1965

Militärhögskolan (MHS) allmänna kurs 1966-1967

Stabskurs 1968. .

Får generalstabsförord, tackar nej och bosätter sig i Östersund.

Tjänst på I5 som major och kompanichef vid Livkompaniet.

1973 - 1976 Arbete vid milostaben med planering av repövningar mm.

1976 Överstelöjtnant och ställföreträdande bataljonschef.

* Alternativt fortsatt arbeta som kompanichef Livkompaniet

Gia Wargen

Birgitta, född Larsson, Sjuksköterska

Birgitta är född 15 januari 1938

Hon bor med sina föräldrar i en hyreslägenhet på Rådhusgatan 61 B. Mamman är hemmafru och pappan rörmokare (startar sedermera egen firma m. 2 anställda). Två syskon, en äldre bror, Birger f.1934 (gått praktisk inriktning på Österängsskolan, ÖPR) och en yngre syster f. 1944, Yvonne (tar studenten med teoretisk inriktning, Läroverket-63).

Birgitta börjar i skolan på Odenslundsskolan 1945 men gör ett skolmognadsprov (under en vecka) som 6 åring.

Hösten 1950 börjar B i Flickskolan vid Rådhuset. Där går Birgitta i fyra år och tar realen

Hösten arbetar hon .

I januari 1956 börjar Birgitta på sjuksköterskeskolan i Östersund. Hon tar examen julen 1958.

Birgitta börjar arbeta på Östersund lasarett i januari 1959 på operationsavdelningen.

Sven-Olof och Birgitta träffades sommaren 1957 på dans en dans på I5 gymnastiksal.

De förlovar sig på nyåret 1958/59.

Flyttar ihop våren 1959 i en lägenhet i kvarteret Stormhatten, Krondikesvägen 34.

De gifter sig i pingst 1959 i Stora kyrkan.

Mikael föds 15 september 1959

Birgitta slutar arbeta för att vara hemma med Mikael, föräldraledigt under fyra månader.

Birgitta börjar arbeta igen januari 1960 och Mikael är hos mormor.

Ann-Charlotte föds 23 november 1960. Nu väljer Birgitta att vara hemma med barnen.

Mikael och Ann-Charlotte börjar skolan 1966-67 på Odenslundsskolan.

Birgitta återgår i arbete på lasarettet men börjar drömma om att vidareutbilda sig för att fördjupa sin kunskap som operationssköterska.

Mattias föds 1970 i 3 maj.

Familjen flyttar (eftersom det börjar bli trångt i tvåan på Krondikesvägen). Familjen flyttar därför till en fyrarummare i Valhall.

Mattias går hos dagmamma i området och Birgitta börjar sin utbildning till barnmorska.

Familjen flyttar in i sin nybyggda villa på Körsbärsvägen 75 i januari 1973.

När Mattias är 2,5 år gammal börjar han på dagis (Tröskan).

1975

- Lotta och Micke går kvar på Parkskolan.
- Mattias går på Tröskans förskola
- Birgitta ?
- Sven-Olof arbetar på Milostaben alt. som kompanichef.

Nelore Norrland

Mikael "Micke", född 1959

Ann-Charlotte "Lotta", född 1960

Mattias "Matte", född 1970

Yvonne Larsson, studerande

Yvonne är född 1948 och är yngst av tre syskon. Hon intresserar sig tidigt i olika föreningar, som scouterna och så småningom även i socialdemokratiska ungdomsförbundet. Hon går på Odenslundsskolan för att sedan gå högstadiet på Parkskolan. Hon läser samhällsvetenskaplig inriktning på Läroverket och tar studenten 1967.

Under sin studietid har Yvonne arbetat extra på Tempos porslinsavdelning och fortsätter att arbeta där under 1968-1969. Under denna tid sparar Yvonne för att resa i Europa. Hon besöker Tjeckoslovakien, Grekland och Spanien för att möta det vanliga folket på gatan.

Hon engagerar sig allt mer på vänster kanten politiskt men också i Röda korset. Ett av Yvannes stora intressen är att fotografera och när en amatör teatergrupp bildas i Östersund så går hon genast med. Hon spelar teater men hjälper också till med dekorer och annat rekvisita bygge.

1970 flyttar hon till Stockholm för att börja arbeta på postgirot som nu söker mycket folk. I Stockholm engagerar hon sig allt mer i sin omvärld och fortsätter att resa en del. Under sina resor upptäcker hon att, vid sidan av fotograferingen, också gillar att dokumentera i text. Hon börjar skriva små reseskildringar och beskriver landet ur den lilla människans perspektiv.

Hösten 1973 börjar Yvonne på journalisthögskolan i Göteborg och känner att hon nu har hittat rätt i sitt yrkesval. Hon vill granska och dokumentera samhället. Yvonne är en person som i första hand bygger sitt engagemang utifrån humanitär synvinkel. Det politiska engagemanget finns kvar men hon förhåller sig allt mer kritiskt till sina forna vänstervänner och fortsätter att utgå ifrån den lilla människans kamp i samhället.

Yvonne engagerar sig även fortsättningsvis i Röda korset och ansluter sig till en grupp som ordnar soppkök och övernattningsställen för utslagna i Göteborg. Det är där hon möter sin pojkvän, Hans Gren. Hans är född år 1945 och kommer ursprungligen från Norrköping. Hans studerar till läkare. Yvonne och Hans känner för de svaga i samhället och brukar båda arbeta som volontärer i olika sammanhang.

Under sommaren 1975 arbetar Yvonne extra på Östersundsposten och Hans har fått ett vikariat på Östersunds sjukhus. Hans delar en liten lägenhet med en studiekamrat i en av landstingets egna hus medan Yvonne har fått en sängplats hemma hos Birgitta och Sven-Olof.

Östersund

Storkommunen Östersund bildades 1 januari 1971 och Östersund blev då huvudtätorten. Man slog samman Östersund stad, Frösö köping, Brunflo och Lits kommuner samt delar av Hackås och Hallens kommuner. 1975 uppgick kommunens befolkning till 54 135 personer.¹

1960- och 1970-talen präglades främst av miljonprogrammet, samtidigt som äldre hus såsom Hotell Grand revs (för att ge plats åt nuvarande Storsjöteatern) tillsammans med Cellfängelset (i början av Prästgatan), Västra stationen (vid Badhusparken) och Flickskolan (där dagens länsbibliotek ligger). I lokaltidningarna kallade man det hela för "rivningsvansinne" och "saneringsvälten". Man ville även riva Gamla Teatern för att bredda Rådhusgatan men då fick östersundarna nog och den byggnaden står kvar i dag.

De stora varuhusen hade brutit sig in i stadskärnan under hela 60-talet och slukade hela kvarter av de gamla svenska bostäderna. I kvarteret "månadsmötet" byggdes Domus och Böndernas hus, som sen kom att ändras till Kärnan. Utbyggnad av kvarteret där varhuset Tempo och Partilagret låg satte fart och kallades då för Z-huset. Det som idag är Åhlens.

Saluhallen fick nya lokaler på Stortorget 73. Där fanns många nya spännande delikatesser som man annars tidigare inte haft tillgång till.

Torget pärla Grand Hotell från 1888 revs 1975, trots att det endast upptog 13 meter i djup, av byggtomten för nya teatern från Storgatan räknat. Vilken fasad för teatern det kunde ha varit om arkitekten hade varit mer flexibel! Notera rivningstomten i bildens nedre kant. Där stod Hofverbergska gården, en anrik träbyggnad från 1800-talets mitt.

Stora Postkontorets låg på Rådhusgatan 56.

Under 70-talet utbyggdes stora länsinrättningar bl.a. länsstyrelsen och länssjukhuset. När sjukhuset byggdes ut 1970 revs det gamla "Cellfängelset", (trots att det redan 1935 förklarats som byggnadsminne).

Det nya höghuset i sjukhuset stod färdigt 1973.

Polishuset byggdes 1968-70 i en för staden helt ny karakteristisk stil.

Industrieterableringar som t ex strumpfabriken Vinetta och LM Ericsson (ca 1970) gjorde Östersund till industristad under 70-talet.

Blev man hungrig kunde man gå på restaurang "En liten röd" och äta råbiff eller ostfondue, eller till restaurang "Onkel Adam".

¹ <http://www.ostersund.se/download/18.67278773128296c05f580003859/ostersundisiffror2010> (hämtad 2012-05-10).

Kuriosa

Fika har alltid varit populärt för oss i Sverige. På 70-talet gick vi på Café och de som var mest populära i vår lilla stad var ex: Wedemarks konditori, Café Törners, Ritz konditori & Lindéns konditori. Att gå förbi och fika på Tempo var ett måste när man var på shoppingtur. Café Temperance fanns kvar ännu för de med lite högre krav och de som varit med långt tillbaka och följt Temperance sen dess glansdagar. Strax utanför centrum, på söder låg ett Café som hette Edenbos.

Blev man sugen på något gott fanns alltid den lilla kiosken som låg inhyst i en lite hattstuga lite varstans och där man minst förväntade sig en. Där kunde man på lördagar peka och tala om vad man ville ha för godisbitar i sin påse. Eller som vuxen kanske köpte man sin tidning och ett paket cigaretter.

På vår fritid i Östersund kunde vi besöka badhuset som låg på Rådhusgatan 54. Där kunde de som inte var höjdrädd hoppa från 5 meters trampolinen.

Ett annat hopp för de som ändå var lite mer modiga kunde göras på Frösön om vintrarna. Alpbacken som bestod av en liten och en stor hoppbacke var belägen på Lövsta. Den var öppen fortfarande första åren på 70-talet men las sen ner pga. murket trä och högre säkerhetsregler.

De som ville åka utför i lite lugnare tempo, hade Ladängen och Gustafsbergsbacken att roa sig i. Efteråt kunde man när benen blev trötta, sitta utanför Café Slalom på renskinn i solen om söndagarna och inta varmchoklad med vispgrädde och hembakade bullar.

Ville man hellre åka skridskor fanns den stora isbanan på Lövsta eller så väntade man till 1975 byggdes Z-kupolen, där man kunde åka inomhus och slapp frysa i vinterkylan. Men mest användes den av ÖIK-lagen som var väldigt populära ishockeylag för oss Östersundare.

Hotell kan vara bra att hysa in hitresande i om de inte får plats i vår bostad. Att rekommendera är Hotell Standard som ligger mitt i centrum och är stort och flott. Eppo Motorhotell är perfekt om man kommer med bil, det ligger lite söder ut från centrum.

Militärer var det gott om i Östersund. Staden fullkomligt kryllade av dem som arbetade på en av våra förläggningar, eller av dem som var inlagda där för att göra sin militär-tjänstgöring. Östersund hade tre stora anläggningar. F4 som var flygflottilj, I5 och A4 för marktjänstgöring. På onsdagarna levde staden upp när alla unga militärer skulle ut på staden och svänga sina lurviga.

ÖP och LT var kvällstidningar ända fram till 1975, då det ändrades till att bli morgontidningar.

Raggarna

I Östersund hade vi också gott om raggare. Det fanns två grupper: utanför Tempo fanns en stenmur och där satt Temporaggarna uppflugna, rökte och såg coola ut. De skrämde slag på vanligt hederligt folk, som passera förbi. Mjölkpallsgänget höll till på gamla busstorget, där det satt och dinglade med benen på en lastbrygga, rökte och såg lika coola ut.

Där satt dom, rökte och tuggade tuggummi. Sen drog de en repa med de gamla amerikanarna, burnande Kyrkgatan - Storgatan fram och tillbaka spelande högsta volymen på deras nya kassettbandspelare. Det hela avslutades med en fika kaffe på Tempo.

Den ende de oroadе sig för var att stöta på var polisman "Breding". Hans namn ingav respekt och blev med åren något av en legend.

FAKTA KÖRSBÄRSVÄGEN

Dessa fakta bygger på den familj, som till stor del stått förebild för familjen i villan

För att bygga sitt hus så tog mannen i familjen tre månaders tjänstledigt.

De startade byggandet i oktober 1972 efter tre månader, i januari 1973 var stora delar av huset färdigt men botten planet var inte inrett.

Den mark som tillhörde villan var 750 m ² stor och kostade 30 kr m ² =	22 500 kr.
Byggsatsen, d v s huset kostade:	75 000 kr
Arbetet med att installera el i huset:	4 000 kr
Murarens arbete	2 400kr
Grävningen av grunden	<u>600 kr</u>
	104 500 kr

Totalt lånade de 155 000 kr som användes för att täcka förlorad arbetsinkomst och kringkostnader.

Hur mycket kostar villan 1973

Henric Tungström
2010-12-31

Inledning

”Hur mycket kostar villan 1973 ?” , såsom titel på detta arbete är ett ogreppt begrepp. Mer precist syftar detta arbete till att svara på hur mycket det kunde kosta att bygga en villa i Östersund 1973.

Grund till detta är Jamtlis satsning på 1970-talet och den miljö som färdigställs på Historieland, där det bland mycket annat finns en villa. Syftet är att ge personal och besökare en faktabakgrund till fortsatta diskussioner om villans kostnader och finansiering därav.

Jag kommer här jämföra två villabyggen, lite olika både i storlek och i byggkostnader för att sen utifrån dessa villor ge ett förslag till vad villan på Jamtli kunde ha kostat om den blivit byggd 1973. Vidare kommer jag att beskriva hur finansieringen av bygget kunde gå till om man tog hjälp av en bank.

Exempel 2. Körsbärsvägen 5

På Körsbärsvägen 5 byggde Berit och Sven – Erik Bergander sitt Myresjöhus typ 51 under hösten/vintern 72-73. Även här gick bygget snabbt. Man började med att gjuta källarplanet i oktober och flyttade in i januari. Här finns inte Kjerstins exakta bokföring men visst kan vi se vad det kostade i alla fall. Dom lånade 155 000 och de pengarna gick åt till bygget. Sven-Erik byggde det mesta själv, han tog tjänstledigt från sitt jobb från F4 några månader. Till sin hjälp hade han flera kompisar och vänner som hjälpte till, vilket säkert hjälpte till att hålla nere byggkostnaden om man jämför med bygge på Vainos väg. Tomten i Odensala var lite billigare än i Valla och kostade xxx xxx kr och Myresjöhuset är lite mindre än Bengtssons Gullringshus

Exempel 1. Vaino nr 2

Fakta

Adress	Vainos väg 2 832 55 FRÖSÖN
Tomtareal	870 km ²
Total lägenhetsyta	117 km ²
Källarens golvyta	105 km ²
Garage	25 km ²
Byggkostnad	213 253:95 kr

Fastigheten Vaino nr 2, alternativt kallad Stg. 979P ligger i Valla på Frösön, närmare bestämt på Vainos väg 11. Här byggde Börje och Kjerstin Bengtsson ett Gullringshus, typ Solringen D 32, under hösten 1973. Bygget gick snabbt, från tomtköp och planering på sensommaren skedde inflyttning i november. Kostnaderna för bygget är mycket väl dokumenterade och bevarade, något vi idag må tacka Kjerstin för. Kjerstin förde dagbok under bygget samt förde löpande upp kostnader, stora som små, från själva huset på 87 000 kr till hyra av betongvibratorm på 40 kr. Den slutsumma hon räknar ihop är 213 253 kronor och 95 öre. Dagboken består av 131 kostnadsposter vika kan ses i sin helhet i bilaga 1. Jag har även sammanställt kostnaderna i tre grupper; Material, arbetskostnader och övriga tjänster.

Materialkostnader. 178 088.75 kr

Detta är den största kostnadsposten, där själva huset med 86939 kr samt tomtens 32100 kr dominerar. Omräknat i kvadratmeterpris kan vi dela huskostnaden med bostadsytan och får då $87\ 000/117 = 743$ kr/km².

Samma tillvägagångssätt gällande tomten ger $32100/870 = 37$ kr/km²

De följande 100 utgiftsposterna är av varierande slag såsom tegel, betong, trä, grus, målarfärg, taper mm mm.

Arbetskostnader 31244.35 kr

Börje och Kjerstin koordinerade semestrar och andra ledigheter till byggperioden. Vidare togs hjälp av både släkt och vänner under byggets gång. Exempelvis var vid verandabygget stora delar av Börjes dragspelslag, Jämtbälgen, på plats och hjälpte till.

Men även yrkeshantverkare hyrdes in såsom elektriker, rörmokare och murare m.fl.

Bland de tyngre posterna här finns elektriker om drygt 10 000 och rörmokare ca 7000.

Övriga tjänster 3920.85 kr

Den minsta posten består till största delen, ca 2000 kr, av kostnader för utstakning av tomt samt kostnad för lagfart. Resterande fördelas på olika planeringskostnader samt olika besiktningar under bygget, bla. av sotare.

Finansiering, ränta och avbetalning

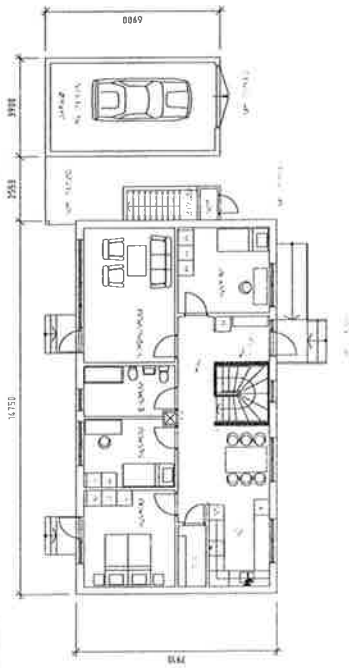
Villabygget bekostades i stort av lån om totalt 207 000 kr. Lånen är fördelade mellan Länsbostadsnämnden och Sparbanken.

Länsbostadsnämnden beviljade statliga byggnadslån och därifrån lånades 17 700 kr.

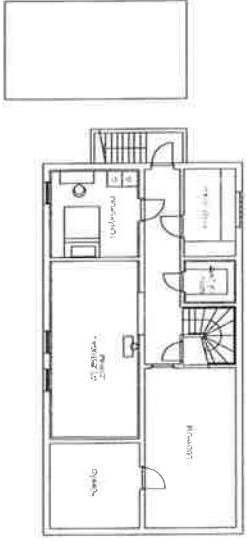
Resterande summa lånades i Sparbanken varav 15 000 utgjordes av ett sk topplån. Lånet var upplagt på 20 år och räntan var 1973 ca 7 %. Under 1974 samt 1975 gör kvartalsvisa avbetalningar på belopp mellan 400-700 kr.

Exempel 2. Körsbärsvägen 5

På Körsbärsvägen 5 byggde Berit och Sven – Erik Bergander sitt Myresjöhus typ 51 under hösten/vintern 72-73. Även här gick bygget snabbt. Man började med att gjuta källarplanet i oktober och flyttade in i januari. Här finns inte Kjerstins exakta bokföring men visst kan vi se vad det kostade i alla fall. Dom lånade 155 000 och de pengarna gick åt till bygget. Sven-Erik byggde det mesta själv, han tog tjänstledigt från sitt jobb från F4 några månader. Till sin hjälp hade han flera kompisar och vänner som hjälpte till, vilket säkert hjälpte till att hålla nere byggkostnaden om man jämför med bygge på Vainos väg. Tomten i Odensala var lite billigare än i Valla och kostade xxx xxx kr och Myresjöhuset är lite mindre än Bengtssons Gullringshus.

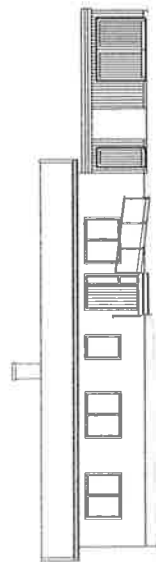
BOTTENPLAN

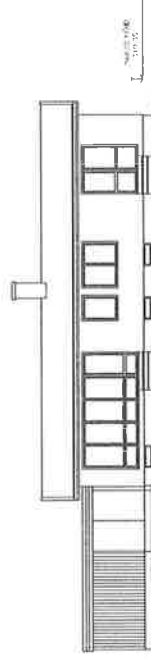
KÄLLARPLAN

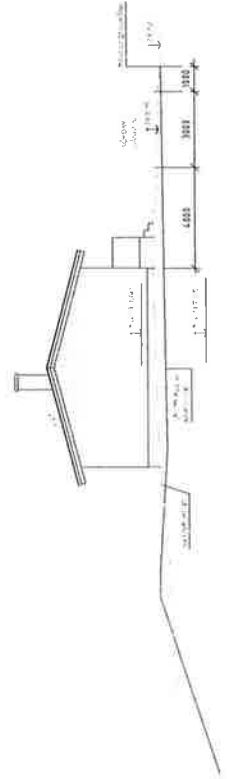
SEKTION

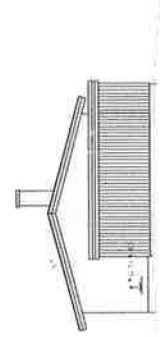
FASAD MOT ÖSTER

FASAD MOT VÄSTER

FASAD MOT SÖDER

FASAD MOT NORR

BYGGLOVS-RITNING	BYGGLOVS-RITNING
70 - TALS-VILLA	70 - TALS-VILLA
JÄMTLI	JÄMTLI
BOX 709	BOX 709
631 20 ÖSTERSUND	631 20 ÖSTERSUND
ÖRSÄTERS ÖST. ÖST.	ÖRSÄTERS ÖST. ÖST.
ORFVÄG 10	ORFVÄG 10
2910 17 79	2910 17 79
PROJEKTANTER	PROJEKTANTER
K.G.	K.G.
H.S.Z.	H.S.Z.
PLANER, SEKTION OCH FASADER	PLANER, SEKTION OCH FASADER
SKALA 1:100	SKALA 1:100

Odensala

Odensala är en stadsdel i Östersund som ligger omkring fyra kilometer från stadskärnan. Odensala har en lång historia som stadsdel men växte sig till en status som förort först under miljonprogrammet på 1970-talet. Då fick stadsdelen fick ett eget centrum intill ett stort bostadsområde bestående av tjugotalet trevåningshus i betong och tegel med fyravåningshus med loftgångar i utkanten. Resten av Odensala består till större delen av villor och radhus.

Miljonprogrammet

I landet som helhet präglades 1960-talet av en omfattande inflyttning till städerna och bostadsbristen blev akut. Inom bostadsbyggandet innebar detta att regeringen genomförde sitt "miljonprogram". Miljonprogrammet är den vardagliga benämningen på bostadsbyggandet i Sverige under perioden 1965-1975, som följde ett riksdagsbeslut 1965. Målet var att lösa tidens akuta bostadskris genom att under kort tid bygga en miljon bostäder och förbättra bostadsstandarden. Genom "miljonprogrammet" och med hjälp av rationellare byggnadstekniker byggde man under åren 1965-74 allt större bostadsområden i snabb takt. De är kända som "rekordåren". Produkter av denna tid är framför allt bostadsområdena Valhall, Körfältet och Lugnvik.

Handla gjorde de som bodde i Odensala på Konsum Servus eller Odenhallen. Där fanns allt som behövdes för vardagen. I Odensala centrum, kring Odenhallen fanns kiosk, bank, post och frisör. Ville man storhandla åkte man in mot staden och handlade på tex. Hemköp.

Macken var mest för att tanka eller att ta hand om bilen på den tiden. De största var Esso, OK, BP och Shell. Esso macken i Odensala hade även en hotellbyggnad som kallades Esso motorhotell.

Dessa kom till i östra Odensala runt 1974: / Enligt Personalen på Odensala Hälsocentral. Konsum Servus , Socialkontor, Hälsocentral, Barnvårdscentral, Folktandvård
Förskolan Stallet byggdes 1975.

Jämtland/Härjedalen 1975

Nyheter

I Härjedalen förbereder man för storsatsning på turismen. Inom en tioårsperiod räknar man med investeringar på omkring en miljard kronor. Länsstyrelsen är avvaktande och vill skynda långsamt. På Härjulfskolan i Hede startar man utbildning av personal till turisthotell.

Det är fortsatt läkarbrist i länet. En rapport om skolhälsovården i Östersund visar på många brister pga detta. I februari får man vänta 54 dar på få komma till doktorn i Hoting.

Industrisatsningar i Bräcke och Strömsund, t.ex. väntas 105 jobb på det nya "Bräckefabriker AB", som bl.a. ska tillverka containerflak. Även i Östersund rapporteras då och då om nya industrijobb.

Januari – Man beräknar att ca 100 ton socker har smugglats till Norge från Jämtland sedan exportförbudet infördes i juli 1974.

3 januari – Den legendariske fjällräddaren Gunnar "Spökis" Andersson begravs i Östersunds nya kyrka. Många, inte minst samerna, sörjer den populäre piloten, som omkom i en helikopterkrasch i december 1974. En minnesfond upprättas och pengarna strömmar in – bl.a. säljer Beppe Wolgers en tavla till förmån för fonden.

Februari – VM i Rodel genomförs i Hammarstrand. Östtyskland vinner i samtliga klasser. Ragunda storkommun kallar arrangemanget en PR-succé. På hotell Vild-Hussen underhöll man rodelåkarna med porrfilm och Helan & Halvan.

26 februari – Östersunds tingsrätt meddelar sin dom i länets första vårdnadstvist i ett s.k. samvetsäktenskap (idag kallat samboförhållande). Fadern får vårdnaden om barnet. 1974 kom en lagändring som gjorde att äktenskapets regler gäller även för samvetsäktenskap, samt att fäder ska bedömas på samma villkor som mödrar i en tvist.

Mars – Kommunstyrelsen drar in den vakt som tidigare har funnits på busstorget i Östersund. Redan dagen efter tar berusade över vänthallen, slåss och förstör toaletter. Bussresenärer vågar inte vänta på bussen i vänthallen.

April – I början av april är skogsarbetarstrejken nästan total i Jämtlands län. I hela Norrland omfattas ca 10 000 man. Skogsarbetarna kräver bl.a. att få fast månadslön på 4000 kr och 25 kr i traktamente, istället för att som tidigare arbeta på ackord.

April – Sensation! En mammutbete påträffas i ett grustag i Hammarstrand.

16 april – Postkontoret i Lit utsätts för inbrott. Tjuvarna kom över 181 000 kr i kontanter och 22 000 kr i frimärken. Polisen misstänker att det rör sig om fackmän.

17 april – I Storhogna, Vemdalen, förgiftas en familj med två barn till döds av koloxid när de sover i sin husvagn. Många husvagnar är inte kontrollerade och Sveriges 75 000 husvagnsägare är oroade.

Maj – Årets avtalsrörelse går bra för LO. Störst lönelöft får sjukvårdsbiträdena, med över 40 procent mer i begynnelselönen de kommande två åren. Även sjuksköterskor och laboratorieassistenter får ett bra lönelöft. Brandmän och förskolelärare är mindre nöjda.

Maj – En slitning uppstår mellan de borgerliga partierna, som samregerar i Östersunds kommun, sedan centern vill göra en utredning av Östersunds förvaltningsorganisation. Moderaterna och folkpartiet motsätter sig detta, de tycker att förvaltningen fungerar bra och att ”långgrandiga” utredningar inte behövs.

1 maj – Barnomsorgen och kriget i Vietnam och Kambodja är de viktigaste ämnena i förstamajtalen. Statsrådet Anna-Greta Leijon talar vid demonstrationståget i Östersund: ”Samhället har inte råd att kvinnorna enbart ska ägna sig åt att sköta barn. Ingen reform är viktigare än att bygga ut barnpassningen.”

21 maj – Någon bryter sig på natten in i djuraffären Östersunds Zoologiska och plågar flera djur till döds, bl.a. flera papegojor och marsvin. På kvällen hade TV visat en film i vilken djur dödas på ett ”sadistiskt sätt”.

29 maj – Skogsarbetareförbundet och skogsarbetsgivarna kommer till en preliminär uppgörelse, där arbetarna får delvis månadslön och delvis ackord. Några dagar senare upphör strejken.

Juni – Sommaren kommer redan i början av juni och badplatserna runt Östersund är smockfulla. Men redan efter någon vecka blir det kyligare igen.

3 juni – En familjefar i Bergsviken i Svenstavik skjuter sina två barn (en treårig pojke och en sjuårig flicka), sin fru och därefter sig själv i huvudena. Endast mamman överlever. Makarna hade nyligen separerat.

5 juni – Årets ”grundenter” tar examen från gymnasiet. På Wargentinskolan firar man med vita mössor, blommor och ballonger. På John Ericssonskolan, som har tekniska linjer, är firandet däremot måttligt.

22 juni – Midsommarafton är städad på de flesta håll. I Fröjdholmen utanför Oviken spelar Lasse Berghagen och drygt 8000 personer firar hela helgen, men bara ett tiotal fyllerister behöver omhändertas. Även på Jamtli firas midsommar.

28 juni – Årets Expo Norr öppnas och pågår en vecka framåt, med totalt 45 000 besökare. Mässan har i år temat ”Det bästa i centrum”, med rubriker som ”naturmedicin”, ”kristendom kontra samhällsarbete” och ”fritidsfiskets framtid”. På avslutningshelgen är det tivoli med bråk och fylla som följd.

Juli – Fler turister än någonsin besöker Östersund. 600-700 turister kommer till turistbyrån varje dag. Populäraste turistmålen är Thomée, Frösö kyrka och Sommarhagen. Även fiske är populärt. I Strömsund är det också turistinvasion, mycket tack vare Beppe Wolgers film Dunderklumpen.

Juli – Första veckan i juli är musikvecka, med konserter, spelmannsstämman osv. På tisdagen är militärmusikens dag.

1 juli – Årets intagning till gymnasiet är färdig och de elever som har fått plats presenteras i tidningen. Efter några års sjunkande tendens ökar intresset igen för de teoretiska linjerna, men det är fortfarande svårast att komma in på yrkesinriktade linjer. För första gången börjar en flicka på Halåsens skogsbruksskola.

3 juli – KDS (Kristen Demokratisk Samling) tre dagar långa riksting startar i Östersund. Partiledaren Alf Svensson tror att partiet kommer att klara fyraprocentsspärren i nästa val. Huvudbudskapen är: NEJ till kärnkraft, NEJ till fri abort, NEJ till blockpolitik och JA till hemmafruar.

10 juli – Efter en lång debatt beslutar Östersunds kommunfullmäktige att bygga den omdiskuterade teatern med konferenshotell där hotell Grand tidigare stått (den nya teatern kom så småningom att kallas Storsjöteatern).

17 juli – Norrmännen får åter köpa så mycket socker de vill i Sverige, då man tar bort det exportförbud på mer än 5 kg som har varit verksamt knappt ett år. Liksom 1974 får Konsum i Storlien långa köer med norrmän.

Augusti – I Indalsälven dör mängder med fisk mellan fabriken i Hissmofors och Granboforsen. Den 6 augusti konstaterar hälsovårdsnämnden att det är svavelutsläpp från Hissmoforsfabriken som har orsakat massdöden.

6 augusti – Den varmaste augustidagen på 200 år och den varmaste sommardagen sedan 1933. Vissa delar av landet har 38 grader (Frösön 26 grader). Även i Jämtland har både juli och augusti varit varmt och soligt.

7 augusti – 500 kristna ungdomar kommer till Östersund för att delta i EFS sångfestival för ungdom, ”Ung Ton 75”. Det jämtländska EFS-förbundet har 164 grupper med 2194 medlemmar.

20 augusti – Miljöaktivister från Hälsingland åker till Härjedalen för att protestera mot besprutningar med hormoslyr. De kedjar fast sig vid besprutningsplanet på Svegs flygplats.

27 augusti – Polisen i Östersund bevakar fyra affärer som säljer mellanöl och konstaterar på två av ställena var det inga problem för ungdomar under 18 år att handla öl. Kontrollen föranleds delvis av att Jämtlikväll har varit mycket stökigt flera gånger under sommaren, med ungdomar från 13 år som har druckit sig redlösa på mellanöl.

Debatter

Konstverket ”**Sjunken tärning**” av Torsten Renqvist debatteras fortfarande. I januari beslutar Östersunds kulturnämnd att den ska placeras i parken bakom Rådhuset istället för framför.

Den nya **bilbälteslagen** är omdiskuterad. En svegsbo gör JO-anmälan och menar att lagen strider mot de mänskliga fri- och rättigheterna.

Distriktsläkaren på Frösön, Hans-Olof Nylén, menar att **skolhälsovården** i Östersund är bristande. Många barn är enligt honom alldeles för pressade att prestera av sina föräldrar, fr.a. inom idrotten.

Debatten om **älgjakten** fortsätter från 1974. En grupp jägare vill enbart ha licensjakt, medan andra vill behålla den allmänna (fria) jakten. De senare menar att licensjakt gynnar överklassen. I mars lägger jordbruksminister Svante Lundkvist fram en proposition om jakten, denna är en kompromiss med samordnad jakt från 1976 men också möjlighet för jakträttsinnehavare att på egen hand skjuta en älg och en kalv under en allmän jaktperiod.

Energidebatten pågår, gällande både kärnkraft och vattenkraft. T.ex. finns organisationen "Älvräddarna" som framför att man bör satsa på vindkraft istället för vattenkraft eftersom det ger mindre ingrepp i naturen. I Jämtland kritiserar sportfiskare utbyggnaden av **vattenkraften**, fr.a. ett planerat kraftverksbygge i Granboforsen i Indalsälven mellan Krokom och Lit. Även kraftverksbygget i Sveg möter hårt motstånd.

Det politiska läget i **Portugal** intresserar även jämtar i flera insändare till LT. Länets SAP och SSU har insamlingar för att stödja den demokratiska socialismen i Portugal. De menar att kommunismen är ett hot mot landets demokrati.

Februari – Flera företagare i Strömsund misstänker att arbetarna utnyttjar försäkringskassan genom att **sjukskriva sig i onödan** för att slippa jobba. Facket FCO:s ordförande i Strömsund svarar att det är typisk politisk propaganda mot arbetarrörelsen.

Mars – 41 värnpliktiga vid I 5 kräver i en skrivelse till bataljonschefen att få slippa **cykeltolkning**, som de anser är livsfarligt. Vid tolkningen drar en bil ett stort antal värnpliktiga på cykel som håller i ett gemensamt rep, vilket gör det svårt för bilister att hålla undan. Många har också skadats vid omkullkörningar.

Mars – Jämtlands läns socialdemokratiska kvinnodistrikt har styrelsekonferens. Kvinnoklubbarna i länet får allt fler medlemmar, varav många unga och småbarnsföräldrar. Kortare arbetstid och utbyggd **barnomsorg** deras viktigaste politiska frågor just nu.

Mars – Signaturen 3-barnsmor kritiserar i LT kvinnosakskvinnor och menar att barnens rätt till ett gott hem ska komma före kvinnors ekonomiska oberoende, samt att barnen kommer i kläm i **barnomsorgen**.

Sommar – Flera insändare i LT efterlyser en ölstuga i Östersund, där de som nu dricker öl i parkerna kan sitta istället. En menar att **öldrickandet** förstör trevnaden och skrämmer bort turister, en annan påpekar att förutom den bordell som finns i Östersund behövs också ytterligare service, dvs. en ölstuga.

28 juni – Expo Norr öppnas med en debatt om **naturmediciner**. Frågan har väckts i riksdagen om huruvida dessa ska få användas jämte konventionella mediciner och vilken kontroll socialstyrelsen ska ha över användandet. Professor Olov Lindal från Linköping menar att de många konventionella medicinerna har gjort mer skada än nytta och att patienterna ska ha rätt att välja naturmedicin.

Juli – De jämtländska jordgubbarna kommer. Men alla gubbar är besprutade med **bekämpningsmedel**, något som upprör många. Även bekämpningsmedel i jordbruk och skogsbruk, som hormoslyr, debatteras.

Kuriosa

Motion blir alltmer populärt. Årets motionskampanj från Svenska Gymnastikförbundet har ledordet "Bli kompis med din kropp". En ny motionsform i Östersund som har dragit många kvinnor är jazzgymnastik.

Datatekniken sprider sig över länet. Bankkontor installerar dataterminaler och gör till att börja med registreringar på magnetband. I slutet av 1975 beräknar Televerket att vara färdiga med det s.k. "on line systemet", med ledningar för datatrafik.

Språkresor för ungdomar börjar komma. Förutom resekostnaderna kostar tre veckor på Malta ca 500 kr för en person.

I Brunflos badhus ordnas simkurser för vuxna, en börjar i april. De väcker stort intresse och många Brunflobor deltar.

Januari - Föräldrar oroar sig för det s.k. "bruspulvret" som är populärt bland barnen. Det är fruktfärgat pulver i små förpackningar som barnen lägger som "brusprillor" under läppen för att härma snusning. Tandläkare varnar för att pulvret kan förstöra tänder.

Februari - Det anrika Grand hotell i Östersund rivs, till mångas förtret. Men tornet sparas och ska bli papegojbur på Frösö Zoo.

Maj - LT utlyser en tävling om vem som kan odla den högsta solrosen och bjuder på en fröpåse. 1 september ska den slutgiltiga uppgiften om längden inkomma och högsta vinsten är 150 kr.

Sommar - Intresset för nakenbad ökar i Europa, även om fenomenet ännu inte riktigt har nått Jämtland. I Danmark och Tyskland är intresset för s.k. FKK, Frikroppskultur, stort, men de ideologiska förtecknen i rörelsen har försvunnit.

Samhälle

Invånare 1975 i Östersunds kommun: 54 135 st

De borgerliga partierna samregerar i Östersunds kommun. Per Axelsson i Haga (c) är kommunstyrelsens ordförande.

President i "Republiken Jämtland" är Yngve Gamlin, regissör och skådespelare från Strömsund.

Busstaxan i Östersund med omnejd är 1:60 kr.

Det kostar 12:- i patientavgift att besöka distriktsläkare och sjukhusläkare.

Bensinpriset är 6:81/liter.

Tomtpriset i Storbackenområdet i Brunflo är 60 kr/kvadratmeter. För dyrt, tycker Östersunds byggnadsnämnd. I Valla på Frösön är priset 50 kr.

Populärkultur/Sport

21 januari – Radioprogrammet ”Skivor till kaffet” gästar RFV:s (Riksförsäkringsverket) sjukhus i Åre. Programledaren Bertil Perrolf spelar publikens önskelåtar.

Februari – Ishockeylaget ÖIK spelar i division II, men blir i februari klara för att spela i division I nästa år.

April – Division II Norrland i fotboll startar. Östersundslaget Ope deltar som ett av 14 lag. IFK Östersund spelar i division III.

13 juni – Jämtrallyt i Östersund får en dyster start när rallyföraren Tomas Simonsson och hans kartläsare krockar med en långtradare på vägen till Östersund och omkommer. Rallyts vinnare blir till slut Stig Blomqvist.

25 juni – Talangjakten Stjärna 75 har zonfinal på Jamtlikväll, under ledning av Ulf Elfving. Vinner gör 14-åriga Madeleine Kristoffersson från Frösön. Den 10 augusti deltar hon i riksfinalen på Gröna Lund, direktsänd i radio, och vinner! Priset är ett grammofonkontrakt, en utlandsresa och en bil.

2 juli – Schlagerfestivalvinnaren Lasse Berghagen drar storpublik till Jamtlikväll. Även kören Frösöflickorna och Bröderna Lindqvist uppträder.

Travsporten är stor i Jämtland och Östersundstravet liksom Hotings travbana har många besökare.

Spellista, Jamtlikväll (onsdagar):

18 juni – Grus i Dojjan

25 juni – Talangjakten Stjärna 75, Ulf Elfving

2 juli – Lasse Berghagen (vinnare av årets schlagerfestival)

9 juli – Lill-Babs

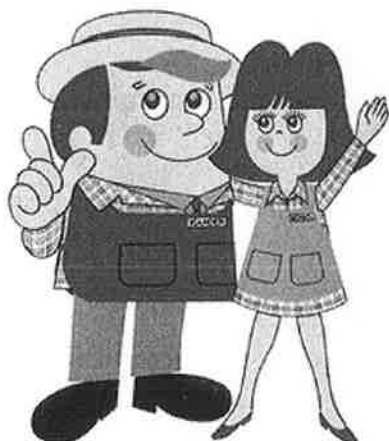
16 juli – Björn Skifs & Blåblus

30 juli – Svenne och Lotta

6 augusti – Janne ”Loffe” Carlsson

20 augusti – Pierre Isacsson och Gimmicks

27 augusti - Rockfolket

Hälsningar från 1970-talet! /ICander och MonICA

Sverige/Världen 1974

Nyheter

4 februari – Patricia (Patty) Hearst, barnbarn till tidningsmagnaten William Randolph Hearst, kidnappas av Symbiotiska befrielsearmén (SLA). Den 15 april fotograferas hon beväpnad under ett rån, då har hon börjat sympatisera med sina kidnappare.

13 februari - Alexander Solsjenitsyn, nobelpristagare i litteratur 1970 och före detta fånge i Gulag, utvisas från Sovjetunionen.

25 april – Nejkikerevolutionen utbryter i den fascistiska diktaturen Portugal. Regimen störtas i en oblodig militärkupp. Några dagar senare släpps politiska fångar ut ur fängelserna och före detta säkerhetspoliserna spärras in istället.

16 maj - Indien spränger sin första kärnladdning.

15 juli - Greklands nationalgarde genomför en militärkupp på Cypern, Cypernkrisen börjar. Inbördeskrig utbryter dagarna efter kuppen. FN, NATO m.fl kritiserar Grekland, som hävdar att det är en inre angelägenhet.

20 juli - Turkiet invaderar norra Cypern. Ett stort antal utländska turister, bland annat ca 700 svenskar, hamnar mitt i blodiga strider. Militärjuntan i Grekland faller den 23 juli och den 30 juli undertecknas ett fredsavtal. Nordcypern är fortsatt ockuperat av Turkiet.

9 augusti - Richard Nixon avgår som USA:s president efter de för honom komprometterande avslöjandena om Watergateskandalen. Han efterträds av vicepresident Gerald Ford. Nyheter om Watergateaffären är i tidningarna så gott som varje dag.

13 augusti - Augusto Pinochet förbjuder politisk verksamhet i Chile.

12 september - Haile Selassie avsätts som kejsare vid en militärkupp i Etiopien.

Sverige

2 januari - Elransonering införs i Sverige på grund av oljekrisen.

4 januari - Jan Guillou, Peter Bratt och Håkan Isacson döms till ett års fängelse vardera för att ha avslöjat IB-affären.

8 januari - Bensinransonering införs i Sverige.

29 januari - Den svenska bensinransoneringen upphör.

21 mars - Sverige och USA utbyter återigen ambassadörer efter krisen som uppstod vid Olof Palmes kritik mot kriget i Vietnam den 23 december 1972.

6 april - Den svenska popgruppen ABBA vinner Eurovision Song Contest i engelska Brighton med *Waterloo*.

29 maj - Den svenska riksdagen antar en abortlag som ger kvinnan rätt att själv bestämma om abort under havandeskapets första 12 veckor.

1 juli - Den svenska myndighetsåldern sänks från 20 till 18 år. Man måste dock fortfarande vara 20 för att handla på Systembolaget och det är straffbart att skaffa sprit, vin eller starköl år ungdomar under 20.

11 juli – Nobelpristagaren Pär Lagerkvist avlider, 83 år gammal.

12 juli – hovrätten friar Clark Olofsson för händelserna under Norrmalmstorgsdramat.

26 augusti - Sverige och Nordvietnam tecknar ett avtal om uppförande av ett pappersbruk i Bai Bang, Sveriges dittills största biståndsprojekt.

29 augusti – polisförbundets kongress fastslår att kvinnliga poliser ska ha samma arbetsuppgifter som sina manliga kollegor.

Augusti – Kubas utrikesminister besöker Sverige och träffar Palme. Relationerna mellan Sverige och Kuba fördjupas.

4 september – Pingströrelsens ledare pastor Lewi Pethrus avlider, 90 år gammal.

9 oktober – Operation dagsverke genomförs till förmån för palestinaflyktingarna.

Oktober - Eyvind Johnson och Harry Martinsson får dela på Nobelpriset i litteratur.

November - Städerna på *Domnarvets Jernverk* går ut i en vild strejk.

Statsminister Olof Palme kristiserar regelbundet juntan i Chile.

Debatten kring landets energiförsörjning och kärnkraften pågår.

Så kallad ”grönbetessemester” i naturen eller på landsbygden är på modet.

Man kan numer köpa isbergssallad året runt i svenska butiker.

Populärkultur/Sport

6 april - ABBA vinner Eurovision Song Contest i engelska Brighton med *Waterloo*.

16 juni – 17-åriga Björn Borg vinner Franska öppna och skapar tennisfeber i Sverige under resten av året med sina stora framgångar – särskilt populär är han bland flickorna.

29 juli – skräckfilmen ”Exorcisten” med Max von Sydow har premiär i Sverige. Under hela året ger den besökare nervösa sammanbrott och svimningar i biosalongerna.

Juli – Sverige blir femma i Fotbolls-VM i Västtyskland. Finalen går mellan Nederländerna och Västtyskland, de senare vinner med 2-1.

29 oktober – Mohammed Ali går till boxningshistorien när han blir världsmästare för andra gången.

17 december - Ingemar Stenmark tar sin första världscupseger i specialslalom i Madonna di Campiglio i Italien. Han är 18 år och redan världsstjärna.

Melodin "Hooked on a Feeling" av Björn Skifs och Blue Swede blir första svenska artist/grupp att toppa singellistan i USA.

Populära serier i tidningarna är Familjen Flinta, Tuffa Viktor och Nr 13 Wilmer (senare känd som Knasen).

Allt fler svenskar köper husvagn, men norrmännen campar fortfarande i tält.

Sverige/Världen 1975

Världen

Detta år är av FN utsett till kvinnornas år.

Sedan 1974 är Gerald Ford president i USA. Richard Nixon tvingades avgå 1974 på grund av Watergate skandalen.

Leonid Brezjnev är Sovjetunionens ledare.

7 januari - OPEC höjer priset på råolja med 10 procent.

13 april - Ett attentatsförsök mot de kristna falangisterna blir inledningen på Inbördeskriget i Libanon.

29 april - De sista amerikanerna lämnar Sydvietnam.

30 april - Sydvietnams huvudstad Saigon faller efter ett Nordvietnamesiskt anfall.

8 juni - Frankrike genomför en underjordisk provsprängning av kärnvapen i södra Stilla-havsområdet.

Angola blir självständigt från Portugal.

25 juni - Moçambique blir självständigt från Portugal.

4 juli - 13 personer dödas vid ett bombattentat i Jerusalem.

3 augusti - Den omdiskuterade amerikanske fackföreningsledaren Jimmy Hoffa har försvunnit och tros ha dödat av maffian.

Sverige

Olof Palme är Sveriges statsminister.

Gunnar Sträng är Sveriges finansminister.

Thorbjörn Fälldin är Centerns ordförande och oppositionsledare.

Gösta Bohman är moderaternas ordförande.

Gunnar Helén är Folkpartiets ordförande.

Lars Werner är Vänsterpartiet kommunisternas ordförande.

Januari - Enligt en undersökning som Sveriges radio låtit göra vill 43% stoppa vidare utbyggnad av kärnkraften, 20% är för.

Januari - Enligt en undersökning som SVD låtit göra vill 77% av svenska folket behålla monarkin.

1 januari - Den nya svenska regeringsformen träder i kraft. Kungens roll blir symbolisk. Kommunernas rätt till självstyre och beskattning grundlagsfästs. Regeringsformen omfattar 13 kapitel med grundläggande bestämmelser om Sveriges statskick. Här fastslås, att all offentlig makt utgår från folket, att folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och att alla människor är lika inför lagen och har lika rösträtt.

1 januari – Flera nya lagar träder i kraft, mest omdiskuterad är lagen om bilbälte.

1 januari – En ny abortlag träder i kraft och man inför fri abort, dvs. att kvinnan själv får bestämma om hon ska utföra abort eller inte. Samtidigt satsar staten pengar på fri preventivmedelsrådgivning.

3 januari - Den svenska rösträttsåldern sänks från 20 till 18 år.

10 januari – Finansminister Gunnar Sträng presenterar årets budget. Fem områden prioriteras: Arbetsmarknads- och vuxenutbildning, trygghet på arbetsmarknaden, arbetsmiljö, bostadspolitik samt samarbete med u-länderna.

Februari – Jugoslaviens ledare Tito kommer på statsbesök till Sverige.

6 februari - Sverige inför, som första land i världen, förbud mot insektsgiftet DDT.

13 februari - Lars Werner efterträder C. H. Hermansson som ledare för det svenska politiska partiet Vänsterpartiet Kommunisterna.

31 mars - Stor tågolycka i Mjölby, 14 döda, ett 40-tal skadade.

1 april - Skogsarbetarstrejken i Norrland utvidgas och omfattar 10 000 man.

6 april - Vid en demonstration utanför USA:s ambassad kallar Sara Lidman den evakuering av barn från Sydvietnam som USA gör för ren kidnappning och hycklande åtgärd.

11 april - Arbetslösheten sjönk under mars med 17 000 och uppgår nu till 1,5%.

16 april – Riksdagen skjuter upp byggandet av stålverk 80.

19 april – Olof Palme fördömer de tjeckoslovakiska ledarna med orden ” diktaturens kreatur”.

9 april - Centerledaren Thorbjörn Fälldin förklarar att partiet inte går med i en regering som föreslår fler än de fem kärnkraftverk som redan är igång i Sverige.

24 april - Den västtyska ambassaden i Stockholm ockuperas av en grupp ur den västtyska terroristorganisationen Röda armé-fraktionen och ambassadören tas som gisslan tillsammans med flera andra. Terroristerna kräver att 26 medlemmar ur deras egen organisation, som sitter

fängslade i Västtyskland, skall friges. De dödar två personer i gisslan innan deras egna sprängladdningar exploderar och avbryter ockupationen.

26 april - LO och SAF undertecknar det dyraste avtalet någonsin, 30 procents löneökning på två år.

28 april - Socialdemokraterna och moderaterna driver igenom beslut om ytterligare utbyggnad av den svenska kärnkraften från nuvarande fem till tretton reaktorer.

1 maj - Huvudtema för 1 majdemonstrationerna i landet är freden i Vietnam.

29 maj - Oljeraffinaderiet Scanraff utanför Lysekil, Sveriges dittills största enskilda investering, invigs.

13 juni - Ett aggregat vid kärnkraftverket vid Ringhals stängs av efter det att en rörledning havererat.

16 juni - Sveriges kommunistiska parti, SKP, hävdar att telefoner tillhörande partiet och/eller deras medlemmar kontinuerligt avlyssnas.

20 juni - Justitieminister Lennart Geijer bekräftar att ledarna i SKP telefonavlyssnats, anledningen är att motarbeta utländsk underrättelseverksamhet.

22 juni – Deckarförfattaren Per Wahlöö, som tillsammans med Maj Sjöwall skrivit romanerna om Martin Beck, avlider.

23 juni - KFML(r) är också telefonavlyssnat av Säpo uppger tidningen proletären.

28 juni - Statsminister Olof Palme hyllas på Cuba när han som förste västerländske statschef som besöker landet.

28 juni - Centerns ungdomsförbund misstänker att även deras telefon har avlyssnats av Säpo.

13 juli - Kärnkraftverket Ringhals 1 måste byggas om för 40 miljoner kr.

22 juli - SJ:s besprutningståg fortsätter att ha problem med sin banvallsbesprutning; det stoppas mellan Ljusdal och Hudiksvall av ett 50-tal personer.

3 augusti - 50 miljoner kr ska investeras i Åre, bl.a. för att bygga liftar, stugby och båthamn; 2/3 av investeringarna betalas av kommun, stat och landsting.

5 augusti - Ett 30-tal miljövårdare ockuperar Sunds skogsflygplats i Hälsingland för att hindra Bergvik&Alas hormoslyrbesprutning av 500 hektar skog i området.

15 augusti - Polischefen i Ängelholm ger tennisförbundet tillåtelse att arrangera Davis Cupmatchen mot Chile i Båstad den 19-21 september.

19 augusti - Gunnar Helén meddelar att han tänker avgå som folkpartiledare.

27 augusti - LO-ekonomen Rudolf Meidner lägger fram ett förslag om löntagarfonder (med samma titel), med Anna Hedborg och Gunnar Fond som medförfattare. Dessa fonder ska ge löntagarnas organisationer aktiemajoriteten i företag med fler än hundra anställda.

20 september - Stora protester äger rum, när Sverige spelar en tennismatch mot Pinochets Chile. Bland andra Sveriges före detta statsminister Tage Erlander deltar i demonstrationerna.

Sport

Muhammed Ali försvarade mästartiteln 4 gånger under 1975. Den sista av dessa titelförsvar var en tredje match mot Joe Frazier. Matchen som gick i Quezon City, Filippinerna 1 oktober är känd som The Thrilla in Manilla.

1 juli - Löparen Anders Gärderud sätter världsrekord på 3 000 meter.

WM i formel 1 Anderstorp

Vasaloppet vinnas på rekordtid av östtysken Gert Dietmar Klaus

Den svenske längdåkaren Thomas Magnuson tillhör världseliten. Främste konkurrent är den norske världsmästaren Magne Myrmo.

April – Sverige tar brons i ishockey-VM. Guld och silver går till Sovjetunionen respektive Tjeckoslovakien.

Björn Borg, som slog igenom 1974, är stor sportidol.

Teknik, vetenskap

Januari - Datorn Altair 8800 släpps och startar mikrodatorrevolutionen.

16 mars - Rymdsonden Mariner 10 flyger förbi planeten Merkurius.

Arbetet med att konstruera USA:s första rymdfärja Columbia påbörjas.

17 juli - Sojuz och Apollo genomför en lyckad dockning i rymden.

En ny teori gör gällande att skräcködlorna (dinosaurier) dog ut genom hormonförändringar som skapade överbefolkning. (Teorin att en jättelik asteroid krockade med jorden kom inte förrän på 1980-talet.)

Kuriosa

Intresset för adoption ökar i Sverige och väntetiden är minst två år.

Vart femte hushåll i Sverige serverar pannkakor en gång i veckan. Crepes är en ny rätt som snabbt blir populär.

Alkohol

Alkohol blev ett ungdomsproblem först då tonåringar fick ett eget utrymme i kulturen. Med tonåringens frigörelse på 60-talet kom också ökat drickande och ökade problem.

10 år efter att motboken tagits bort släpptes mellanölet fritt 1 oktober 1965. Genom vackra annonser som lovade ungdomarna lycka och välgång om de drack mellanöl, väcktes kritiken starkt. Det var heller ingen åldersgräns på mellanölet i början och det gick att köpa i vanliga affärer

Först 1970 sattes den första åldersgränsen in på 18 år.

Om du var tonåring på 70-talet minns du kanske att det var en rätt liberal tid när det gäller alkohol och droger i Sverige.

De flesta ungdomar drack inte för att det smakar gott utan för att bli fulla. Av dem som drack blev var tredje berusad flera gånger i månaden.

Mellanölet såldes bl.a. i plastflaskor.

Ungdomsfylleriet under 70-talet var en av de viktigaste orsakerna till att många svenskar (inte minst många politiker) fick en mer restriktiv syn på alkohol.

Mellanölet togs bort 1 juli 1977.

Tobak

På 70-talet rökte man. Det bara var så, nästan alla gjorde det. Man hade dålig koll på hur farligt det var och ville man inte vara utanför så rökte man.

Rökrutan var ett måste på skolans raster för ungdomarna i högstadiet. Den som stod där var cool och tillhörde gänget. Alla hade vi affischer med snygga skådespelare eller idoler på med en cigg i ena mungipan.

Vi rökte hemma, där barnen var, även med barn i magen, vilket var fullt naturligt. Det var inte farligt så man, kanske rent av nyttigt. Det var heller inte så dyrt, fem kronor kostade ett paket.

Våra hem var fulla av heltäckningsmattor och tyg bonader som röken fastnade i och lämnade en sur tobakslukt efter sig i alla rum.

Det var inte förrän senare på 70-talet som de negativa aspekterna av rökningen började komma i fokus, den osunda arbetarklassmannen som stank av cigaretttrök och brist på motivation blev vanlig.

Barnomsorgen i Östersund 1975

Förskolelagen 1975 ålade kommunerna skyldighet att planera för barn i förskoleåldern. Femårsplaner skulle upprättas. Kommunfullmäktige i Östersund antog den första barnomsorgsplanen i Östersund i juni 1975. Planerna skickades ut på remiss till politiska, fackliga och andra lokala organisationer. Enskilda kommunmedlemmar kunde också lämna synpunkter. Enligt planen 1975 skulle det finnas 6 343 barn i åldrarna 0-6 år 1980, det blev 4 900 barn. Förvärvsfrekvensen räknades för lågt. Inskrivna barn 1973 var i daghem 281 barn och i fritidshen 30 barn.

Det fanns två förslag till utbyggnad 1975

1. 1 393 daghemsplatser och 400 familjedaghemsplatser.
2. 1 008 daghemsplatser och 500 familjedaghemsplatser.

Kommunens första daghem Balders Hage invigdes 1966. 1975 invigdes daghemmen Stallet, Brunkullan, Tallåsliden, Mosippan, Videgården, Västervik och Garvaren och fritidshemmen Lillsjöskolan och Korpralen.

Rekommenderas läsning av boken **Omsorg av barnen – barnomsorgens utveckling i Östersund** av Ulla Röhne, Villy Wiklund och Catarina Lundström, 1995.

Skolans namn

Parkskolan

Kommun

Östersund

BETYGSKATALOG

Datum

1974-12-20

Grundskolan, årskurs 9

Termin

Ht -74

Klassbeteckning	Klassföreståndare
9 a	Kjell Wikner/Folke Horneij

Översikt över betyg som tilldelats klassens elever

Ämnen	Antal elever med betyg ¹⁾					Undervisande lärares namnteckning
	1	2	3	4	5	
Svenska	1	5	15	4	4	Margareta Berntsson
Matematik allmän kurs	2		4			Kjell Wikner
Matematik särskild kurs	3	3	9	3	5	Folke Horneij
Engelska allmän kurs		1	1	2		Kjell Wikner
Engelska särskild kurs		6	13	5	1	Folke Horneij
Musik	4	6	11	10	2	Ul. Eric Dahlberg
Teckning						
Slöjd Trä- och metall						
Slöjd Textil						
Hemkunskap		6	11	10	1	Inga B. Hall Åsa Becht Kärlsson
Barnkunskap						
Gymnastik	1	1+2	7+9	4+3		Lars Sundin Erik Wikner
Religionskunskap	4	3	10	8	4	Åsma Nilsson
Samhällskunskap		9	11	5	3	Oluf Olsson
Historia	2	7	16	4		Sietse Faick
Geografi	1	4	15	8	1	Sietse Faick
Biologi	1	7	9	8	4	Kjell Wikner
Kemi	2	8	9	7	2	Sigurd Salomonsson
Fysik	4	5	7	6	3	Kjell Wikner
Franska allmän kurs						
Franska särskild kurs		1		1		Kjell Wikner
Tyska allmän kurs		1	1			Oluf Olsson
Tyska särskild kurs		1	7	4		Folke Horneij
Ekonomi		1	1	3		Åsa Becht Kärlsson J. Eriksson
Konst		1	2			Lars Sundinholm - Sjögren
Teknik	2		2		1	Th. Wikner

SÖ 15-041-7 Dec 1971

Folke Horneij/Kjell Wikner

Klassföreståndare

¹⁾ Om exempelvis 6 elever av 10 bedömts i särskild referensgrupp, noteras 4/6 i den aktuella betygsgradsrutan.

Skolans namn Parkskolan
 Kommun Östersund

BETYGSKATALOG
 Datum 1975-06-06

Grundskolan, årskurs 9
 Termin Vt-75

Klassbeteckning <u>9a</u>	Klassföreståndare <u>Folke Horneij/Kjell Wikner</u>
---------------------------	---

Översikt över betyg som tilldelats klassens elever

Ämnen	Antal elever med betyg ¹⁾					Undervisande lärares namnteckning
	1	2	3	4	5	
Svenska	-	5	11	7	5	<u>Annika Fjellqvist</u>
Matematik allmän kurs	2	-	3	1	-	<u>U. Wikström</u>
Matematik särskild kurs	3	4	9	5	3	<u>Ann Hedecman</u>
Engelska allmän kurs	-	2	-	2	-	<u>Kjell Wikner</u>
Engelska särskild kurs	-	4	13	6	1	<u>Folke Horneij</u>
Musik	2	5	13	4	5	<u>Nils-Eino Dahlborg</u>
Teckning	1	6	16	4	2	<u>M. Fosslagen-Nilsson</u>
Slöjd Trä- och metall	-	6	5	4	-	<u>Toiv Sjöström</u>
Slöjd Textil	1	1	9	2	-	<u>Beata Selander</u>
Hemkunskap	-	-	-	-	-	<u>Kisa Brutt Kärrskärn/Borga-D. Häl</u>
Barnkunskap	3	3	11	8	3	<u>Ulla Blomqvist</u>
Gymnastik	-	-	6+2	9	2+3	<u>Lars Sjöström, D. Lund, J. Jansson</u>
Religionskunskap	2	5	8	8	5	<u>Ingemar Persson</u>
Samhällskunskap	1	6	13	4	4	<u>Orin Lundmark</u>
Historia	1	6	14	5	2	<u>Sietee Falck</u>
Geografi	1	4	10	10	3	<u>Sietee Falck</u>
Biologi	-	8	7	9	4	<u>Kjell Jansson</u>
Kemi	1	9	6	9	3	<u>Sigurd Salomonsson</u>
Fysik	2	6	10	6	3	<u>U. Wikström</u>
Franska allmän kurs	-	-	-	1	1	<u>Annika Fjellqvist</u>
Franska särskild kurs	-	-	-	1	-	<u>Rolf Olsson</u>
Tyska allmän kurs	-	-	7	5	-	<u>Folke Horneij</u>
Tyska särskild kurs	-	1	1	3	-	<u>Kisa Brutt Kärrskärn</u>
Ekonomi	-	-	1	1	1	<u>Luth Sundholm-Löfgren</u>
Konst	2	-	2	-	1	<u>Tommy</u>
Teknik	-	-	-	-	-	

SÖ 15-04-1-7 Dec 1971

Folke Horneij Kjell Wikner
 Klassföreståndare

¹⁾ Om exempelvis 6 elever av 10 bedömts i särskild referensgrupp, noteras 4/6 i den aktuella betygsgradsrutan.

Klassbeteckning 9 a 75/76	Klassföreståndare Alf Hansson
------------------------------	----------------------------------

Översikt över betyg som tilldelats klassens elever

Ämnen	Antal elever med betyg ¹⁾					Undervisande lärares namnteckning
	1	2	3	4	5	
Svenska	1	6	13	8	1	Alf Hansson
Matematik allmän kurs		15	5	4		Wahlbjörck / Björn Rombo
särskild kurs		2	6	5	1	Z. K. Fogelström
Engelska allmän kurs		3			1	Alf Hansson
särskild kurs	2	8	8	6		Kjell Wikner
Musik	2	5	9	11	3	Stig Junttila * Skall vara 4
Teckning						
Slöjd Trä-och metall						
Textil						
Hemkunskap	2	6	12	10		Lena-Britta Stål Lisa-Beill Källemå
Barnkunskap						
Gymnastik	1+1	6+3	4+7	1+5	1	Wahlbjörck / Björn Rombo P. K. Stenlund
Religionskunskap		8	10	10		Alf Hansson
Samhällskunskap		7	14	8		Lena Björck / Björn Rombo
Historia	1	3	14	6		Seelene Jälek / Björn Rombo
Geografi	1	7	11	9	1	Wahlbjörck / Björn Rombo
Biologi		5	15	7	2	Sigurd Salomonsson
Kemi	1	9	12	6	1	Sigurd Salomonsson
Fysik	2	11	6	7	2	Quantzjördin
Franska allmän kurs		1	1			Ingemar Häile
särskild kurs		4	3			Kjell Wikner
Tyska allmän kurs				1		Iva Engström Perren
särskild kurs						
Ekonomi		1	7	3		Lisa-Beill Källemå / Stig Junttila
Konst						
Teknik		3		3		T. Junttila

SÖ 15-041-7 Dec 1971

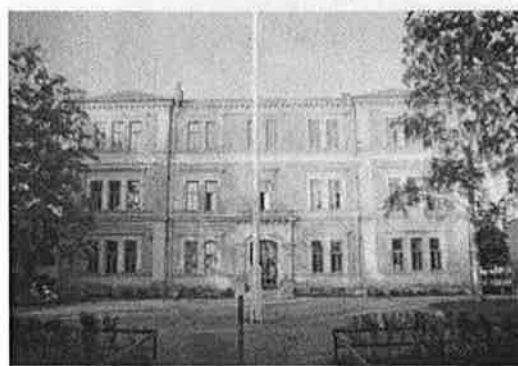
Alf Hansson

Klassföreståndare

¹⁾ Om exempelvis 6 elever av 10 bedömts i särskild referensgrupp, noteras 4/6 i den aktuella betygsgradsrutan.

Flickskolan i Östersund

Flickskolan, senare benämnd Genbergsskolan, ritades av arkitekten A.E. Melander och uppfördes söder om det senare tillkomna Rådhuset 1894. Byggnaden uppfördes i två våningar i en måttfull nyrenässansstil i tegel med putsad fasad. Ytterligare en våning påbyggdes 1916. Byggnadens läge kom i konflikt med planerna på en utbyggnad av Rådhuset, som stod färdig 1912. Det hjälpte inte att flickskolan 1934 övergick från enskild till kommunal flickskola. Under 1940- och 50-talen var skolbyggnadens vara eller inte vara föremål för en av och till hetsig debatt. I samband med Rådhusets nämndhustillbyggets förläggning fastslogs, började Flickskolan rivas 1968.¹

Böcker: Flickskolan i Östersund 1884- 1967, en försvunnen skolform
:http://www.bibliotekmitt.se/work_details?workid=c57f6f52-574d-4014-abc1-fe65de04f771,
funkar inte länken så sök med namnet.

- Om elementarläroverket för flickor, Östersunds historia II, s. 227-232

¹ Östersunds historia III, s. 390

Flickskoleelever samlades efter 50 år

Östersund. Förr var Flickis stället man hängde på. I helgen återförenas pinupporna, som de kallades, i Östersund – 50 år efter att de gick ut flickskolan.

Gunnela Almgren och Elisabeth Utas tittar på gamla bilder från flickskoletiden. ”Det finns massor med minnen. Vi hade väldigt mycket roligt” säger Elisabeth. Fotograf: Anna-Karin Pernevill

27 damer, nu utspridda över hela landet och ett par utomlands, samlades i går i Östersund för en helg i minnenas tecken. En festkommitté med fem personer som nu bor i Östersundstrakten har under 1,5 års tid planerat inför den första återträffen på 50 år. I går samlades de i en lokal i stan där det blev tre rätters middag, bildspel från flickskoletiden, och framför allt – mycket prat. Surret steg snabbt i lokalen när ÖP var på besök och det var många minnen som avhandlades runt borden.

– Det var en väldigt bra skola. Men vi hade en sträng rektor. Varje dag var det morgonbön och då tågade vi förbi rektorn och in i klassrummet. Och de var inte nådiga med betygen. Några har faktiskt gått nio år i stället för sju, för man fick sitta kvar, säger Ingegerd Mahlberg, en av dem som ordnat tillställningen.

– Men jag tycker faktiskt att man kommer ihåg det man lärde sig då. Det var bra inpräntning på den tiden, säger Marianne Jonsberg.

I deras klass gick 36 flickor. 2 är nu avlidna och 7 hade inte möjlighet att komma på träffen. Förr låg Flickskolan på ena sidan om Rådhuset och Läroverket, där pojkarna höll till, låg på den andra sidan. Flickskolan revs på 60-talet, bara några år efter att den här kullen slutat. Den som avslutade studierna på flickskolan fick så kallad normalskolekompetens. I studierna ingick mycket praktiskt som, skolkök och slöjd, men det fanns även inriktningar inom till exempel matematik och naturvetenskap.

– Det var en allmänbildande skola med mycket kultur. Vi gjorde en skolresa till Stockholm och gick på Moderna museet och på Oscars och såg ”My fair lady” när den gick för första gången, säger Marianne.

På fritiden var det mycket dans som gällde. Och umgänge med pojkarna såklart. Man hade ofta så kallad gympabal i läroverkets gymnastiksal och näst sista dansen var det alltid

flickorna som skulle bjuda upp. Annars var det pojkarnas uppgift och flickorna fick snällt sitta och vänta på att bli uppbadna.

Flickskolan kallades även för pinuppornas vilohem.

– Men det var inte vi som sa det. Det var de som ville vara ironiska, säger Marianne.

En del av damerna har haft sporadisk kontakt med varandra efter flickskolan, men för många var det första återträffen. I år fyller sju av dem 70 år.

– **Vi är pensionärer** hela bunten. Så det är inget att gruva sig för att bli pensionär. Det finns roliga saker att göra då också, säger Anita Berglund leende när hon tillsammans med de andra flickorna minns tillbaka på den gamla goda tiden.²

² http://op.se/lanet/ostersund/1.1295114-flickskoleelever-samlades-efter-50-ar?articleRenderMode=extra_comment

Fritidsgårdar

Ungdomsgårdar bytte namn till fritidsgårdar 1971.

De gårdar att tillgå om man gick på Parkskolan var 32:an på Gröngatan som var öppen till och med 1978. Oden öppnades 1971 och låg där Storsjöbadet ligger idag.

Efter en tid med mycket förstörelse och busliv på Körfältet tog kvareterspolisen Rune Sörell saken i egna händer och lyckades få igång en plats för ungdomarna att vara. Dragonen på Körfältet öppnades 1973.

Sen öppnades Lillsjögården 1975 för de som bodde i Odensala. Bodde man på Frösön hade man Runan eller Lövsta i början av 70-talet och Valla och Östberg sista halvan av 70-talet.

Föräldraförsäkringens tillkomst

Den 1 januari 1974 infördes den svenska föräldraförsäkringen. Innan dess var det endast kvinnorna som hade rätt ersättning för att vårda barnet vid dess födelse. Ersättningen kallades för moderskapspenning. Om kvinnan förvärvsarbetade hade hon förutom moderskapspenningen rätt till en högre ersättning, så kallad tilläggsjukpenning, då hon på grund av barns födelse avhöll sig från arbete.

Under 60-talet genomgick fler och fler kvinnor yrkesutbildningar och började förvärvsarbeta. Familjer med två förvärvsarbetande föräldrar var inte längre ovanligt. Det medförde att jämställdhetsfrågor uppkom inom familjepolitiken och på arbetsmarknaden. Lagstiftaren ville med föräldraförsäkringen frångå att arbetsfördelningen gjorde att kvinnor och män blev fast i sina traditionella roller. Ett mål var att kvinnan skulle ha rätt och möjlighet till förvärvsarbete och mannen skulle ha rätt och möjlighet att få mer ansvar för barnen. Det ansågs vara viktigt för att få jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

1974 års föräldraförsäkring innebar att föräldrapenning utgick under 180 dagar för båda föräldrarna. En av anledningarna till det totala antalet föräldrapenningdagar var att barnet ansågs kunna börja på daghem vid sex månaders ålder. Lagstiftaren lämnade det till föräldrarna själva att avgöra hur fördelningen av föräldrapenningdagarna skulle ske. Det var den förälder som tog hand om och vårdade barnet som hade rätt till föräldrapenning. Mamman kunde dock få föräldrapenning under 60 dagar före beräknat födelsedatum och 29 dagar efter barnets födelse, utan att hon vårdade barnet. Pappor var berättigade till 10 dagar med föräldrapenning i samband med förlossningen. Det gällde dock inte förstagångspapporna.

Föräldrapenning utgick lägst med ett belopp på så kallad garantinivå som år 1974 var 25 kronor per dag. För föräldrar som under minst 270 dagar före förlossningen varit försäkrade för en sjukpenning som låg över 25 kronor per dag utgick föräldrapenning med samma summa som sjukpenningen motsvarade, det vill säga 90 procent av SGI. För att pappan skulle anses berättigad till ersättning över garantinivån krävdes det att också mamman var det. Männens föräldrapenning var beroende av kvinnans försäkringsnivå. Först år 1986 blev männens föräldrapenning självständig från kvinnans försäkringsnivå.

År 1974 var det endast 0,5 procent av alla föräldrapenningdagarna som utnyttjades av män. Det var totalt fyra pappor och 74 000 mammor som tog ut 180 föräldrapenningdagar. Att föräldrarna kunde få 180 föräldrapenningdagar inom 180 dagar från barnets födelse innebar att den tid man kunde få föräldrapenning ofta sammanföll med den tid som mamman ammade barnet, vilket säkert bidrog till männens låga uttag av föräldrapenningdagar. Den regel som innebar att mannens föräldrapenning var beroende av kvinnans tidigare förvärvsarbete torde också ha haft inverkan på männens föräldrapenninguttag. Föräldrarnas frihet att 1974 få välja vem som skulle vara hemma med barnet var således inte en så stor valfrihet i praktiken.

Föräldraförsäkringens utveckling, 1975-1980

Åren efter att föräldraförsäkringen infördes kom flera utredningar och förändringar skedde år 1975 och 1978 som innebar att rätten till föräldrapenning förlängdes, först från sex till sju månader och sedan till nio månader. Detta torde ha varit positivt för männens föräldrapenninguttag med tanke på att då mammorna ammat klart så fanns det fortfarande föräldrapenningdagar kvar som männen kunde ta ut. Sex av de nio månaderna kallades för föräldrapenning i samband med barns födelse. Resten kunde tas ut som så kallad särskild föräldrapenning. Den särskilda föräldrapenningen kunde tas ut fram till barnets första skolår antingen som heldagar eller vid förkortad arbetstid. 60 av de 90 dagarna som motsvarade den

särskilda föräldrapenningen ersattes enligt sjukpenningnivå och de övriga 30 enligt garantinivå. Dagarna som ersattes av den särskilda föräldrapenningen delades lika mellan föräldrar som var vårdnadshavare. Genom en anmälan till försäkringskassan kunde dock en förälder avstå sina dagar med särskild föräldrapenning till förmån för den andre föräldern. En obligatorisk uppdelning av alla dagar med föräldrapenning diskuterades inför lagändringen 1978 som en åtgärd för att få fler pappor att utnyttja sin rätt till föräldrapenning. Fördelningen av föräldrapenningdagarna i samband med barnets födelse avgjordes dock även fortsättningsvis av föräldrarna själva. En obligatorisk uppdelning ansågs av remissinstanserna behöva många undantag och en regel om dispens befarades leda till byråkratiskt krångel och en stor belastning för försäkringskassorna. Lagstiftaren frångick därför förslaget om en obligatorisk hälftindelning av alla föräldrapenningdagar, men gjorde ändå en liten förändring genom att dagarna med särskild föräldrapenning var individuella. Efter remissinstansernas kritik gjordes dock dessa individuella föräldrapenningdagar överlåtbara. Istället för att göra några föräldrapenningdagar oöverlåtbara litade lagstiftaren till att informationsinsatser om hur värdefullt och viktigt det var för papporna att ta del i vården om barnen skulle öka männens föräldrapenninguttag.

År 1978 gjordes lagen om vad gällde pappornas rätt till föräldrapenning under 10 dagar i samband med barnets födelse. Lagen kom då att omfatta även förstagångspappor.¹

¹ Ek, Emma. UPPDELNINGEN AV FÖRÄLDRAPENNINGDAGARNA MELLAN KÖNEN: *Jämställdhet kontra valfrihet*.

Skolor

Parkskolan var ett självklart val om man bodde i Valhall. Körvägsskolan stod klar först 1972.

För de som bodde i Odensala var Lillsjöskolan och Storsjöskolan aktuella skolor. Men Lillsjöskolan stod klar först 1975 så de som gick på låg och mellan stadiet före dess, fick gå i en provisorisk paviljong mellan kyrkan och bäcken längst upp i östra Odensala under ett par år. Storsjöskolan var klar 1976 och innan dess fick högstadieläverna ta sig in till Österängskolan.

Österängskolan för de som bodde närmare stadens centrum. Norra skolan var låg och mellan stadium för centrala Östersund. Lugnvik, Östberg och Lövsta (lågstadium) var aktiva i början av 70-talet. Vallaskolan stod klar först 1974 låg-mellan/ 1976 högstadium.

För gymnasieelever var Wargentins skolan och Palmcrantz skolan de gymnasieskolor man valde mellan.

Skolor år 74/75

Frösön: Hornsberg 1-4
Lövsta 1-3
Aspens 1-2
Östberg 1-9
Valla 1-6

Sten: Lugnvik 1-9
Norra 1-6
Södra 1-6
Österäng 1-9
Klarielundsst. 1-3
Odenslunds. 1-6
Karlslunds. 1-3
Kestelstolen 1-9
Fogervallen 1-6
Körfällsst. 1-6
Odenslöst. 1-6 (Tavelbäcken)
Dillsjöstolen 1-6 75
Storsjöstolen 1-9 76
Parkskolan 7-9

1966-1975 / 1-3 Karlslund
4-6 Norra (el. 1-6 Norra)
7-9 Park

1-6 Fogervallen
7-9 Park

Barn/TV-program som kom under 1975

Sveriges Radio-TV

- 9 januari - Serien Pojken med guldbyxorna med Harald Hamrell, Anders Nyström, Gerd Hegnell m.fl.
- 30 maj - Premiär för Gäst hos Hagge med Hagge Geigert
- 1 september - Ny omgång av Sveriges magasin med Gunnar Arvidsson och dockorna Drutten och Krokodilen.
- 1 september - TV-pjäsen Frihet i Bremen med Kim Anderzon, Tor Isedal, Tomas Bolme, Jan Nygren m.fl.
- 1 september - Premiär för Vilse i pannkakan med Staffan Westerberg
- 6 september - Premiär för amerikanska deckarserien Kojak
- 6 september - Premiär för dockserien Loranga Masarin av Barbro Lindgren med röster från Gösta Bredefeldt, Pierre Lindström, Toivo Pawlo
- 8 september - TV-pjäsen Klassträffen av Carin Mannheimer med Barbro Oborg, Inger Hayman m.fl.
- 1 december - Årets julkalender är Långtradarchaufförens berättelser
- 25 december - Premiär för tecknade serien Kalles klätterträd

Barnprogram som kom före 1975:

- Tant Anita och Televinken 1964-
- Fem myror är fler än fyra elefanter 1973-
- Beppes godnattstund 1968-
- Humle och Dumle 1958-
- Barnjournalen 1972-1991 blev till nuvarande Lilla Aktuellt
- Från A till Ö, Hedvig & Ugglan, 1974-
- Fablernas Värld 1968-1992

Barn och Ungdomsfilmer

- **Flåklypa Grand Prix**

Tv, bio och musik

Färg-tv kom 1970, till allas glädje. Fast vi fick nöja oss med kanal 1 och 2. Programmen för barnen var Mupparna, Ville Valle o Viktor, Alfons Åberg och som given favorit på lördagskvällarna var familjen Flinta. Eller varför inte det nya programmet "Vi i femman" som kom 1970. Vuxna kunde se Snobbar som jobbar, Alias Smith and Jones och Mash m.m.

På bio kom ny spännande filmer som stjärnornas krig, Hajen och Gudfadern m.m. Vi hade flera biografer att välja mellan i Östersund, för de var en stor del av vårt sociala uteliv. Vi gick på Saga eller Svea biografen, eller nere på Storgatan där Royal eller Metropolen låg. Vi hade även Centrala Biografteatern på Biblioteksgatan där det visades filmer fram till 1977.

Punken var ny och slog igenom med kraft bland ungdomarna. Den passade den frigörande vågen som var så stark under den här tiden. Punken gick i första hand ut på att chocka och provocera samhället. Vem kommer inte ihåg The Clash, the Ramones eller Sex pistols?

Sen har vi hårdrocken som kom med stormsteg. Som de fyra första stora 1970-talsgrupperna brukar räknas Led Zeppelin, Black Sabbath, Deep Purple och AC/DC. Kiss kom 1973.

ABBA vann melodifestivalen 1974 med Waterloo. De gjorde succé med sina platåskor och glittriga kläder.

Varför inte spendera en onsdagskväll på Jamtli, med ex: Svenne & Lotta (1975).

Rätten till abort ett avgörande framsteg

Sedan 1975 har vi i Sverige en lagstiftning som ger kvinnan rätt att själv bestämma om hon vill avbryta sin graviditet fram till den 18:e graviditetsveckan. Under de senaste hundra åren har vi i Sverige gått från lag om förbud mot preventivmedel till fri abort och akut-p-piller. Hur gick det till? Utan flera generationers kvinnoomsorgskämpars idoga upplysningsarbete hade det inte varit möjligt.

Genom historien är det kyrkan som har haft störst makt att avgöra om en ofrivilligt gravid kvinna måste föda sitt barn. I Sverige straffades kvinnor som födde barn utanför äktenskapet både av kyrka och stat. Ogifta mödrar tvingades till mitten av 1700-talet att göra offentlig avbön i kyrkan under gudstjänsten och måste sitta längst bak i kyrkan.

När den offentliga avbönen försvann skulle kvinnan istället göra avbön inför prästen, som en bekräftelse på hennes nya roll i samhället. Den ogifta modern kunde också vara tvungen att bära en speciell huvudbonad som skilde henne från de ärbara, gifta kvinnorna.

Skräcken för den sociala brännmärkning som väntade kvinnan och vetskapen att hon inte kunde försörja det oönskade barnet, gjorde att hon till varje pris ville stoppa graviditeten. Om inte egna försök till fosterfördrivning lyckades drevs många till så desperata handlingar som barnamord.

Mellan 1759 och 1778 avrättades 200 kvinnor för barnamord i Sverige. Barnamorden ökade när de utomäktenskapliga barnen blev fler under slutet av 1700-talet och framöver. Under 1800-talet dömdes flera tusen kvinnor för barnamord. En del kvinnor såg i sin förtvivlan självmord som enda utvägen ur en oönskad graviditet.

Staten använde lagstiftning mot barnbegränsning för att höja nativiteten av ekonomiska eller militära skäl. För att minska antalet barnamord tillkom Gustaf III:s barnamordsplakat 1778, vilket tillät mödrar att föda anonymt, eller "obemärkt". De kunde utan att uppge sitt namn lämna barnet till en barnmorska. Men på barnhusen dog mer än hälften av de nyfödda på grund av vanskötsel.

I början av 1900-talet var fattigdomen så stor i Sverige att upp till var tredje invånare emigrerade till USA. Landet åderläts på unga, starka arbetare. Staten svarade 1910 med att förbjuda upplysning om, användning och försäljning av preventivmedel; ett sätt att öka arbetskraften oavsett om barnen var önskade av sina föräldrar eller ej.

En av de enskilda personer som betytt mest för arbetarklassens familjeplanering var Elise Ottesen-Jensen, norsk-svensk journalist och frihetlig socialistisk agitator. Nummer sjutton i en barnaskara på arton med samma far och mor, såg hon på sin egen mor hur många och täta barnafödslar bröt ner kvinnan.

Elises syster blev ofrivilligt gravid i unga år och avled 16 år gammal av psykiska orsaker efter att hon tvingats adoptera bort sin nyfödda flicka. Detta anses vara en bidragande orsak till Elises engagemang för sexualupplysning och preventivmedel.

Som journalist inom den syndikalistiska pressen i Stockholm började hon använda signaturen Ottar och startade tidningen "Vi kvinnor". Genom läsarbrev fick Ottar bekräftat att de många oönskade graviditeterna utgjorde ett stort problem för tidens kvinnor. Hon började föreläsa för

att informera om preventivmedel och agiterade mot "könslagarna". Läkaren Anton Nyström undervisade henne i sexualkunskap och lärde henne prova ut pessar.

På 1920-talet gav sig Ottar ut på landsomfattande turnéer för att föreläsa. Hon undervisade arbetarklassens kvinnor, och män, i hur de skulle skydda sig mot graviditet. Hon provade ut pessar bakom draperier och i dragiga uthus. Det var svårt med lokaler eftersom hennes agitationsarbete var olagligt. Flera gånger var hon nära att hamna i fängelse.

Under fem år fick 1800 kvinnor pessar utprovade av Ottar. Hon agiterade för preventivlagarnas avskaffande, för homosexuellas rättigheter och för fri abort.

Den agitation Ottar och andra bedrev ledde fram till 1938 års lag, som tillät abort av medicinska, humanitära och eugeniska (arvsbiologiska) skäl. Det betyder att om graviditeten kunde utgöra ett allvarligt hot mot kvinnans liv, om hon hade gjorts med barn genom våldtäkt, eller om det fanns en risk att hennes barn kunde få något slags allvarliga skador eller sjukdomar kunde abort beviljas. 1946 gjordes ett tillägg att abort kunde tillåtas av socialmedicinska skäl och med det avsågs en förutsedd svaghet hos kvinnan, man skulle inte bara bedöma fysisk status, utan också väga in sociala faktorer. Beslutande instans var Socialstyrelsen, kvinnan måste ansöka om abort hos en socialkurator eller få ett tvåläkarintyg.

Hur såg det ut på 60-talet för den som "råkade illa ut"?

Vilka alternativ hade tonåringen som blivit gravid på 60-talet? En skolflicka som blev med barn relegerades. Hon var inte välkommen att fortsätta studera och drog skam över sin familj. Den unge barnafadern däremot kunde lugnt fortsätta sina studier.

Desperata unga kvinnor som inte vågade avslöja att de väntade barn, eller inte ens visste att det fanns möjlighet till abort, drevs att själva försöka avsluta graviditeten. Ett sätt var att sticka upp strumpstickor i livmodern, vilket kunde leda till dödliga infektioner.

Flickor i medel- och överklassfamiljer kunde köpa hjälp genom läkarkontakter och hålla sig borta tills ingreppet var över. För arbetarkvinnan blev en oönskad graviditet dubbelt svår, det kostade att ta emot ett barn och det kostade att avbryta en graviditet. Kostade i form av omyndigförklarande och vid eventuellt avslag på ansökan i form av en resa till det socialistiska Polen, som tillät aborter.

Den gravida kvinnan måste uppsöka en socialkurator, som i sin tur bokade tid hos en psykolog och en gynekolog. Alla frågade ut henne om skälen till varför hon ville avbryta sin graviditet; en tidsödande och i många fall förnedrande process.

Den unga kvinnans beslut omyndigförklarades och i takt med att hon fick vänta ytterligare veckor växte fostret i hennes mage. Fram till vecka 12 kunde aborten utföras i form av skrapning eller sugning; enkla ingrepp som utfördes med lokalbedövning.

Men när kvinnan passerat vecka 12 i graviditeten måste fostret aborteras med koksaltinjektion eller kejsarsnitt. Koksaltinjektionen innebar att kvinnan födde fram ett dött foster; ett ingrepp som på 60-talet tog fem dagar i anspråk och skedde under stor smärta. 1969 utfördes mer än 14000 legala aborter i Sverige. Socialstyrelsen beviljade 94 procent av

de 7660 inkomna ansökningarna och 7077 ansökningar beviljades på tvåläkarintyg. Antal illegala aborter finns naturligtvis inga siffror på, men uppskattades till ca 10000 samma år.

När den andra vågens kvinnorörelse (första vågen kallas den rörelse som arbetade för kvinnans juridiska och politiska rättigheter under senare hälften av 1800-talet och fram till 1920) spred sig från medborgarrättsrörelsens USA och nådde Norden i form av Rödstrumpor och Grupp 8 under slutet av 1960-talet, ställdes parollen: ”Det personliga är politiskt”.

Kvinnor uppmanades att tala med varandra, för att upptäcka att deras problem inte var privata utan delades av många. Problemen skapades av det samhälle de levde i.

Uppmaningen hörsammades; Grupp 8 växte från en grupp om åtta kvinnor, som den 8 maj 1968 i Uppsala bildade en kvinnogrupp för att undersöka kvinnans situation i samhället, till att inom ett par år ha blivit en gräsrotsrörelse över hela landet.

Grupp 8 talade om det ”dubbla förtrycket” – att kvinnorna var förtryckta både i hemmen och på arbetsplatserna. Den nya kvinnorörelsen kom att politisera frågor som tidigare inte diskuterats vare sig offentligt eller i politiska termer.

Debatten präglades av begrepp som kvinnoförtryck, kvinnokamp och manschauvinism. Man ställde krav på en ny mansroll. Kampen gällde allt från kvinnofientlig arbetsmarknad och bristen på barntillsyn, till sexuella brott mot kvinnor, pornografi och rätten till fri abort. 1964 hade p-pillret blivit tillåtet i Sverige, vilket lade grunden för den sexuella revolutionen. Den urgamla rädslan för ofrivilliga graviditeter försvann till stor del. Kvinnorna började själva definiera sin sexualitet och ställde krav på att få bestämma över sin kropp. Att kvinnan själv skulle få avgöra om en önskad graviditet måste fullföljas eller inte.

I valrörelsen 1970 debatterades abortfrågan som hetast. Grupp 8 störde valmöten med paroller, flygblad och diskussionsinlägg. När abortutredningen lades på is visade de sin besvikelse genom en flygbladsaktion på SAP:s kongress 1972.

Kampen gav resultat, 1974 antog riksdagen en ny abortlag som gav kvinnan rätt att själv bestämma om abort till och med artonde graviditetsveckan.

Sedan den tiden har antalet aborter i Sverige varierat mellan 30000 och 38000 per år.

Även om aborträtten känns säkrad i Sverige, är vi genom medlemskapet i EU ständigt utsatta för ”harmoniseringssträvanden”. När det gäller familjelagstiftning är Sverige hästlängder före övriga stater i Europa. Vi kan inte ta några rättigheter för givna, utan måste slå vakt om de positioner vi har idag och i solidaritet med världens kvinnor arbeta för att utvidga dem globalt.

Mellan 19 och 29 miljoner kvinnor i världen genomgår illegala aborter varje år. Av dem dör ca 70000 av ingreppet. Kvinnans rätt till fri abort är en livsavgörande mänsklig rättighet.

CLARA HYLDGAARD NANKLER

Proletären nr 11, 2010

Aborträtten i årtal

1901 Förbud mot försäljning av fosfortändstickor kopplat till kvinnors fosforförgiftningar, av

vilka majoriteten utförts i abortivt syfte.

1910 Preventivmedel förbjuds i lag. Samma år ger ungsocialisten Hinke Bergegren en föredragsserie i Stockholm på temat "Kärlek utan barn", för rätten att sprida information om preventivmedel. Hinke Bergegren döms till två månaders fängelse.

1920 Ny äktenskapslagstiftning i Sverige jämställer kvinna och man.

1920 Sovjetunionen tillåter abort som första land i världen.

1921 Gift kvinna blir myndig.

1921 Lagen om krav på kvinnans oskuld vid giftermål upphävs.

1933 RFSU, Riksförbundet för sexuell upplysning, grundas.

1938 Förbudet gällande användning, upplysning om och försäljning av preventivmedel upphävs.

1938 Lag om avbrytande havandeskap på grund av: 1) Sjukdom hos kvinnan 2) om kvinnans kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst 3) om kvinnan utsatts för våldtäkt eller incest 4) om kvinnans eller mannens arvsanlag skulle överföra sinnessjukdom 5) om skada under fosterstadiet kan antas medföra sjukdom eller lyte för barnet.

1964 P-piller godkänns i Sverige.

1975 Ny abortlag införs. Kvinnan bestämmer själv om abort tom 18:e havandeskapsveckan.

1993 Polen förbjuder abort, utom vid våldtäkt, incest, svåra missbildningar eller om graviditeten hotar kvinnans liv.

Tvångssterilisering

Tvångssterilisering är när stat, organisation, eller individer tvingar en person till sterilisering. Tvångssteriliseringar var vanliga företeelser i ett antal länder från 1930-talet fram till 1970-talet. Eftersträvade syften var bland annat rashygien, befolkningsbegränsning och kontroll av asociala. Tvångssterilisering sågs som en av teknikerna inom den sociala ingenjörskonsten och som en del av en samhällspreventiv verksamhet mot exempelvis brott och degeneration av "folkstammen".

Tvångssterilisering i Sverige

Tvångssterilisering i Sverige förekom mellan åren 1934 och 1975 med varierande grad av frivillighet. Eftersträvade syften var bland annat "rashygien", folkhälsoskäl, ekonomiska besparingar och kontroll av asociala.

Som en direkt följd av den eugeniska rörelsen beslutade den svenska riksdagen 1934 att anta regeringens proposition att införa steriliseringslagsstiftning. I ett uppslagsverk från 1938 beskrivs sterilisering motsägelsefullt, då det sägs det att i denna lag *"bestämmer att en person, som på grund av själslig rubbning ej kan anses förmögen att avgöra, huruvida han bör steriliseras eller ej, kan steriliseras, bland annat om risk föreligger att han skall överföra arvsanlag till sinnesslöhet el. sinnessjukdom till sin avkomma. /.../ S. kan ej utföras mot någons vilja och är en privatsak mellan vederbörande och hans läkare."* Tvångssteriliseringen utfördes alltså på dem som ansågs intellektuellt omyndiga.

1941 skärptes lagen, och tvånget accentuerades. Ofta skedde dock steriliseringarna med skenbar frivillighet, då personerna övertalades. Fysiskt våld fick dock inte användas. Sterilisering påbjöds i tre fall, nämligen på:

- **eugenisk indikation** (även benämnd arvs/rashygienisk), då det kunde antas att en person genom arvsanlag på avkomlingar kunde överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet, svårartad sjukdom eller lyte av annat slag.
- **social indikation**, då personen ansågs vara "uppenbart olämplig" att handha vårdnaden om barn på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsvetsamheten eller på grund av asocialt levnadssätt.
- **medicinsk indikation** då personen ansågs lida av sjukdom, kroppsfel eller annan "svaghet" kunde hon steriliseras för att förebygga ett havandeskap som skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa.

I praktiken steriliserades framför allt kvinnor - många unga och från socialt utsatta grupper - på ganska godtyckliga grunder, exempelvis för att en läkare bedömde dem som promiskuösa eller som tattare. I flera fall fick kvinnan inte veta vad ingreppet skulle få för konsekvenser. Exempelvis kunde sjukhuspersonal lura kvinnan att ingreppet var en blindtarmsoperation. Anledningen var bland annat att man befarade att en patient som var medveten om att hon var steril hade kunnat bli mera sexuellt lössläppt, vilket man ville förhindra med tanke på ökad spridning av könssjukdomar.

Med ett undantag kan inga tydliga utslag vad gäller etniska minoriteter noteras. Undantaget utgörs av personer utpekade som "tattare", men utredningsresultatet ger inte stöd för att steriliseringarna var särskilt riktade mot romer eller samer.

Steriliseringslagarna stöddes av RFSU.

Från lagens tillkomst fram till 1975, då Sveriges riksdag beslöt att från 1976 slutligen avskaffa lagen helt, steriliserades sammanlagt cirka 63 000 människor, varav övervägande delen kvinnor. En statlig utredning (SOU 2000:20) uppskattade att mellan 20 000 och 30 000 av dessa steriliseringar skedde med tvång, varav de allra flesta från mitten av 1930-talet till mitten av 1950-talet. Den kommitté som undersökte tvångsinslaget i steriliseringarna avgjorde också när de steriliserade kunde ersättas ekonomiskt för sitt lidande. Totalt ersattes ungefär 1 600 personer av de 63 000 steriliserade.

Steriliseringslagarna var nära knutna till lagstiftning om abort; till exempel var man ibland tvungen att genomgå sterilisering för att få göra abort. Både lagstiftningen för abort och sterilisering användes som redskap när man bearbetade det så kallade "folkmaterialen". Därför infördes reformerna parallellt med varandra med bara några få års mellanrum, för att till slut bli avreglerade med fritt och frivilligt utövande år 1975.

Sambeskattning

Sambeskattning innebär att makarna i ett äktenskap vardera beskattas för hälften av den sammanlagda inkomsten. Detta kan sänka den totala skattebördan genom att partnern med högre inkomster får lägre marginalskatt. I familjer med stor inkomstskillnad mellan makarna kan sambeskattning göra det mindre lönsamt för maken med lägre inkomst att arbeta.

I Sverige slopades sambeskattningen av inkomster i en skattereform 1972. Sambeskattning av förmögenheter upphörde i och med att denna avskaffades 2007. Detta innebär att Sverige tillämpar särbeskattning, det vill säga avsaknad av sambeskattning.

En sjuksköterskas löneutveckling från 1960 och framåt

1960 inleder en sjuksköterska efter tre års yrkesutbildning sin karriär med en lön av 1 090 kr/mån. Samtidigt annonserar SS (Stockholms spårvägar) efter tillfällig arbetskraft, där konduktörer erbjuds en begynnelselösn på 1 200 kr/mån och spärrvakter 1 070 kr/mån. Ovanstående lönejämförelse ger en god bild av hur sjuksköterskans arbete värderas av samhället. Den lönepolitiska strategi som kommer att föras under 1960-talet, och som i det stora hela omfattas av alla förbund på arbetsmarknaden, är att löneklyftorna skall krympas. LO:s solidariska lönepolitik – kopplad till låglönesatsningar – ger inom hälso- och sjukvården till resultat att kvinnor (undersköterskor och vårdbiträden) som generellt sett ligger lägst nu blir vinnarna. Paradoxen för sjuksköterskorna är att gruppen inte låg tillräckligt lågt för de stora lyften utan tillhörde mellanlönegruppens underkant.¹

Månadslöner för avdelningsföreståndare, sjuksköterskor, undersköterskor och sjukvårdsbiträden 1967 – 1984, kronor.

	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1984
Avdelningsförest.	2 240	2 550	3 180	4 160	5 798	7 352	8 363
Sjuksköterska	1 740	2 080	2 650	3 660	5 017	6 528	7 599
Undersköterska	1 590	1 980	2 580	3 500	4 802	6 134	7 085
Sjukvårdsbiträde	1 350	1 660	2 210	3 100	4 307	5 766	6 724

Dufva, s. 125

Detta får som resultat att ingångslönen 1971 är identisk för en sjuksköterska och en undersköterska. Löneutvecklingen mellan olika yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården visar också att under perioden 1967 till 1984 kan sjuksköterskorna inte i någon större utsträckning uppnå högre lön än andra kvinnor inom sjukvården som vi kan se i tabellen ovan. En lönepolitisk målsättning inom Svensk sjuksköterskeförening och senare även Svenska Hälso- och Sjukvårdens Tjänstemannaförbund är att utbildning och vidareutbildning skall löna sig. Denna syn leder till att organisationen från mitten av 1970-talet kommer att leva med en s.k. minuslönesättning. Detta innebär att om två sjuksköterskor arbetar inom samma område och en saknar adekvat vidareutbildning skall den med vidareutbildning ha högre lön,

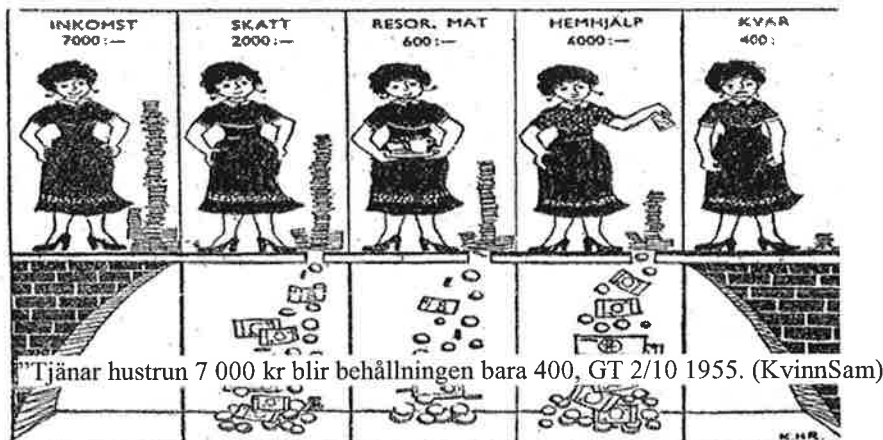
¹ Dufva, Sune. G. Kön, lön och karriär: Sjuksköterskeyrkets omvandling under 1900-talet. s. 124 f.

1975 fastställd till fyra lönegrader. Denna princip kommer att gälla fram till mitten av 1980-talet.²

² Dufva, Sune G. s.

Lite om deltidarbete på 1970-talet och dessförinnan

I det svenska samhället har männen traditionellt svarat för den övervägande delen av marknadsarbetet och kvinnans plats har ansetts vara i hemmet då "hon av naturen passade bäst som hemmets och familjens vårdarinna"¹ samtidigt som den svenska arbetsmarknaden inte fungerade på lika villkor. Många arbetsuppgifter ansågs inte lämpliga för kvinnor, men framförallt var hushållsarbetet och barnpassning en heltidssyssla. Någon barnomsorg av den omfattning vi nu känner till existerade helt enkelt inte. Så sent som 1950 hade bara 1,1 procent av alla barn i landet någon form av barnomsorg. Ytterligare ett argument var att det framställdes som olönsamt för gifta kvinnor att arbeta utanför hemmet. Som bilden nedan visar så problematiserades allt oftare gifta kvinnors förvärvsarbetsrelaterade utgifter, framförallt den nödvändiga hemhjälpen.²

I takt med offentliga

Det lönar sig knappt för en hustru att ha förvärvsarbete om hon måste ha hemhjälp.

den sektorns

utbyggnad i slutet av 50-talet började kvinnor ta sig ut på arbetsmarknaden, och antalet hemmafruar började stadigt minska. Allmänt kan man säga att en kombination av att arbetsmarknaden var i behov av kvinnorna som arbetskraft och jämställdhetssträvanden³ ledde till flera politiska reformer som gjorde det lättare för kvinnan att ge sig ut på arbetsmarknaden. Från 1960 till 1970 ökade kvinnors förvärvsfrekvens från 38 procent respektive till 60 procent, men det bör tilläggas att av dessa arbetade 40 procent deltid. Det var för många en nödvändig lösning för att kunna kombinera arbete och barn. När lågavlönade, ensamstående kvinnor framträdde och berättade om sin sociala och ekonomiska situation i ett TV-program i november 1968 såg den nybildade Grupp 8⁴ en möjlighet att försöka skapa en opinion mot orättvisorna kring deltidarbetet och att föra fram sin politik i frågan. De hävdade att deltidarbetet var den "den perfekta utsugningen" av den kvinnliga arbetskraften, genom att kvinnor användes som arbetskraft när de behövdes och att deras sociala villkor var mycket sämre än heltidsarbetandes. Kvinnoaktivisterna spred flygblad med rubriken "Vem tjänar på deltidarbetet?" utanför de stora varuhusen i Stockholm, i hopp om att de anställda kvinnorna skulle identifiera sig med retoriken i flygbladet, samtidigt som de inbjöds till en debattkväll den 6 mars 1969. Till mötet var även representanter för

¹ http://svt.se/2.58360/1.2578940/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true (2012-01-11)

² Bersbo, Zara. "Rätt för kvinnan att blifva människa - fullt och helt." : Svenska kvinnors ekonomiska medborgarskap 1921-1971. s 143 ff.

³ Jämställdhet är ett politiskt begrepp som bland annat inkluderar att män och kvinnor ska ha samma möjligheter till ekonomiskt oberoende och utveckling i arbetet. Då det knappast kan ses som ekonomiskt oberoende att överlåta allt förvärvsarbete åt en part i hushållet, står det klart att jämställdhet nödvändigtvis innebär att den traditionella bilden av ett hushåll inte håller.

⁴ Grupp 8 var ett feministiskt nätverk för kvinnor

arbetsgivarna och fackliga ombudsmän från Handelsanställdas förbund inbjuda. Möteslokalen fylldes till bristningsgränsen (över 200) och en äldre kvinna som arbetat som expedit i 30 år, reste sig upp och sa: ”Det här gjorde ni bra flickor. Det här är bara början - kom ihåg det - bara början”.⁵

På 70-talet förändrades attityderna i det svenska samhället mer genomgripande. Att kvinnor i Sverige både förvärvsarbetar och skaffar barn brukar förklaras med att den svenska familjepolitiken gör detta möjligt.⁶ De viktigaste komponenterna är tillgång till offentligt subventionerad barnomsorg samt föräldraförsäkringen:

- En viktig faktor för att män och kvinnor ska kunna både förvärvsarbeta och skaffa barn är tillgång till barnomsorg. Första steget mot allmän förskola togs 1973 då man beslutade att alla sexåringar skulle bli erbjudna avgiftsfri förskola. Riksdagen beslutade då att kommunerna år 1975 skulle åläggas att tillhandahålla minst 525 timmar avgiftsfri förskola per år för alla sexåringar.⁷
- 1931 införs moderskapshjälp för sjukförsäkrade kvinnor och moderskapstöd för oförsäkrade kvinnor. 1947 får alla kvinnor moderskapshjälp i form av moderskapspenning i högst 90 dagar.
- 1974 reformeras moderskapshjälpen så att båda föräldrarna får rätt till föräldrapenning. Försäkringsperioden förlängs samtidigt till 180 dagar som ska utnyttjas innan barnet fyller 8 år. Den svenska föräldraförsäkringen var när den introducerades 1974 den första i världen som gav anställda föräldrar rätt till sex månaders föräldraledighet med betalning motsvarande 90 procent av tidigare inkomst (upp till ett tak av 7.5 basbelopp).⁸ 1975 utökas föräldrapenningen till 210 dagar.⁹

⁵ <http://www.ub.gu.se/kvinn/portaler/systerskap/arbete/> (2012-01-13).

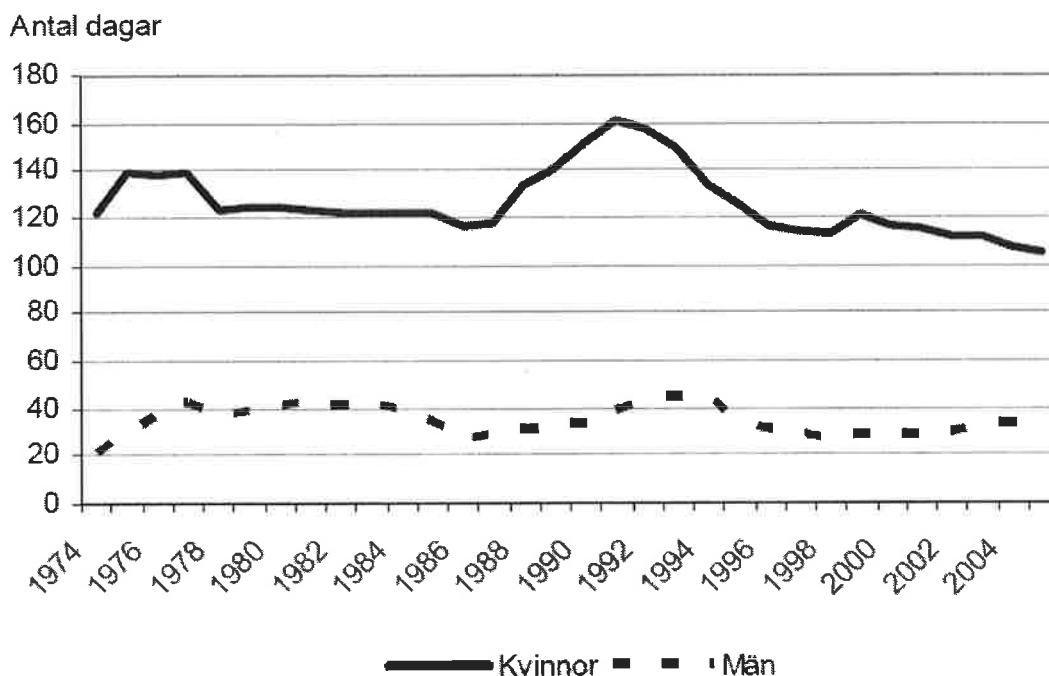
⁶ http://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0701_2007A01_BR_BE51ST0703.pdf (2012-01-13), s. 16.

⁷ <http://www.regeringen.se/content/1/c4/27/65/a6b52867.pdf> (2012-01-13), s. 242.

⁸ http://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0701_2007A01_BR_BE51ST0703.pdf (2012-01-13), s. 18.

⁹ <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1334979&fileOid=1647276> (2012-01-13).

Diagram 3. Genomsnittligt uttag av föräldrapenningdagar per år 1974-2005. Kvinnor och män som tagit föräldrapenning under året
Average parental leave benefit-days per year 1974-2005. Women and men

Slutligen, i lagen om anställningsskydd (LAS 1974:12) – som senare ersattes av LAS 1982:80 – går att läsa att:

”En deltidsanställd arbetstagar som har anmält till sin arbetsgivare att han eller hon vill ha en anställning med högre sysselsättningsgrad, dock högst heltid, har trots 25 § företrädesrätt till sådan anställning. Som förutsättning för företrädesrätten gäller att arbetsgivarens behov av arbetskraft tillgodoses genom att den deltidsanställda anställs med en högre sysselsättningsgrad och att den deltidsanställda har tillräckliga kvalifikationer för de nya arbetsuppgifterna”.¹⁰

Viktiga årtal

Allmänt

1960 - Lika lön för lika arbete för kvinnor och män införs.

1960 - LO och SAF beslutar att inom fem år slopa de särskilda kvinnolönetarifferna.

1960 - Gunnar Qvist utkommer med avhandlingen Kvinnofrågan i Sverige 1809-1846 : studier rörande kvinnans näringsfrihet inom de borgerliga yrkena. Avhandlingen var den första svenska avhandlingen inom ämnet kvinnohistoria.

1962 - Riksdagen ansluter sig till FN-konventionen om lika lön för lika arbete.

1964 - P-piller blir tillåtna i Sverige.

¹⁰ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1982%3a80> (2012-01-13).

1965 - 1962 års brottsbalk träder i kraft och ersätter 1864 års strafflag. Som första land i världen får Sverige en lag mot våldtäkt inom äktenskapet. Det dröjde dock ända till 1984 innan lagen prövades.

1970 - Jämställdhet skrivs in i läroplanen.

1971 - Särbeskattning införs.

1971 - Kvinnohistoriskt arkiv byter namn till Kvinnohistoriska samlingarna, får sin första avlönade halvtidsbibliotekarie och blir en del av Göteborgs universitetsbibliotek, efter att sedan 1958 ha drivits på ideell basis.

1971 - Kvinnobulletinen startas.

1971 - LP:n "Sånger om kvinnor" ges ut, får en Grammis 1972.

1972 - Grupp 8 ordnar den första 8 mars-demonstrationen.

1974 - Föräldraförsäkring införs, föräldrar får rätt att dela på ledigheten vid barns födelse.

1974 - Pjäsen "Jösses flickor - befrielsen är nära!" av Margareta Garpe och Suzanne Osten har premiär på Stockholms stadsteater.

1974-1975 - Städskestrejken började i Borlänge i november 1974, spred sig senare till Malmfälten, Skövde och Umeå.

1975 - Ny abortlag, kvinnan beslutar själv om abort t.o.m. 18:e graviditetsveckan.

1975 - FN:s Internationella kvinnoår.

1975 - "Föreningen Kvinnokultur" bildas.

1975 - Utställningen "Kvinnfolk" visas på Kulturhuset i Stockholm, det blir publikrekord.

1976 - Förordning om jämställdhet i den statliga sektorn.

1976 - Sexualbrottsutredningen, tillsatt 1971, publicerar sitt betänkande (SOU 1976:9), som väcker våldsamma protester.

1977 - Kvinnokulturfestivalen firas i Gamla Riksdagshuset i Stockholm, 21-23 februari och samlar ca 5 000 besökare.

1977-1978 - Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning bildas, först i Lund, därefter i Göteborg, Stockholm och Uppsala.

1979 - Småbarnsföräldrar får rätt till sex timmars arbetsdag.

1979 - Lagen om jämställdhet i arbetslivet antas av riksdagen.

EU-direktiv

1975 - Likalönsdirektivet, 75/117/EEG. Direktiv för lagstiftning vad gäller genomförande av principen om likalön för män och kvinnor.

1976 - Likabehandlingsdirektivet, 76/207/EEG. Direktiv om genomförande av principen om lika behandling av män och kvinnor i fråga om anställning, utbildning, befordran och arbetsvillkor. Ändring, 2002/73EG.

1978 - Socialförsäkringsdirektivet. Direktiv om lika behandling av män och kvinnor vad gäller socialförsäkring.

© Hallings Foto/Jamtli

Sjuksköterskeskolans avslutning, 27 aug 1960. Greta Pettersson, Oviken, Solveig Jakobsson, Strömsund, Inga Mårtensson, Kaxås och Margit Wiklund, Åre. Bild nr: Hlg16673:1

© Föreningen Gamla Östersund/Jamtli

Elever vid sjuksköterskeskolan, 1960. Från vänster: Birgit Norman, Lillhärdal, Alfild Trolin, Hotagen, Ingeborg Sundberg, Brunflo, Gunvor Jacobsson, Pilgrimstad och Marianne Flodin, Brunflo. Eleverna tog sin examen den 26 februari 1961. Se "Lasarettet" sid 94 (Ingmar Bergström, Östersund). Bild nr: 98X129:4

S
L
F
S
M
E
S
L

© Hallings Foto/Jamtli

Sjuksköterskeskolan i Östersund Bild nr: Hlg16647.1

1700-talet

Ni = till personer som stod högre i rang

Men redan i slutet av 1700-talet började ni falla i vanrykte, och blev sedermera alltmer riskabelt att ta till för den som ville vara hövlig. Istället krumbuktade sig svenskarna med idel titlar, och det gällde att hålla reda på vem som var vad för att inte trampa i klaveret. I C U Broocmans *Lärebok i svenska språket* från 1813 står att läsa att ”Modersmålet har [...] den ofullkomlighet, att ej äga något ord, med hvilket man kan tilltala hvem som helst”.

1800-första hälften av 1900-talet:

Titeln måste upprepas varje gång man tilltalade en person.

T.ex.: ”hovrättsnotarien”, ”ingenjörn” och ”konduktörn”.

I och med titlarnas intåg blev det finare att tilltalas med titel än med ni – det var ju ett tydligare utpekande av position. De som hade en högre befattning hade naturligtvis intresse av att detta statusförhållande markerades i sociala sammanhang. Kvinnorna gifte sig till männens titlar, de blev majorskor, professorskor och hovrättsrådinnor.

Du-reformen

Du-reformen var en förändring av det språkliga bruket i Sverige i slutet av 1960-talet och början på 1970-talet. Den populariserade det personliga pronomenet andra person singular *du* på bekostnad av tidigare vanligare former använda vid direkt tilltal, som tredje person singularis (han/hon), andra person pluralis (ni) och titlar (herr, fru, etc).

Tilltalet mellan personer med olika social bakgrund var asymmetriskt i det svenska ståndssamhället. En person av högre rang tilltalades själv med titel, men niade en person av lägre rang. Ni-tilltalet har därför i Sverige markerat lägre social status hos den tilltalade och givetvis uppfattats som ohyfsat av personer som har haft förväntningar på att bli tilltalade med titel. Tilltalssystemet – där niandet alltså inte var ömsesidigt – speglade en social ojämlikhet som man så småningom vände sig emot. Man började helt enkelt uppfatta ni-tilltalet som nedlåtande.

Den negativa inställningen till *ni* lever kvar i modern tid år 1978 hos framförallt äldre, men däremot är det ett accepterat språkbruk vid tilltal till obekanta vid spontana möten. Dessutom konstateras att bruket av *ni* under 1900-talet (fram till 1978) har **föredragits i skriftspråket och således varit mer frekvent där i jämförelse med talet.** Förklaringen till detta har varit svår att finna men teorin ligger i att detta varit mer praktiskt istället för titelsystemet i skriften.

Källor:

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Du-reformen>

<http://www.popularhistoria.se/artiklar/du-eller-ni/>

http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/pohjoismaisetkielet/opiskelijavalinta/valintakoe/index/M.Ta_ndefelt.pdf

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1322063&fileOid=13220>

7,5 m³

160 kvm

avg 3800 /år

Priser på några råvaror

Mjök	1kr/l
Smör	2-2.25kr/paket
Ost	5-6kr
Bröd	2-2.50kr
Kaffe	12kr/kg 1970 (1976 42kr/kg pga frost i Brasilien)
Glass	Igloo /60 öre
	Storstrut/2 kr
Cigaretter	5kr/paket
Vodka	36kr/l
Bensin	90 öre fram till 1973 när oljekrisen höjde priset drastiskt (1979 - 7,7kr)

Torsk 10.77/kg

Färsk strömming 4/-/kg

Sill (125g) 3.19 (konst)

Potatis 1.29/kg

Tomater 8.99/kg

Kaffe 250 15.17

sockerdricka 1/2 1:-

Lunch 9.57

Vetemjöl 4.02

Falkon 1kg 12.67

Blodpudding 1kg 6.66

Smör 1l 1.34

Ost 1kg 15.23

Mjök 1l 1.34

Kaffes 1kg 19.56

Choklad o konfektyr
70 milj kg/år (1974)
värde 1.6 milj.

Total Dec, 1934

17:35 Bergotten H.S. —

13:05 Blomjalas 10:50

8:45 Ågg 2:25

62:10 Treorakt 5: —

10:70 " " 5: —

8:75 Treorakt 20: —

9:25 Hjertskene 22: —

~~7:35~~ Tille H. Skand 42: —

~~4: —~~ Kjøperstikk 7: —

~~4:90~~ Alligskoin 50:70

129.65 Timarbot 151:25

Edla Olsen Langvinden

Post 278 83200 Tiesjöskolas

Kulla Puhonlaare Hest trösta

Post 218 Bötersund
83101

Jan Water 1975

3:12.25	Reparatur	50
7:35	Kopiering	—
8:15	Obligation	50
6:90	Finnmarks	— 95
5:30	Typp	2.80
17:30	Till Blomstapend	10
4:17	200 Bingo Hattis	41
14:90	9 Hattis	5
06:20	Typp	2:80
6:80	Till R. Boman	15:70
3:40	Till P. Rosent	10
12:05	Typp	3:20
6:65	Sporn	44:50
2:85	Shuts	5
20:90	Rode korv	5:70
31:55	Rode korv	5
PK. 07	Finnmarks	4:50
		<u>214.50</u>

Jan 6 at 1975

17:00	Temp	1770
16:30	Kodavim	140
22	Shuts	22
25	Bingo	8
1:65	turnadom	19:20
15		
41:62		403:20

FEB 1975

9:65	Korv	6
6:20	Obligation	55:70
8:50	Rödare B.	5:70
6:95	Typp	3:20
3:95	Numeralott	20
15:25	9. Lotter	30
7:05	Typp	8:20
6:15		14:25
108		<u>138.05</u>
72.20		

Feb. 1955

17:30:20
 15:1-
 3:45-
 4:39-
 2:195-
 23:55-
 2:95-
 6:70
 8:70
 9:60
 1:00
 8:00
 6:55
 4:50
 4-
 1959
 16899
 87
 52
 142

Typing
 Typing
 Typing
 Binge
 Finishing
 Phots Lockman
 Typing
 Typing
 Letters
 18:30
 195:95

Notes 1955

~~3:20~~
 4:25
 3:95
 5:85
 5:10
 90: -
 7:65
 4:80
 6:25
 6:40
 6:38
 26:05
 3:20
 10:70
 8:15
 14470
 Typing
 R. Barrow
 R. Kavel
 Typing
 Phots
 Letters
 Typing
 Finishing
 Medicine
 News
 " "
 R. Barrow
 Telegram m.
 The taking
 Bus
 Typing
 3:20
 5:70
 5:70
 3:20
 6: -
 10: -
 15: -
 7:50
 142:60
 32: -
 26: -
 5: 90
 338: -
 39: 20
 22: -
 2: 80
 664.60
 14420
 809.30

Traps

Nov 20

20:30

Trilobites

12:55

15:55

10:35

12:35

12:85

5:105

Trilobites

Trilobites

Bingo

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

50: -

15: -

6: -

7: 50

7: -

7: -

7: -

7: -

6: -

922:82

58:25

980:85

Nov 1925

1925

6:55

9:45

2:25

8:160

6:30

9: -

7:05

8:25

7:85

7:05

7:55

13:60

12:30

2:85

13:80

10:80

3:65

3:45

Game

Traps

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

Trilobites

76: -

4: -

21: 50

31: 70

14: 40

6: -

12: -

1: 50

3: -

2: 25

10: -

7: 50

5: 70

20: -

28: -

20: -

180:55

356:45

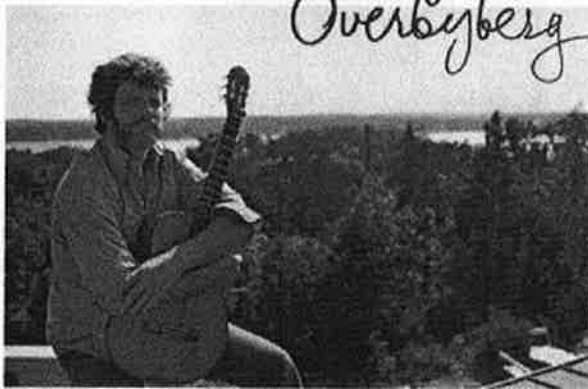
532:80

Föräldrarnas skivsamling

CARL ANTON

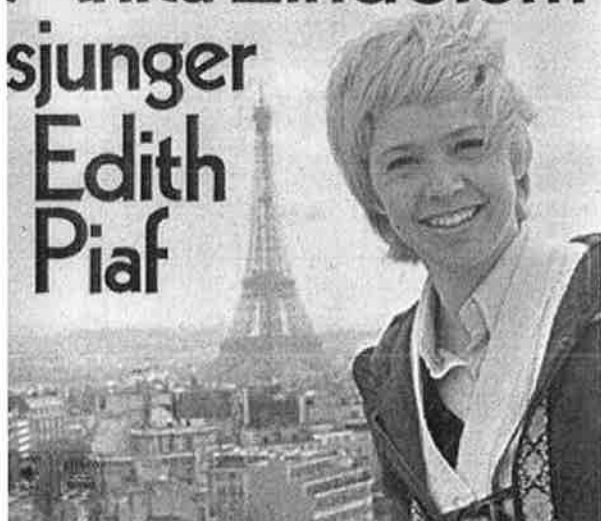
*Visor på
Överbyberg*

*Musik
genom fyra sekler
med
Jan Johansson*

ÖREN 1: 1. Den som älskar sin hustru
2. Den som älskar sin hustru
3. Den som älskar sin hustru
4. Den som älskar sin hustru
5. Den som älskar sin hustru
6. Den som älskar sin hustru
7. Den som älskar sin hustru
8. Den som älskar sin hustru
9. Den som älskar sin hustru
10. Den som älskar sin hustru
11. Den som älskar sin hustru
12. Den som älskar sin hustru
13. Den som älskar sin hustru
14. Den som älskar sin hustru
15. Den som älskar sin hustru
16. Den som älskar sin hustru
17. Den som älskar sin hustru
18. Den som älskar sin hustru
19. Den som älskar sin hustru
20. Den som älskar sin hustru
21. Den som älskar sin hustru
22. Den som älskar sin hustru
23. Den som älskar sin hustru
24. Den som älskar sin hustru
25. Den som älskar sin hustru
26. Den som älskar sin hustru
27. Den som älskar sin hustru
28. Den som älskar sin hustru
29. Den som älskar sin hustru
30. Den som älskar sin hustru
31. Den som älskar sin hustru
32. Den som älskar sin hustru
33. Den som älskar sin hustru
34. Den som älskar sin hustru
35. Den som älskar sin hustru
36. Den som älskar sin hustru
37. Den som älskar sin hustru
38. Den som älskar sin hustru
39. Den som älskar sin hustru
40. Den som älskar sin hustru
41. Den som älskar sin hustru
42. Den som älskar sin hustru
43. Den som älskar sin hustru
44. Den som älskar sin hustru
45. Den som älskar sin hustru
46. Den som älskar sin hustru
47. Den som älskar sin hustru
48. Den som älskar sin hustru
49. Den som älskar sin hustru
50. Den som älskar sin hustru
51. Den som älskar sin hustru
52. Den som älskar sin hustru
53. Den som älskar sin hustru
54. Den som älskar sin hustru
55. Den som älskar sin hustru
56. Den som älskar sin hustru
57. Den som älskar sin hustru
58. Den som älskar sin hustru
59. Den som älskar sin hustru
60. Den som älskar sin hustru
61. Den som älskar sin hustru
62. Den som älskar sin hustru
63. Den som älskar sin hustru
64. Den som älskar sin hustru
65. Den som älskar sin hustru
66. Den som älskar sin hustru
67. Den som älskar sin hustru
68. Den som älskar sin hustru
69. Den som älskar sin hustru
70. Den som älskar sin hustru
71. Den som älskar sin hustru
72. Den som älskar sin hustru
73. Den som älskar sin hustru
74. Den som älskar sin hustru
75. Den som älskar sin hustru
76. Den som älskar sin hustru
77. Den som älskar sin hustru
78. Den som älskar sin hustru
79. Den som älskar sin hustru
80. Den som älskar sin hustru
81. Den som älskar sin hustru
82. Den som älskar sin hustru
83. Den som älskar sin hustru
84. Den som älskar sin hustru
85. Den som älskar sin hustru
86. Den som älskar sin hustru
87. Den som älskar sin hustru
88. Den som älskar sin hustru
89. Den som älskar sin hustru
90. Den som älskar sin hustru
91. Den som älskar sin hustru
92. Den som älskar sin hustru
93. Den som älskar sin hustru
94. Den som älskar sin hustru
95. Den som älskar sin hustru
96. Den som älskar sin hustru
97. Den som älskar sin hustru
98. Den som älskar sin hustru
99. Den som älskar sin hustru
100. Den som älskar sin hustru

Anita Lindblom sjunger Edith Piaf

LITTLE GERHARD/Keep On Rockin'

DE BÄSTA MED HOOTENANNY SINGERS & BJÖRN ULVÆRUS

 VOL. 1
 HÖRAN TILL SÄTTET
 FÖRST GÖT LIT NÄ FINER
 DETT BOTT
 FÄRRE ÅRER NÄRVA
 EN GÅNG EN SVENSK GÅNG
 SÄNDEN BY HÄGOT
 MEN KÄRA!
 ANNA TÄRVAL
 ELSKOR
 RÄKING
 HÄRTER GÅ
 "Elegant" Social
 SÄ LÄNGE DU ÄLSKAR
 ÄR DU HOG
 FÖRRETT FÄRRE ÅRER
 HUR O'NEADY

**Kom igen!
Lill Lindfors.**

»Det for två vita duvor...«

FOLKTON I VIKENS KAPELL

MERT HEMMINGSON OCH BEPPE WOLGERS MED FOLKLIGA

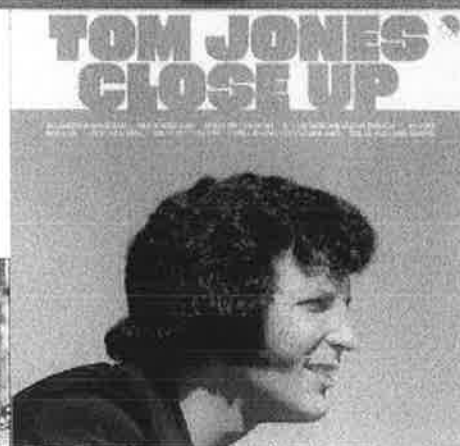
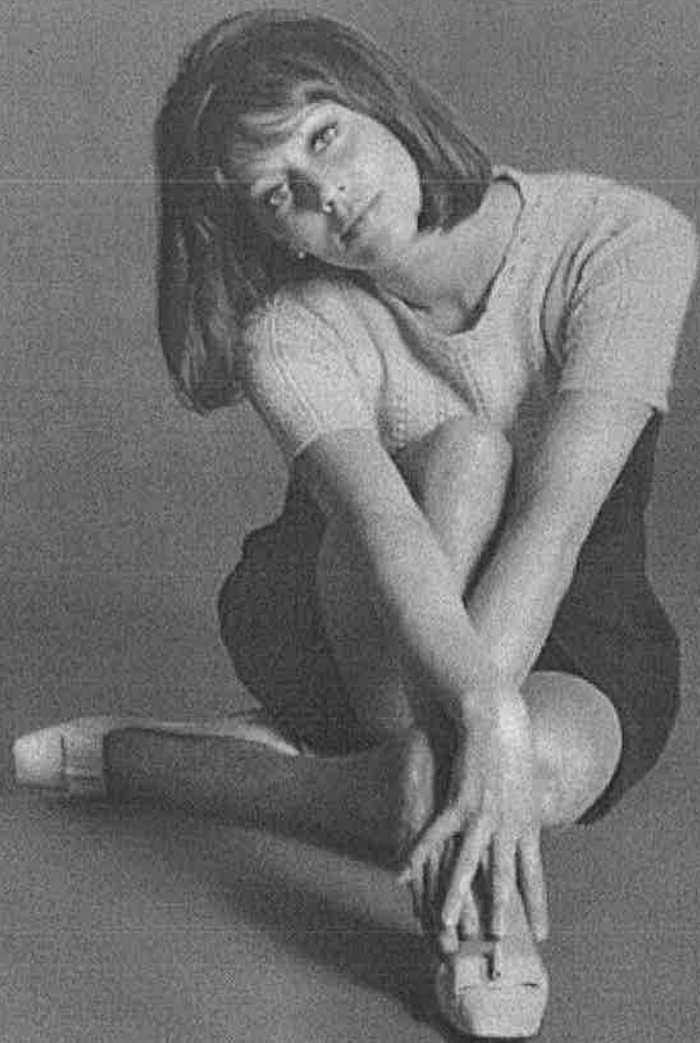

PITTE WICKMAN

JUST A GIRL
WHEN I WALK
TILL I
SUNDAG
MORNINGEN
IT'S YOU OR NO ONE
I DON'T CARE IF YOU
WALK AWAY FROM ME
LOVE ME
AND ABOUT THE BOY

Du är den ende

barbro hörberg

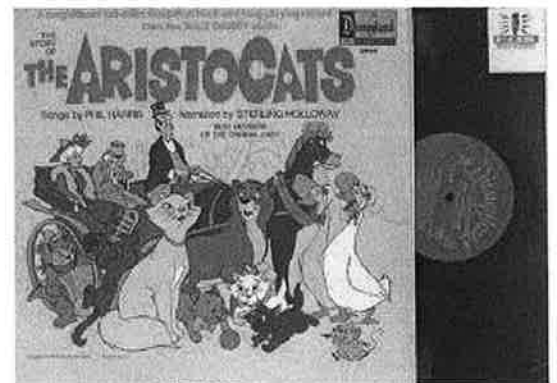
med
ögon känsliga
för grönt.

FRIITONA

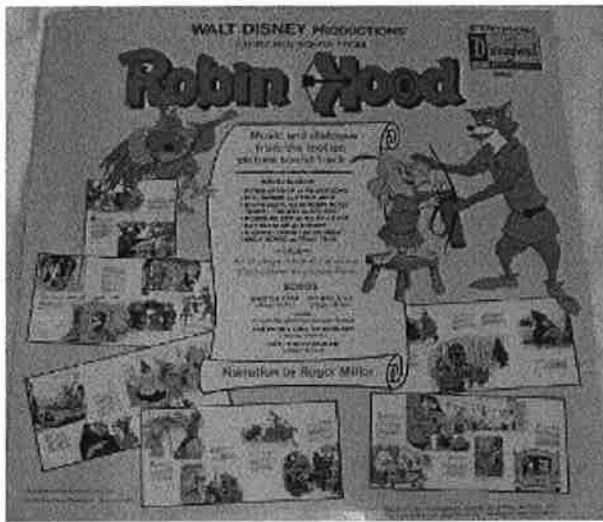
barbrorid.se 1172

Bilaga 2 Mattias skivsamling

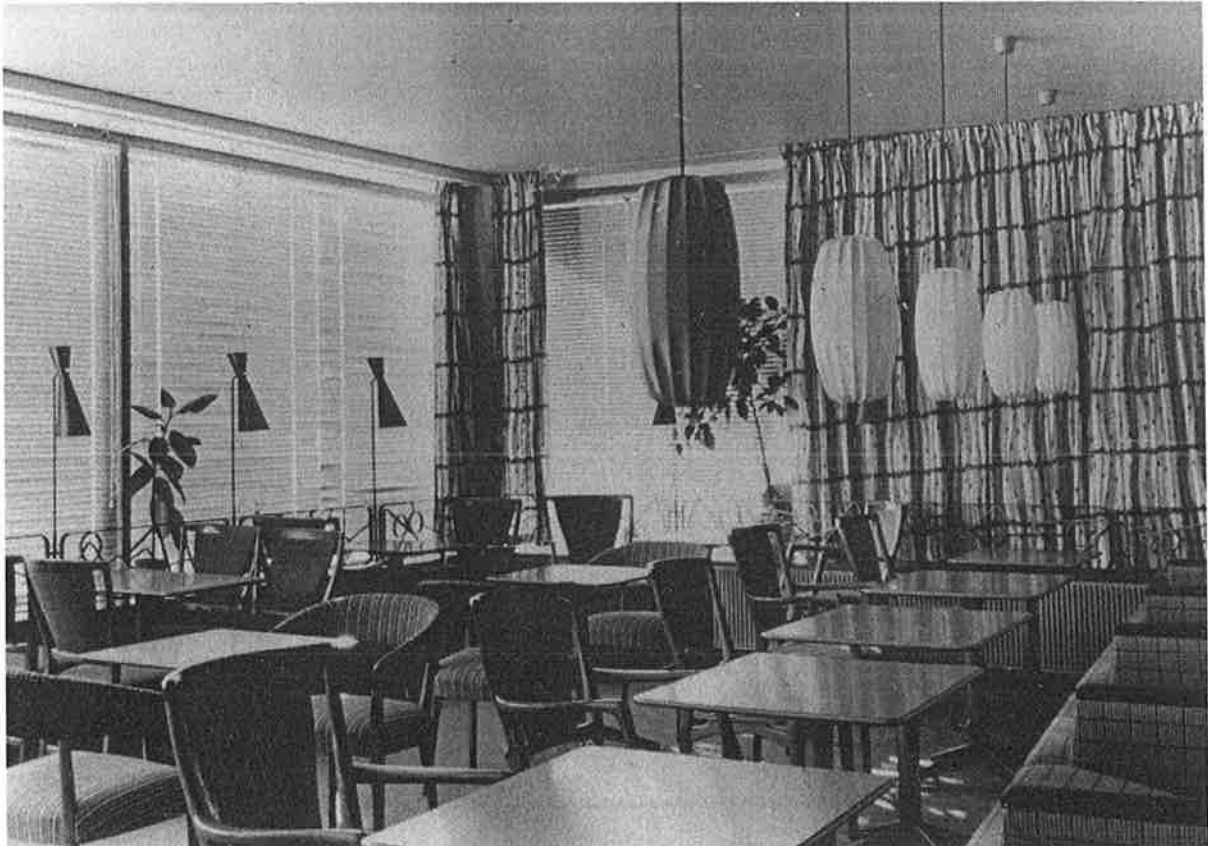
Bilder tidigt 70-tal!

Storgatan 38/ Biograf Royal

Bank- Storgatan 36

Törners konditori- Stortorget 24

Stortorget

Prästgatan 12/ Lindens konditori

Prästgatan 24 /Vid dagens Resia

Prästgatan 27/ Wedemarks konditori

Prästgatan 26 / Söder från Wedemarks

Prästgatan 31/ Hotell Standard och Sport-tjänst

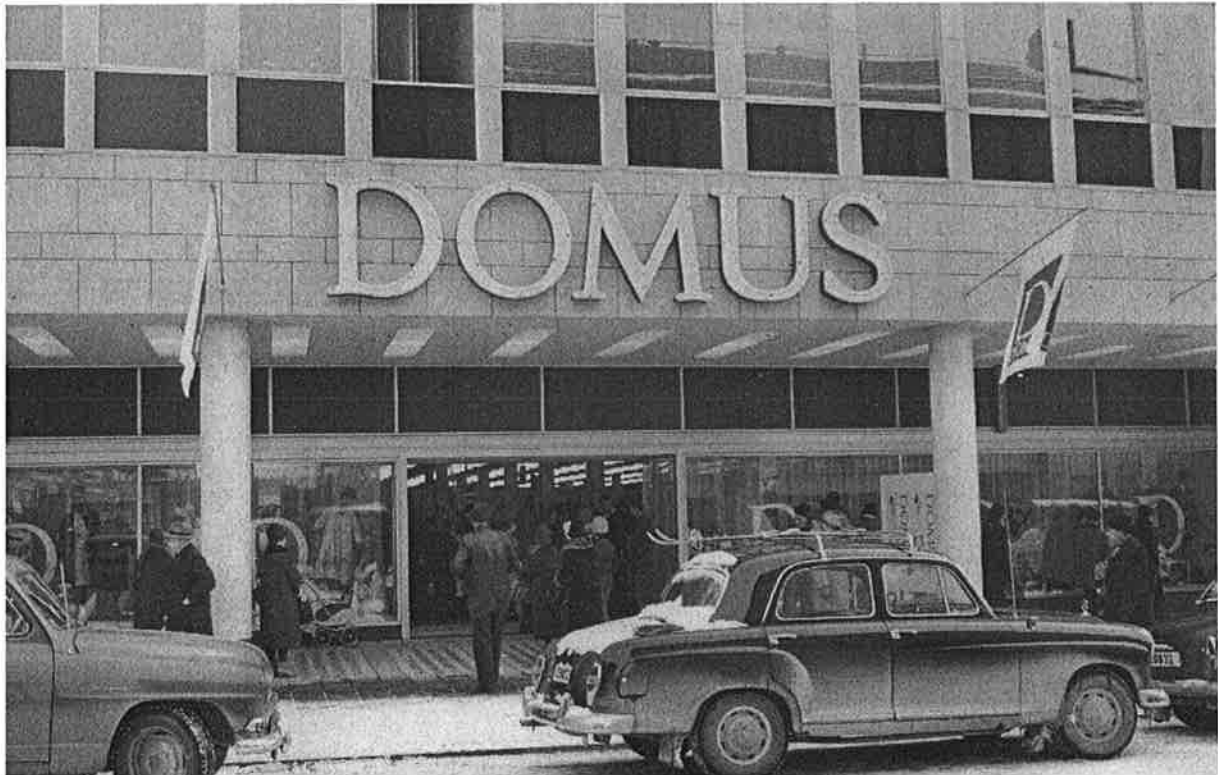
Prästgatan 35/ Tempo

Prästgatan- Postgränd

Prästgatan 45/ Kärnan

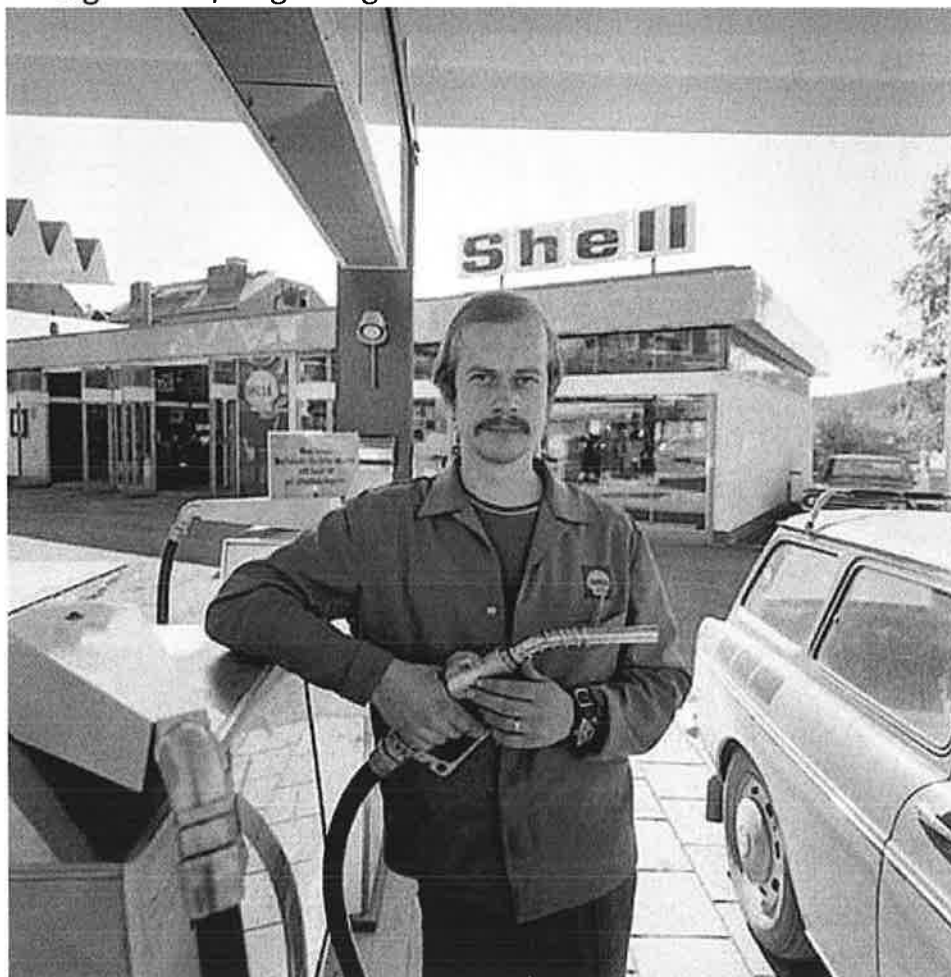
Prästgatan 47/ Domus

Prästgatan 50 mot norr, vid Saga

Prästgatan 50/ Saga biografen

Kyrkgatan 32/ Shell macken

Kyrkgatan- Biblioteksgatan / Tempo

Kyrkgatan 60/ Telia

Busstorget / Esso mack

Rådhusgatan / Badhuset och södra skolan

Rådhusgatan / Badhuset

Odenhallen i Odensala

Z-kupolen Ishall

Alpbacken där lövstabadet ligger idag/ Backhoppning

Solens upp- och nedgång i Härnösand 1975

Januari		April		Juli		Oktober		November		December		Mars		Maj		August		September		Februari	
Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned
1	9:23	1	5:14	1	5:14	1	1:59	1	3:10	1	4:56	1	8:50	1	8:23	1	7:25	1	8:50	1	7:25
3	9:31	3	5:07	3	5:07	3	2:01	3	3:15	3	4:41	3	8:55	3	8:23	3	7:29	3	8:55	3	7:29
5	9:19	5	5:01	5	5:01	5	2:08	5	3:21	5	4:46	5	8:59	5	8:23	5	7:35	5	8:59	5	7:35
7	9:17	7	4:57	7	4:57	7	2:12	7	3:27	7	4:50	7	9:04	7	8:23	7	7:41	7	9:04	7	7:41
9	9:14	9	4:53	9	4:53	9	2:16	9	3:32	9	4:57	9	9:08	9	8:23	9	7:47	9	9:08	9	7:47
11	9:11	11	4:41	11	4:41	11	2:20	11	3:38	11	5:02	11	9:12	11	8:23	11	7:59	11	9:12	11	7:59
13	9:07	13	4:34	13	4:34	13	2:26	13	3:43	13	5:08	13	9:15	13	8:23	13	8:05	13	9:15	13	8:05
15	9:04	15	4:27	15	4:27	15	2:31	15	3:49	15	5:13	15	9:18	15	8:23	15	8:05	15	9:18	15	8:05
17	9:00	17	4:21	17	4:21	17	2:39	17	3:55	17	5:18	17	9:20	17	8:23	17	8:05	17	9:20	17	8:05
19	8:55	19	4:14	19	4:14	19	2:45	19	4:00	19	5:24	19	9:22	19	8:23	19	8:05	19	9:22	19	8:05
21	8:51	21	4:08	21	4:08	21	2:49	21	4:06	21	5:29	21	9:24	21	8:23	21	8:05	21	9:24	21	8:05
23	8:46	23	4:01	23	4:01	23	2:55	23	4:11	23	5:34	23	9:25	23	8:23	23	8:05	23	9:25	23	8:05
25	8:41	25	3:55	25	3:55	25	2:58	25	4:17	25	5:39	25	9:25	25	8:23	25	8:05	25	9:25	25	8:05
27	8:36	27	3:49	27	3:49	27	2:56	27	4:22	27	5:40	27	9:25	27	8:23	27	8:05	27	9:25	27	8:05
29	8:31	29	3:42	29	3:42	29	3:00	29	4:28	29	5:40	29	9:25	29	8:23	29	8:05	29	9:25	29	8:05
31	8:25	31	3:39	31	3:39	31	3:07	31	4:33	31	5:40	31	9:25	31	8:23	31	8:05	31	9:25	31	8:05

Solens upp- och nedgång i Kiruna 1975

Januari		April		Juli		Oktober		November		December		Mars		Maj		August		September		Februari	
Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned
1	under horis.	1	4:55	1	4:55	1	1:58	1	1:58	1	1:58	1	4:06	1	4:06	1	4:06	1	4:06	1	4:06
3	under horis.	3	4:46	3	4:46	3	2:08	3	2:08	3	2:08	3	4:13	3	4:13	3	4:13	3	4:13	3	4:13
5	under horis.	5	4:38	5	4:38	5	2:17	5	2:17	5	2:17	5	4:20	5	4:20	5	4:20	5	4:20	5	4:20
7	under horis.	7	4:29	7	4:29	7	2:26	7	2:26	7	2:26	7	4:28	7	4:28	7	4:28	7	4:28	7	4:28
9	under horis.	9	4:21	9	4:21	9	2:35	9	2:35	9	2:35	9	4:35	9	4:35	9	4:35	9	4:35	9	4:35
11	under horis.	11	4:12	11	4:12	11	2:44	11	2:44	11	2:44	11	4:42	11	4:42	11	4:42	11	4:42	11	4:42
13	under horis.	13	4:04	13	4:04	13	2:53	13	2:53	13	2:53	13	4:50	13	4:50	13	4:50	13	4:50	13	4:50
15	under horis.	15	3:55	15	3:55	15	3:02	15	3:02	15	3:02	15	4:58	15	4:58	15	4:58	15	4:58	15	4:58
17	under horis.	17	3:47	17	3:47	17	3:11	17	3:11	17	3:11	17	5:06	17	5:06	17	5:06	17	5:06	17	5:06
19	under horis.	19	3:39	19	3:39	19	3:20	19	3:20	19	3:20	19	5:14	19	5:14	19	5:14	19	5:14	19	5:14
21	under horis.	21	3:31	21	3:31	21	3:30	21	3:30	21	3:30	21	5:22	21	5:22	21	5:22	21	5:22	21	5:22
23	under horis.	23	3:23	23	3:23	23	3:39	23	3:39	23	3:39	23	5:30	23	5:30	23	5:30	23	5:30	23	5:30
25	under horis.	25	3:15	25	3:15	25	3:48	25	3:48	25	3:48	25	5:38	25	5:38	25	5:38	25	5:38	25	5:38
27	under horis.	27	3:07	27	3:07	27	3:57	27	3:57	27	3:57	27	5:46	27	5:46	27	5:46	27	5:46	27	5:46
29	under horis.	29	3:00	29	3:00	29	4:06	29	4:06	29	4:06	29	5:54	29	5:54	29	5:54	29	5:54	29	5:54
31	under horis.	31	2:54	31	2:54	31	4:15	31	4:15	31	4:15	31	6:02	31	6:02	31	6:02	31	6:02	31	6:02

Förmörkelser i Luleå och Kiruna

År 1975 inträffar två solförmörkelser och två månförmörkelser, av vilken en solförmörkelse och en månförmörkelse blir synliga i Luleå och Kiruna. Solförmörkelserna, som är partiella, inträffar den 11 maj i Luleå börjar förmörkelsen kl. 6.51, är störst kl. 7.53, då den omfattar 0,48 av soldiametern, och slutar kl. 8.58. I Kiruna börjar förmörkelsen kl. 6.34, är störst kl. 7.57, då den omfattar 0,61 av soldiametern, och slutar kl. 9.02. Månförmörkelserna, som är totala, inträffar den 18-19 november. Förmörkelserna börjar den 18 kl. 21.39, är totala mellan kl. 23.03 och 23.44 och slutar den 19 kl. 1.08.

Översikt över planetsystemet

	Medelvinstånd från solen	Omlöpstid	Diameter	Massa	Täthet
Merkurius	0,39	0,24	0,38	0,05	0,98
Venus	0,72	0,62	0,96	0,82	0,92
Jorden	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Mars	1,52	1,88	0,53	0,11	0,72
Jupiter	5,20	11,86	11,19	317,8	0,24
Saturnus	9,54	29,46	9,47	95,2	0,12
Uranus	19,18	84,01	5,73	14,5	0,29
Neptunus	30,07	164,79	5,49	17,2	0,41
Pluto	59,44	248,4	0,47	0,1	1

I tabellen är jordens medelvinstånd, omlöpstid, diameter, massa och täthet tagen som enhet. Mellan Mars och Jupiter kretsar ett stort antal smärre planeter, de s.k. *anplaneterna*. Hittills har noggranna data bestämts för omkring 1 800 av dessa. — *Solens* diameter är 1 390 000 km eller 109 gånger jordens, dess massa 333 000 gånger jordens, dess medelbälldet 0,26 av jordens. — *Jordens* medelvinstånd från solen är 150 miljoner km, dess omlöpstid eller året längst är 365 och 5 timmar 48 minuter 46 sekunder. Jordens ekvatorsdiameter är 12 756 km, dess polhöjdsmått 12 714 km. Avståndet längs jordens ekvator till polen överstiger obetydligt 10 miljoner meter, ekvatorns längd är 40 075 km. Jordens massa är 5 977 miljarder ton, dess medelbälldet 5,52 gånger vattnets täthet. — *Månens* medelvinstånd från jorden är 384 404 km eller 60,27 jorddiameter, dess diameter 3 476 km eller 0,27 av jordens, dess massa 1/80 av jordens, dess medelbälldet 0,61 av jordens. — Planeten Mars har 2 månar, Jupiter 12, Saturnus 10, Uranus 5 och Neptunus 2. Saturnus omges av ett system av ringar, bestående av en stor mängd smärre partiklar, som kretsar kring planeten.

Planeternas gång och lysande år 1975

I kalenderet anges för två ågar varje månad för Venus, Mars, Jupiter och Saturnus möten och för uppsättningen eller tiden för nedgången och för Mars, Jupiter och Saturnus dagarna den lå, då de står i söder.
— Merkurius är längst östligt från solen den 23 januari, 17 maj och 13 september, längst västligt från solen den 6 mars, 4 juli och 25 oktober.
— Venus är allra närmast till den 27 augusti och återvänder morgonljarna till årets slut. Den lyser klart den 22 juli och den 5 oktober.
— Mars genomlöper Omånbärens, Skivans, Stenbockens, Vattumannens, Fiskarnas, Vidrans, Orans och Tvillingarnas stjärnbilder.
— Jupiter uppehåller sig i Vattumannens och Fiskarnas stjärnbilder.
— Saturnus vistas i Tvillingarnas och Kräftans stjärnbilder.
— Uranus befinner sig i Jungfruns stjärnbild.

Solens upp- och nedgång vid fem horisonter

Jan	1	Stockholms horisont		Göteborgs horisont		Lands horisont		Luleå horisont		Kiruna horisont	
		Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned	Upp	Ned
	8	8,47	14,55	8,58	15,33	8,39	15,42	9,57	13,13	under horis.	under horis.
	15	8,43	15,06	8,54	15,43	8,56	15,52	9,43	13,33	10,58	12,84
	22	8,34	15,20	8,47	15,56	8,30	16,04	9,24	13,58	10,19	13,10
Feb	1	8,23	15,36	8,37	16,11	8,21	16,17	9,03	14,24	9,46	13,56
	8	8,02	16,01	8,13	16,34	8,04	16,38	8,30	15,01	9,02	14,45
	15	7,46	16,19	7,63	16,51	7,50	16,53	8,05	15,27	8,32	15,16
	22	7,28	16,37	7,46	17,07	7,35	17,09	7,40	15,53	8,02	15,46
Mars	1	7,09	16,55	7,29	17,24	7,19	17,24	7,14	16,17	7,33	16,14
	8	6,49	17,13	7,10	17,40	7,02	17,39	6,48	16,41	7,04	16,41
	15	6,29	17,30	6,51	17,56	6,44	17,53	6,22	17,04	6,35	17,07
	22	6,08	17,47	6,32	18,12	6,26	18,08	5,56	17,27	6,06	17,33
April	1	5,48	18,03	6,13	18,27	6,08	18,22	5,30	17,49	5,36	17,58
	8	5,18	18,27	5,45	18,49	5,42	18,42	4,52	18,21	4,55	18,34
	15	4,58	18,43	5,25	19,04	5,24	18,56	4,25	18,44	4,25	19,00
	22	4,37	19,00	5,06	19,20	5,06	19,10	3,59	19,07	3,55	19,26
Maj	1	4,18	19,17	4,48	19,35	4,49	19,24	3,32	19,30	3,25	19,53
	8	3,53	19,38	4,25	19,55	4,28	19,42	2,38	20,01	2,45	20,30
	15	3,35	19,55	4,09	20,10	4,13	19,36	2,32	20,26	2,13	21,02
	22	3,19	20,11	3,53	20,25	4,00	20,09	2,06	20,53	1,39	21,36
Juni	1	3,04	20,26	3,40	20,39	3,48	20,21	1,40	21,19	1,00	22,17
	8	2,47	20,45	3,25	20,55	3,34	20,36	1,05	21,56	över horis.	över horis.
	15	2,39	20,55	3,18	21,05	3,28	20,44	0,42	22,21	över horis.	över horis.
	22	2,34	21,02	3,14	21,11	3,25	20,50	0,24	22,42	över horis.	över horis.
Jul	1	2,34	21,05	3,14	21,14	3,25	20,53	0,17	22,50	1,02	23,23
	8	2,29	21,03	3,19	21,12	3,30	20,52	0,32	22,36	över horis.	över horis.
	15	2,28	20,57	3,26	21,07	3,36	20,47	0,54	22,15	över horis.	över horis.
	22	2,29	20,47	3,36	20,59	3,45	20,40	1,20	21,51	över horis.	över horis.
Aug	1	2,32	20,35	3,48	20,47	3,56	20,30	1,46	21,26	1,02	23,23
	8	3,33	20,15	4,08	20,28	4,13	20,13	2,33	20,50	1,88	21,29
	15	3,49	19,56	4,22	20,12	4,26	19,58	2,48	20,23	2,31	20,55
	22	4,05	19,38	4,37	19,55	4,40	19,43	3,12	19,57	3,00	20,24
Sep	1	4,22	19,18	4,52	19,37	4,53	19,26	3,56	19,31	3,28	19,53
	8	4,45	18,50	5,13	19,10	5,12	19,01	4,08	18,55	4,06	19,10
	15	5,01	18,29	5,28	18,51	5,26	18,43	4,30	18,26	4,31	18,40
	22	5,16	18,09	5,42	18,31	5,39	18,25	4,52	18,00	4,56	18,11
Ok	1	5,32	17,48	5,57	18,12	5,53	18,06	5,14	17,33	5,20	17,42
	8	5,33	17,21	6,16	17,46	6,10	17,43	5,42	16,59	5,52	17,04
	15	6,09	17,01	6,31	17,27	6,24	17,25	6,04	16,33	6,17	16,55
	22	6,26	16,40	6,47	17,08	6,38	17,07	6,26	16,07	6,42	16,06
Nor	1	6,43	16,21	7,03	16,50	6,53	16,50	6,49	15,41	7,09	15,37
	8	7,08	15,54	7,26	16,25	7,14	16,27	7,04	15,05	7,49	14,55
	15	7,43	15,37	7,42	16,09	7,38	16,13	7,28	14,40	8,19	14,25
	22	7,43	15,21	7,58	15,52	7,45	15,53	7,43	14,16	8,31	13,55
Dec	1	7,59	15,08	8,13	15,82	7,57	15,49	8,41	13,53	9,25	13,24
	8	8,19	14,54	8,31	15,30	8,13	15,38	9,14	13,26	10,15	12,40
	15	8,32	14,47	8,43	15,22	8,24	15,33	9,36	13,10	11,13	11,48
	22	8,47	14,45	8,57	15,24	8,38	15,34	10,02	12,57	under horis.	under horis.

Narkomani i Sverige

Av professor Lars-M. Ganne

Under 1900-talets första hälft ökade det svenska välståndet, individerna fick allt större frihet att forma sin egen tillvaro och för stora nya befolkningsgrupper förverkligades en materiell framgång som tidigare varit okänd. På reflekterade över att dessa snabba förbättringar medförde en hotfull situation för vissa missgynnade minoriteter. De som av olika skäl inte snabbt kunde få ut fördelar av tillvaron, personer med anpassningsproblem betingade av sjukdomar eller av ogynnsam miljö, var de som genom en illegal drogmarknad erhöles en tillfällig befrielse från ansvar, påfrestningar och mindervärdeskänslor. Sverige hade vid slutet av 1950-talet en penningstark ungdom och en liten fraktion av denna ungdom anammade tacksamt verktygsfärdigheten för dem drogerna.

Under 1960-talet blev vårt land känt ute i världen för den missbruks-epidemi av centralstimulerande medel (t. ex. amfetamin och fenacetin) som plötsligt utbröt. Omkring 1968 gjorde Socialstyrelsens s. k. Narko-manvårdskommitté ett försök att räkna antalet missbrukare av den svåraste sorten (de som sprutar in medlet direkt i blodådrorna, »intravenös») och fann att dessa var cirka 8 000-10 000, mest ungdomar omkring 20 års ålder. Sedan dess har gradvis skett en förskjutning av missbruksmarknaden mot preparat av morfintyp (t. ex. morfinsbaser och heroin) vilka ger en möjligen ännu svårare form av läkemedelsberoende.

Hur blir man missbrukare? Det är ett välkänt fenomen att en 13-åring ofta röker cigaretter för att imitera kamrater och vuxna, alltså av sociala och gruppdynamiska orsaker, medan samma person flera år senare röker regelbundet av helt andra skäl. Han har utvecklat en tobaksnarkomani, som i likhet med sjukdomar följer sina egna lagar oavsett vad som varit orsaken till missbruket i begynnelsen. Skälen för att man börjar använda tillväxande preparat är alltså helt andra än skälen till att man fortsätter med preparaten. Någonstans i utvecklingen mot ett regelbundet missbruk av ämnen som påverkar hjärnan, händer det alltså någonting i organismen som gör att man får svårt att avvara preparatet. Forskarna har nu kunnat isolera vissa delar av hjärnans nervceller som binder narkotika och som utgör de speciella adresser (receptorställen) dit dessa medel söker sig för att utöva sin verkan.

Hur pass farligt är det att experimentera med ämnen av narkotiktyp? Beträffande riskerna kan generellt sägas att alla bör avhålla sig från själv-experiment, då ingen i förväg kan känna till sin egen individuella mot-

taglighet för de effekter preparaten utövar. Om man studerar dem som trots allt redan börjat ett missbruk, är det långtifrån alla som blir kroniska missbrukare och så småningom narkomaner. I den vanliga utvecklingen av ett missbruk brukar man kunna urskilja tre olika utvecklingsstadier.

1. Experimentstadiet
2. Periodiskt missbruk. »sällskapsmarkande»
3. Tvångsmissbruk eller äkta »narkomani»

Under det första experimentstadiet kan missbrukaren ännu inte hantera preparaten, då han inte känner deras effekt. Han överdoserar ofta och kan då upprepade gånger komma in på sjukhus, när preparaten givit upphov till panikreaktioner, medvetslöshet eller andra akuta förgiftningssymtom. Efter en tid av sådant experimenterande börjar han lära sig att anpassa doserna och manövrera effekterna bättre. Om drogerna köpes på svarta börsen, kan han emellertid aldrig vara helt säker på att få vad han betalat för och överraskande effekter kan bero på diverse tillblandningar av främmande ämnen.

När missbrukaren börjar behärska tekniken och doseringen bättre och börjar få högre drogeterans (vilket innebär att preparatet börjar ge svagare effekter) råkar han mindre ofta ut för svåra förgiftningar och kommer nu över i ett missbruk som är periodiskt och följaktligen några veckobögar, ofta veckosluten. Han umgås under denna period med andra missbrukare och får ut vissa vuster av missbruket: känner sig vara medlem i ett bröderskap, upplever angenäma rus effekter som han hjälpligt kan styra, etc. Efter varierende tid — bevingad av dos, individuell lägenhet, men även beroende på den hastighet med vilken kroppen kan göra sig av med läkemedlet — kommer han så småningom över i det tredje stadiet: tvångsartat missbruk. Först då, ibland flera år efter debut, har han alltså blivit narkoman.

Nu drivs han av ett ständigt drogbehov, kan begå desperata handlingar för att snabbt få tag på mera av det begärliga preparatet. Ofta får han inte längre samma behagliga rus effekter som i början, men hans fruktan för avgiftningen blir allt större. Han har vant sig vid att med kemiska medel hålla nervsystemet under konstant stimulans. Ju längre han varit borta från en normal tillvaro, där vardagens glädjeämnen utgör naturliga belöningar, desto svårare får han att finna sig till rätta utan de kemiska belöningar som han istället vant sig vid.

Hur många hittar ut ur missbruket och återgår till ett normalt liv? Denna fråga har besvarats av flera forskare med hjälp av väckande gym-samma siffror. Man har kommit fram till att mer än hälften, tredelen mellan 60-80 procent av alla missbrukare slutar spontant med sitt missbruk, utan någon hjälp utifrån. Majoriteten av dem som slutar, torde ännu

till stadium 2 med ett periodiskt, men ännu ej tvångsartat missbruk. Sjukhusens specialavdelningar för behandling av narkomani får emellertid inte ta emot ett gemensamt av missbrukare, utan ett urval av de svårare fallen (selektion). Därav kommer det sig att man trots stora behandlingsinsatser sällan kommer upp till bättre resultatssiffror än 20-40 procent återställda och drogfrä 1 är efter behandlingens slut. I sina svårare former är narkomani en livshotande sjukdom. Narkomaner mellan 20 och 30 års ålder har visat sig ha 28 gånger högre dödlighet än normalbefolkningen i samma åldersgrupp.

En rad olika drogfrä behandlingsprogram har under senare år sett dagens ljus i Sverige. På sjukhus och behandlingshem samt öppna mottagningar har man experimenterat med olika typer av behandlingsgrupper, där man försökt åstadkomma social träning, förbättrade kommunikationer, ömsesidigt stöd och hjälp med olika anpassningsproblem, arbetsträning och försök att bygga upp meningsfulla aktiviteter i en drogfrä tillvaro. Dessa behandlingsprogram är tyvärr föga attraktiva för de flesta narkomaner. De som genomför programmen kommer därför att utgöra ett urval, och problemen kvarstår lösta för majoriteten av de svåra missbrukarna, trots ett stort utbud av frivilliga behandlingsprogram.

Selektionen är en svår komplikation när man skall försöka bedöma effekten av behandling i narkomanvärden. På grund av de olika faktorer som försvarar en bedömning av behandlingsresultaten har man ännu inte kunnat bevisa att det finns drogfrä behandlingsprogram vars resultat överträffar sjukdomens spontana läkningsbenägenhet.

Vid en efterundersökning av narkomaner vid Tillrätters sjukhus i Uppsala fann man att ett stort antal patienter snabbt återföll i missbruk efter utskrivningen från kliniken. Redan efter 14 dagar hade hela 40 procent av patienterna återfallit. Vid efterkontrollen var läget sämst (endast 22 procent var då drogfrä), därefter börjar spontan läkning komma in i bilden, och vid treårskontrollen var 29 procent drogfrä. Med hjälp av vissa sociala och medicinska bakgrundsfakta har forskarna lärt sig att med läpnads- väckande precision förutsäga vilka patienter som kommer att ta sig ur missbruket.

Trots betydelsen av sociala faktorer för narkomans uppkomst och vid- makt hållande förefaller det troligt att narkomans behandlingsproblem kommer att förbli olösa, såvida inte den medicinska forskningen finner någon ny utväg. En början till nya medicinska forskningsresultat har man sett i den s. k. metadonbehandlingen som infördes i Amerika för 8 år sedan och som idag omfattar 85 000 heroinister. Här har man ersatt den missbrukade drogen (morfin eller heroin) med ett annat narkotikum som ur behandlingssynpunkt har stora fördelar. Den missbrukande heroinisten pendlar under dygnet snabbt mellan tre olika sinnestillstånd. Omedelbart efter heroininjektionen ett kortvarigt rus (10-20 minuter), följt av ett mel-

lanstadium när missbrukaren känner sig »normal» (under 3-5 timmar), till ett tillstånd av abstinensbesvär med ångest och ökande fysiska plågor som snart framtvänger nästa narkotikainjektion. Under detta pendlande mellan olika tillstånd pågår en febril verksamhet (oftast kräninell) för att skaffa fram mera av drogen. Att vara narkoman är en heltidsyssla så snart ett tvångsartat beroende utvecklats sig.

I metadonbehandlingsprogrammen får patienten ett ersättningspreparat som har långvarig effekt. Han intar sin dagliga metadondos och kommer då in i det mellanstadium (mellan rus och abstinens), där han känner sig normal. I själva verket märker han ingen annan effekt av preparatet än att begäret efter drogen har försvunnit för åtminstone 24 timmar framåt. Sedan en missbrukare på detta sätt »stabiliserats» på en jämn metadon- tillförelse en gång per dygn, kan han få en möjlighet att återgå till ett socialt liv. Det slutliga behandlingsmålet, drogfräheten, har man uppskjutit. Detta stadium kan komma många år senare. Den omedelbara behandlings- effekten gör en möjlighet till social och yrkesmässig återanpassning samt eliminerar ofta tvanget till fortsatt kriminalitet. Här till kommer fördelarna med att komma ifrån »spruffixeringen» med alla komplikationer för hälsan (risk för gulsot, blodförgiftning m. m.) som sammanhänger med bruket av ostertia sprutor.

Metadonbehandlingen är alltså en första etapp i utforskandet av en medicinsk hjälp mot narkomani, men den är inte en idealisk behandlings- form eftersom man fortfarande tillför ett narkotiskt preparat. Det har här- till metadonbehandlingskänker blivit bestulna på sitt metadonförråd, som sedan kommit ut på svartbörset och sin tur missbrukats. Man har därför börjat söka efter andra behandlingsmöjligheter. Man experimenterar för närvarande med olika sorters preparat som kan upphäva effekten av nar- kotika, ehuru de själva inte har narkotisk effekt (s. k. narkotikaantago- nister). Sådana ämnen finns nu både mot morfin-heroingruppens ämnen och mot amfetaminerna, de medel som länge dominerat den svenska miss- bruksmarknaden. Andra försök går ut på att framkalla antikroppar mot narkotika genom ett slags vaccinationsförfarande, men dessa försök har ännu ej hunnit från experimentlaboratorier till kliniken.

Att många fall spontanläker är en klen tröst för de återstående narko- maner som inte av egen kraft kan komma ur sitt beroende av dessa medel. Det är därför att hoppas att den medicinska forskningen skall komma med ett effektivt kemiskt eller immunologiskt skydd mot de riskabla missbruk- preparaten till hjälp för de redan drabbade. De åtgärder som för närvarande främst står som de viktigaste i kampen mot narkotikaproblemen måste emellertid sättas in på den förebyggande sidan, främst inriktade på att hindra spridningen och tillgången till preparaten.

Sveriges konungahus

Carl XVI Gustaf Folke Hubertus, Sveriges Konung, född den 30 april 1946, Uppsteg på tronen den 15 september 1973.

Konungens syster:

Birgitta Ingeborg Alice, Sveriges Prinsessa, född den 19 januari 1937. Förmynd den 25 maj 1961 (bryterlig vigsel) och den 30 maj 1961 (kyrklig vigsel) med *Johann Georg*, Prins av Hohenzollern, född den 31 juli 1932.

Son: *Carl Christian*, född den 5 april 1962.

Dotter: *Désirée* Margaretha Victoria Sibylla Catharina Louise Maria, född den 27 november 1963.

Son: *Hubertus* Gustaf Adolf, född den 10 juli 1966.

Christina Louise Helena, Sveriges Prinsessa, född den 3 augusti 1943.

Konungens farbror:

Bertil Gustaf Oscar Carl Eugen, Sveriges Arvturst, Hertig av Halland, född den 28 februari 1912.

Konungens faster:

Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta, Sveriges Prinsessa, född den 28 mars 1910. Förmynd den 24 maj 1935 med *Fredrik IX*, Danmarks Konung, född den 11 mars 1899, död den 14 januari 1972.

Frankrike Hertigens av Västergötland dotter:

Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg, Sveriges Prinsessa, född den 25 juni 1899. Förmynd den 22 maj 1919 med *Axel*, Prins av Danmark, född den 12 augusti 1888, död den 14 juli 1964.

Konungens syster:

Margaretha Désirée Victoria, född den 31 oktober 1934, gift den 30 juni 1964 med *John Kenneth Ambler*, född den 6 juni 1924. Bär titeln Prinsessan Margaretha, Fru Ambler.

36

Dotter: *Sybilla* Louise, född den 14 april 1965.

Son: *Charles* Edward, född den 14 juni 1966.

Son: *James* Patrick, född den 10 juni 1969.

Désirée Elisabeth Sibylla, född den 2 juni 1938, gift den 5 juni 1964 med friherre Nils-August Otto Carl *Niclas* Silfverschiöld, född den 31 maj 1934. Bär titeln Prinsessan Désirée, Friherinna Silfverschiöld.

Son: *Carl* Otto Edmund, född den 22 mars 1965.

Dotter: *Christina Louise*, född den 29 september 1966.

Dotter: *Hélène*, född den 20 september 1968.

Konungens farbröder:

Sigvard Oscar Fredrik Bernadotte, Greve af Wisborg, född den 7 juni 1907, gift den 30 juli 1961 med *Gullan Marianna* Lindberg, Grevinna af Wisborg, född den 15 juli 1924.

Carl Johan Arthur Bernadotte, Greve af Wisborg, född den 31 oktober 1916, gift den 19 februari 1946 med *Elm Kerstin* Margareta Wijkmark, Grevinna af Wisborg, född den 4 mars 1910.

Frankrike Hertigens av Södermanland son:

Gustaf Lennart Nicolans Paul Bernadotte, Greve af Wisborg, född den 8 maj 1909, gift den 29 april 1972 med *Sofija* Anita Maria Hauniz, Grevinna af Wisborg, född den 7 maj 1944.

Frankrike Hertigens av Västergötland son:

Carl Gustaf Oscar Fredrik Christian Bernadotte, Prins, född den 19 januari 1911.

37

Sveriges regering

Statsminister

Olof Palme, f. 27, utn. 69

Minister för utrikes ärendena

Sven Andersson, f. 10, utn. 73

Statsråd

Gunnar Ståring, f. 06, utn. 55, finansdepartementet

Eine Holmqvist, f. 17, utn. 73, försvarsdepartementet

Kjell-Olof Feldt, f. 31, utn. 70, handelsdepartementet

Lennart Geijer, f. 09, utn. 69, justitiedepartementet

Bertil Zachrisson, f. 26, utn. 73, utbildningsdepartementet

Rune Jöllansson, f. 15, utn. 71, industridepartementet

Svanete Lundkvist, f. 19, utn. 73, jordbruksdepartementet

Bengt Norling, f. 25, utn. 69, kommunikationsdepartementet

Sven Aspling, f. 12, utn. 62, socialdepartementet

Ingvar Carlsson, f. 34, utn. 73, bostadsdepartementet

Ingemund Bengtsson, f. 19, utn. 73, arbetsmarknadsdepartementet

Hans Gustafsson, f. 21, utn. 73, kommundepartementet

Konsulter

Bertil Löfberg, f. 23, utn. 69

Carl Lidbom, f. 26, utn. 69

Gertud Sigurdson, f. 23, utn. 73

Anna-Greta Leijon, f. 39, utn. 73

Lena Hjelm-Wallén, f. 43, utn. 73

Landsövningar, län och residensstäder

A	Stockholms län	Hjalmar Mohr, f. 10, utn. 71
C	Uppsala län	Ragnar Edenman, f. 14, utn. 67
D	Södermanlands län	Mats Lernae, f. 19, utn. (55) 69
E	Östergötlands län	Pet Eckerberg, f. 13, utn. 56
F	Jönköpings län	Sven af Geijerstam, f. 13, utn. 64
G	Kronobergs län	Växjö
H	Kalmar län	Lars Eliasson, f. 14, utn. 71
I	Gotlands län	Erik Westerdahl, f. 14, utn. 68
J	Blekinge län	Ysby
K	Karlskrona	Torsten Andersson, f. 09, utn. 69
L	Kristianstads län	Camilla Odhnoff, f. 28, utn. 73
M	Malmöhus län	Bengt Petri, f. 13, utn. 64
N	Hällands län	Nils Hörjel, f. 17, utn. 73
O	Göteborgs och Bohus län	Yngve Holmberg, f. 25, utn. 72
		Erik Huss, f. 13, utn. 71

P Älvsborgs län Vänersborg Gunnar von Sydow, f. 11, utn. 70

R Skaraborgs län Mariestad Karl Frithiofson, f. 19, utn. 67

S Värmlands län Karlstad Rolf Edberg, f. 12, utn. 67

T Örebro län Örebro Harald Aronsson, f. 13, utn. 71

U Västmanlands län Västerås Gustav Cedervall, f. 13, utn. 61

W Kopparbergs län Falun Bengt Olsson, f. 18, utn. 74

X Gävleborgs län Gävle Hans Hagnell, f. 19, utn. 71

Y Jämtlands län Åre Kurt Nordgren, f. 16, utn. 71

Z Västerbottens län Umeå Hans Gustafsson, f. 12, utn. 69

AC Norrbottens län Luleå Bengt Lyberg, f. 12, utn. 71

BD Norrbottens län Luleå Ragnar Lassmanoff, f. 15, utn. 66

Länens areal och folkmängd

Län	Länsvett km ²	Inv. per km ²	Folkmängd 1 jan 1974	Förändring under 1973
Stockholms	7 715	187	1 485 587	- 67
Uppsala	5 252	38	226 502	2 728
Södermanlands	6 245	39	249 184	633
Östergötlands	10 058	37	385 808	705
Jönköpings	10 589	28	300 548	233
Kronobergs	8 976	18	168 199	770
Kalmar	11 097	22	240 087	- 93
Gotlands	3 140	17	53 950	- 145
Blekinge	2 909	52	154 634	4
Kristianstads	6 156	43	268 199	- 1 581
Malmöhus	4 752	148	731 748	2 170
Hällands	4 755	41	212 490	4 214
Göteborgs och Bohus	5 129	136	715 854	- 3 224
Älvsborgs	11 570	34	412 414	4 239
Skaraborgs	7 807	33	261 471	1 532
Värmlands	17 605	16	283 246	- 430
Örebro	8 642	32	273 561	- 669
Västmanlands	6 493	40	260 074	- 1 088
Kopparbergs	28 349	10	278 104	652
Gävleborgs	18 191	16	292 021	- 931
Västernorrlands	24 123	11	267 273	347
Jämtlands	47 508	3	132 542	290
Västerbottens	55 427	4	233 865	512
Norrbottens	98 910	3	259 067	1 737
Hela riket	411 405	19	8 144 428	15 308

Stift och biskopar

Antal invånare April församlingar
1 jan 1973 1 jan 1974

Uppsala ärkestift	611 391	215	Olof Rundby, f. 17, ün. 72
Linköpings stift	515 464	215	Ragner Askrum, f. 14, ün. 59
Skara stift	492 129	369	Holge Brattgård, f. 20, ün. 69
Söderåkers stift	532 978	150	Åke Kaselund, f. 16, ün. 72
Västernorrlands stift	577 978	122	Sven Sjöb, f. 08, ün. 62
Västergötlands stift	582 971	253	Sven Lindgård, f. 24, ün. 73
Lunds stift	1 153 779	441	Ole Nyvénus, f. 14, ün. 70
Göteborgs stift	1 049 950	286	Bertil Gärtner, f. 24, ün. 70
Karlstads stift	388 793	136	Geat Borgensherra, f. 11, ün. 56
Härnösands stift	400 632	129	Arne Palmqvist, f. 21, ün. 67
Luleå stift	491 074	80	Sig Helsten, f. 13, ün. 66
Västby stift	53 892	92	Olof Herrlin, f. 14, ün. 62
Stockholms stift	1 293 816	80	Ingnar Svén, f. 12, ün. 71

Sveriges kommuner

Den 1 januari 1971 försvann begreppet stad ur svensk indelning och administration. Städer, köpingar och landskommuner kallas alla för kommuner. Begreppet stad kommer troligen endast att leva kvar i betydelsen huvudsad, residensstad och stiftstad.

Den senaste kommunreformen syftade till att de 132 städerna, de 93 köpingarna, de nästan 700 landskommunerna och några ensaka municipalsamhället skulle utgöra 282 kommunblock med var sin centralort. Senare har antalet minskats till 273.

Kommunsammanslagningen är ännu inte helt genomförd, och den 1 januari 1974 fanns det i riket 278 kommuner. Nedan följer en förteckning över de 101 största kommunerna, dvs. de med en folkmängd överstigande 23 000 invånare.

I tabellen anges också uppgifter om skatter. Med debitering till kommun avses endast den utdebitering som fastställs av vederbörande kommun. Med hela utdebiteringen menas summan av utdebiteringarna till kommun, församling och landsförsamling. Observera att Gotlands, Göteborgs och Malmö kommun inte ingår i handlägg.

Kommun	Folkmängd 1 jan 1974	Komm. utdeb. per skattekrona	Total utdeb. per skattekrona
Älmgårds	26 954	14: 95	25: 40
Arvika	27 356	14: 66	25: 27
Ävsta	27 485	16: 60	25: 08
Boden	27 329	13: 45	24: 62
Bollnäs	33 106	14: 25	24: 33
Borlänge	45 411	14: 95	24: 25
Borås	106 287	14: 70	25: 23

Kommun	Folkmängd 1 jan 1974	Komm. utdeb. per skattekrona	Total utdeb. per skattekrona
Bokyrka	63 099	14: 00	23: 71
Danderyd	27 646	10: 10	19: 50
Enköpings	32 271	13: 30	25: 68
Esslöv	92 095	14: 70	25: 17
Estiv	26 172	13: 45	23: 22
Falkenberg	32 405	12: 95	23: 22
Falköping	32 411	13: 60	24: 15
Falun	46 719	14: 75	24: 68
Finspång	25 092	14: 40	24: 72
Göteborg	26 980	13: 50	23: 92
Gotland	53 950	25: 00	26: 10
Gällivare	25 707	14: 75	26: 00
Gävle	84 576	13: 65	23: 77
Göteborg	449 470	22: 25	23: 00
Halmstad	72 574	13: 50	23: 53
Härnäs	49 874	14: 25	24: 07
Helsingborg	101 238	14: 60	24: 11
Huddinge	59 576	12: 68	22: 40
Härjedalen	36 415	14: 00	24: 25
Härjedalen	27 191	14: 95	25: 52
Hässleholm	47 593	13: 60	24: 05
Järnköping	52 352	12: 70	22: 25
Järnköping	108 063	14: 00	24: 39
Kalmar	52 385	14: 20	25: 46
Karlskrona	32 122	14: 00	24: 41
Karlskrona	38 351	14: 60	24: 70
Karlskrona	59 862	15: 12	25: 55
Karlstad	72 234	14: 60	25: 01
Karlskrona	32 572	13: 00	23: 51
Kiruna	31 002	13: 30	24: 50
Kramfors	28 361	13: 30	23: 71
Kristianstad	66 714	12: 05	21: 55
Kristianstad	27 625	13: 25	22: 55
Kungälv	34 941	14: 30	24: 19
Kungälv	27 351	15: 50	28: 94
Kungälv	28 168	15: 12	28: 94
Landskrona	37 960	13: 65	23: 00
Lerum	27 288	13: 82	24: 23
Lidingö	35 399	11: 65	21: 20
Lidingö	34 695	13: 65	23: 94
Lindesberg	24 523	15: 60	26: 17
Lindesberg	107 033	14: 00	24: 54
Lingsby	26 098	13: 80	24: 19
Ludvika	33 031	14: 25	24: 01
Luleå	62 119	14: 20	24: 50
Luleå	74 168	13: 75	23: 50
Luleå	251 431	21: 30	23: 60

Statistiska uppgifter om Sverige

(En del fall är uppgifterna preliminära)

1. Rikets inömlingar vid 1973 års början

Län 24, kommunblock 271
 Hovrätter 6, tingsrätter 104
 Stift 13, kontrakt 179, pastorat 1 146, församlingar 2 563

2. Riksdagens partisfällning under vårsessionen 1974

	Antal ledamöter	Därav kvinnor
Socialdemokratiska riksdagsgruppen	156	35
Centerpartiet	90	22
Folkpartiet	34	5
Moderata samlingspartiet	31	8
Vänsterpartiet kommunisterna	19	4
Summa	350	74

3. Folkmängd

Folkmängd vid 1973 års slut i hela riket 8 143 982 enl. RTB.
 I tätbebyggda områden 1 november 1970 6 374 933, i glesbebyggda områden vid samma tid 1 501 970.

Förvänsarbetande i tusental enligt 1970 års folkräkning 3 412,7 ej förvärsarbetande 4 663,4. Total fördelning efter näringsgrenar: jordbruk, skogsbruk 276,5, byggnadsindustri 392,5, tillverkningsindustri 1 041,5, handel 638,9, samfärdsel 247,1, tjänster m. m. 856,3.

	1970	1971	1972	1973
Förändringar				
Levande födda	110 150	114 484	112 273	109 556
Döda	80 026	82 717	84 056	85 568
Invandrade	77 326	42 615	29 894	29 443
Utvandrade	28 653	39 560	41 579	40 342
Vigda par	43 278	39 918	38 636	
Skilsmässor	13 174	13 682	15 189	
Utlämningar, arbetsamtida, var den 1 januari 1974	232 614			

4. Jordbruk och skogsbruk.

(Uppgifterna om areal, skörd och husdjur avser brukningsenheten med åkerareal överstigande 2 hektar.)

Kommun	Folkmängd 1 jan 1974	Komm. utdeb. per skattekrona	Total utdeb. per skattekrona
Mariefstad	24 563	14: 10	24: 65
Mark	29 738	14: 25	24: 89
Mjölby	25 472	14: 45	24: 97
Motala	49 211	15: 00	25: 45
Mölnåsa	46 647	13: 80	23: 01
Nacsta	52 679	12: 60	22: 29
Norrköping	120 341	13: 10	23: 52
Norrköping	38 992	14: 55	24: 64
Nyköping	60 910	14: 00	24: 62
Nässjö	32 819	15: 35	25: 70
Oskarshamn	27 510	14: 25	23: 35
Partille	26 970	13: 25	22: 50
Piteå	34 092	14: 75	26: 25
Ronneby	29 856	12: 75	23: 30
Sandviken	43 202	13: 25	23: 31
Sigtuna	27 153	13: 50	23: 47
Skellefteå	71 570	14: 50	24: 99
Skövde	45 416	13: 45	23: 95
Sollefteå	26 575	14: 84	23: 45
Solentuna	41 189	13: 05	22: 90
Solna	55 966	11: 10	20: 70
Stockholm	681 318	13: 50	23: 01
Sundbyberg	28 599	12: 75	22: 50
Sundsvall	92 483	14: 00	24: 35
Söderhamn	31 860	14: 30	24: 50
Söderålle	77 817	13: 70	23: 43
Trelleborg	35 203	13: 50	23: 18
Trollhättan	49 428	13: 50	23: 78
Tvårad	28 812	14: 40	24: 00
Täby	39 369	12: 25	22: 10
Uddevalby	47 056	13: 40	24: 76
Umaå	72 960	14: 77	25: 08
Upplands-Väsby	25 523	13: 50	23: 30
Uppsala	136 067	15: 00	25: 18
Varberg	42 210	14: 00	26: 03
Vaxholm	24 758	14: 00	24: 01
Vetlanda	28 901	15: 00	25: 47
Vänersborg	33 722	13: 75	24: 19
Värnamo	29 646	15: 00	25: 43
Västervik	41 941	15: 00	26: 28
Västernorrland	117 936	14: 30	24: 25
Västmanland	61 209	13: 50	23: 77
Västervik	33 831	14: 25	24: 02
Ystad	27 142	14: 10	24: 60
Ångelholm	117 835	16: 25	27: 03
Örebro	60 068	14: 50	24: 96
Örnsköldsvik	52 174	14: 25	23: 07
Östersund			

Jordbruksjordens fördelning på olika ägoslag år 1972 i km²
Åker 29 965, kultiverad betesmark 1 420, annan gräsbärande mark 2 280,
skogsmark 53 966, övrig mark 13 500. Summa (utom vännen) 100 931.

Åkerns användning i km² och skörden i tusen ton år 1972

	Areal	Skörd	Areal	Skörd
Vete	2 696	1 150	Grönfoder- och	
Höstråg	1 064	363	ensilageväxter	251
Korn	6 238	1 883	Oljväxter	1 548
Havre	5 387	1 630	Slättervall på åker	7 425
Blandsäd	706	192	Vall till fröskörd	192
Balväxter	69		Betesvall på åker	2 131
Potatis	468	1 137	Övriga växtslag	227
Sockerbetor	419	1 783	Heltädda och	
			obrukad åkerjord	1 144
			Summa	29 965

Husdjur i tusental i juni 1972

Kor 732, kvigor, tjurar och stutar 1 år och däröver 564, kalvar under 1 år
533, får och lamm 532, svin 2 428, höns och kycklingar 8 277.

Produktion år 1973 i tusen ton (utom förbrukningen hos jordbrukarna)
Mjölk (vid mejerierna invägd) 2 875, smör 44, smör i Bregott + smörfolja 12,
ost 68, kött och fläsk 389.

Totala skogsmarksvardens fördelning efter företagskategorier år 1971 i km²
Enskilda 96 368, dödsbon 9 501, aktiebolag 59 339, staten 44 678, övriga
17 244.

Flottlevnas längd år 1972 7 948 km

Skogsavverkning (beräknad) drivningsåret 1972/73

61 miljoner m³ fast mått utan bark, därav sågtimmer av burttid 25,7, massa-
ved 31,6, brännved 2,9 samt annat virke 0,9.

5. Industri år 1972

(Arbetsställen med minst 5 anställda)

Industrigrupp	Antal arbets- ställen	Antal arbetare
Målngruvor, andra gruvor och mineralbrott	205	10 829
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksindustri	1 585	54 901
Textil-, beklädnads-, läder- och lädervaruindustri	1 432	55 367
Trävaruindustri	2 367	63 287
Massa-, pappers- och pappersvaruindustri, grafisk industri	1 221	72 867

Kemisk industri, petroleum-, gummi-, plast- och plastvaruindustri	832	42 883
Jord- och stenvaruindustri	854	27 588
Järn-, stål- och metallverk	201	48 185
Verkstadsvaruindustri	4 575	275 921
Annan tillverkningsindustri	171	4 391
Summa	13 243	657 219

Produktion av vissa varor år 1972

Järnmalin, 1 000 ton	33 979	Garn, 1 000 ton	23,1
Göstål, 1 000 ton	5 257	Vävnader (exkl. trikk- vävnader), 1 000 ton	31,6
Cement, 1 000 ton	3 731	Läderkor, mjölj. par	5,0
Sågade trävaror, 1 000 m ³	11 618	Märggarn, 1 000 ton	137,2
Pappersmassa, 1 000 ton	7 830	Melldrycker, mjölj. l	446,9
Papper och papp		Stadsgas, 1 000 m ³	276 710,0
1 000 ton	4 298	Ålsråd elektrisk energi, mjölj. kWh	71 682,0
Personbilar, stycken	292 199		
Fartyg levererade	1 987		
1 000 bruttoton			

6. Utrikeshandel år 1972

Export	%	Milj. kr	Import	%	Milj. kr
Livsmedel	2,6	1 095,6	Livsmedel	8,5	3 277,7
Drycker, tobak	0,1	54,7	Drycker, tobak	1,2	469,2
Råvaror	17,7	7 379,8	Råvaror	4,2	1 598,8
Trävaror	5,9	2 452,7	Malm, skrot	0,9	351,8
Massa	6,8	2 840,1	Bränslen	10,4	4 609,2
Malm	3,9	1 620,2	Oljor, fetter	0,5	184,4
Bränslen	1,0	428,8	Kemiska produkter	9,0	3 455,4
Oljor, fetter	0,2	101,2	Hälfabrikat	22,1	8 473,4
Kemiska produkter	4,2	1 758,0	Garn, vävnader	5,2	2 004,7
Hälfabrikat	26,1	10 851,6	Järn, stål	5,7	2 181,3
Papper, papp	8,6	3 580,4	Verkstadsprodukter	31,7	12 168,1
Järn, stål	7,6	3 178,3	Maskiner etc.	14,0	5 386,9
Verkstadsprodukter	41,8	17 404,2	Elektr. maskiner	8,4	3 223,0
Maskiner etc.	17,4	7 262,1	Transportmedel	9,3	3 538,2
Elektr. maskiner	8,4	3 485,3	Övriga varor	12,4	4 753,9
Transportmedel	16,0	6 656,8			
Övriga varor	6,2	2 578,0			
Summa (milj. kr)		41 651,8	Summa (milj. kr)		88 390,1

Värde-, pris- och volymindex (1959=100) för importen 307, 133 och 231.
För exporten är indexen 365, 137 och 236.

7. Kommunikationsår 1973 eller vid årets slut

Handelsflotta

Fartyg om 100 ton brutto och däröver 688 st om 5 351 000 ton brutto.

Utrikes sjöfart

Under år 1973 ankom till Sverige från utlandet 29 578 lastfartyg och 133 884 passagerarfartyg och färjor, 50,6 milj. ton varor lossades från fartyg ankomna från utlandet och 40,0 milj. ton varor lastades på fartyg som avgick till utlandet under år 1973.

Järnvägar (år 1973)

11 680 km, därav elektrifierade 7 520 km. Antal 1972 av: resor 67 miljoner, personkilometer 4 469 miljoner, transporterat gods 65 miljoner ton, godstonkilometer 16 214 miljoner.

Allmänna vägar på landet (1 jan 1973)

96 451 km, därav belagda 28 248 km.

Motorfordon 31 dec 1973 (tusentals)

Personbilar 2 502,6, bussar 16,2, lastbilar 148,0, motorcyklar 32,4, traktorer 252,1.

Vägfotolybbyckor med personskador

År	Dödlig utgång ¹	Svår	Lindrig
1967	968	4 011	10 435
1968	1 135	4 607	11 077
1969	1 158	5 085	11 094
1970	1 158	5 124	10 354
1971	1 093	5 460	9 869
1972	1 053	5 154	9 806

¹ Glyckor med personer som avlidit inom 30 dagar.

Brev, postkort, förband (milj.) under 1972

Inrikes 1 844, till utlandet 79, från utlandet 91.

Telefonapparater (1 jan 1974) 4,98 miljoner.

Telegram 1972/1973 (milj.)

Inrikes 1,45, till utlandet 0,76, från utlandet 0,73.

Allmänna mottagaravgifter den 1 jan 1974, radio + TV 2,76 miljoner ännu med färg-TV tillägg 0,75 miljoner.

8. Socialförsäkring år 1972 eller vid årets slut

Yrkesskadeförsäkring

Antalet inträffade skadefall omkring 120 000. Utbetald ersättning (exkl. statsanställda) 230 miljoner kr.

Sjukförsäkring

Antal inskrivna försäkrade i de allmänna försäkringskassorna 6 321 197, varav 4 861 784 tillförsäkrade sjukpenning. Utgifter i miljoner kr: sjukpenning (inkl. barnutlägg) 2 980, sjukhusvård 268, läkar- och tandläkarevård 659, resor (samtliga) 123, sjukgymnastisk behandling, konvalescentvård m. m. 34, gottgörelse till arbetsgivare samt till kommun och transportförening m. m. 96. Antal sjukdoms- och yrkesskadefall 5,3 milj.

Moder- och föräldraersättning

Utgiven ersättning 466 miljoner kr.

Frifällig sjukpenningförsäkring

Antal försäkrade 300 421. Utbetald sjukpenning 21 miljoner kr.

Läkemedelsrabatter

De allmänna försäkringskassornas utgifter 740 miljoner kr.

Arbetslöshetsförsäkring 1 sep 1972-31 aug 1973

Antal försäkrade i de erkända arbetslöshetskassorna vid periodens slut var 2 468 465. Antal ersättningsdagar per medlem 4,4 jämfört med 4,8 perioden före. Ersättningar 567 milj. kr eller per dag i medeltal 52,72.

Folkpensionering

Antal pensionärer i januari 1972

Ålderspension 991 839, förtidspension samt sjukbidrag 256 230, änkepenning 105 675, hustrutillägg 64 825, barnpension 33 409, invaliditetsersättning 11 933. Utgående årsbelopp i miljoner kr inkl. tilläggsförmåner: ålderspension 7 098, förtidspension samt sjukbidrag 1 688, änkepenning 708, hustrutillägg 275, barnpension 58, invaliditetsersättning 49.

Tilläggs pensionering (ATP)

Antal pensionärer i januari 1972

Ålderspension 299 929, förtidspension samt sjukbidrag 115 895, änkepenning 93 058, barnpension 34 243. Utgående årsbelopp var 2 022 miljoner kr. Allmänna pensionsfonden var vid årets slut 56 310 miljoner kr.

Frivillig pensionsförsäkring

Antal försäkrade 69 500. Utgående pensioners årsbelopp 23 miljoner kr. Fonder omfattade 456 miljoner kr.

9. Socialvård år 1972

Offentlig barnvård

Antalet fosterbarn var den 31 dec 1972 15 972.

Antalet barn med barnvårdsman var 159 887 varav 129 898 var utom-äktenskapliga.

Socialhjälp

Under året utgick socialhjälp till 251 958 hjälpfall, omfattande 520 351 personer eller 6,4 per 100 invånare. Antalet vårdtagare vid äldreomshemmen var den 31 dec 1972 57 660.

10. Hälso- och sjukvård vid 1972 års slut

Antal yrkesverksamma läkare 11 920, sjuksköterskor (inkl. sjuksköterskebarnerkor) 42 253, tandläkare 6 990. Antal vårdplatser vid lasarett för huvudsakligen somatisk vård 68 070, enskilda sjukhus av lasarettskarakter 1 885, lasarett för psykiatrisk vård 19 984, sjukstugor och sjukhem för somatisk vård 24 247, sjukhem för läskötta psykiskt sjuka 8 951 och inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda 13 040.

11. Sociala gåifter år 1971 i miljoner kr

(Under 8-10 redovisad verksamhet ingår.)

Finansiering

Staten 14 862, kommuner och landsing 12 738, arbetsgivare 9 653, försäkrades bidrag 4 802, inkomster av fonder 3 172. Av dessa bidrag har 8 452 fonderats, varför totalutgifterna blir 36 795 miljoner kr.

Till olika ändamål

	Milj. kr	Milj. kr	
Sjukförsäkring	4 848	Folkpensionering	9 118
Hälso- och sjukvård	8 856	Barnbidrag	2 144
Yrkeskadeförsäkring		Offentlig barnavård	382
och arbetskydd	201	Skolmåltider	549
Arbetslöshetsförsäkring	668	Altran bjälk	494
Arbetsförmedling, offentliga arbeten	1 167	Övrigt	8 568

12. Brottlighet år 1972 (Brott som kommit till polisens kännedom)

Brott mot brottsbalken

1 Brott mot liv och hälsa 18 425, brott mot frihet och frid 11 566, sedlighetsbrott 2 217, stöld, rån och andra tillgreppsbrott 438 472, bedrägeri och annan oredlighet 41 321, försökning och annan trolöshet 5 336, gäldeningsbrott 517, skadegörelsebrott 35 684, allmänfarliga brott 4 401, förfalskningsbrott 1 732, mened, falskt ätal och annan osann utsaga 1 345, brott mot allmän ordning (utom fylteri och föregelseväckande betende) 614, brott mot allmän verksamhet 5 860, arbetsbrott 689, övriga brottsbalks-brott 3 883.

Brott mot trafikbrottslagen

Rattfylleri och rattonykiethet 18 168.

13. Undervisning

Antal elever lästertimmen 1972

Grundskolan 989 147. Realskolan 260. Flickskolan 119. Gymnasieskolan 235 331, varav 3-4-åriga linjer (f. d. gymnasier) 95 582, 2-åriga linjer (f. d. fackskolan) 41 192, övriga linjer och specialkurser 98 557. Sjöbetskolor 946. Lärarhögskolor: förskolläraryrket 3 292, lägstadieläraryrket 3 540, mellanstadieutbildning 5 770, hushållsläraryrket 9 377. Folkhögskolor 14 509. Sjuksköterskeskolor, grundutbildning 6 705, vidareutbildning 1 361. Skogs- och bergsskolor utanför gymnasieskolan 267.

Antal elever med fullbordad utbildning

Vt 1971 från 3-4-åriga linjerna på gymnasieskolan 34 240 (varav 4 186 elever åk 3 på teknisk linje. En stor del av dessa fortsatte i åk 4 ht 71), från de 2-åriga linjerna 15 390. Realskolan 1972 1 453, flickskolan 1972 220. Lärarhögskolor 1972: förskollärare 1 697, lägstadielärare 1 589, mellanstadie lärare 1 908. Seminarier för hushållsutbildning 1972 390. Sjökapitener 1972 87, sjöingenjörer 1972 129.

2 823 fullbordade grundutbildning till sjuksköterska/skötare och 1 816 fullbordade vidareutbildning under läsåret 1971/72.

Antal närvarande studerande vid universitet och högskolor (höstterminen 1971) netto räknat 118 000. Antal examina vid universitet och högskolor läsåret 1971/72 21 300.

14. Inkomstförhållanden

Löner

Genomsnittlig timförlön 1971 för vuxna manliga industriarbetare 15,68 kr. för vuxna kvinnliga industriarbetare 12,86 kr samt för manliga lantarbete i ålder 18-64 år utan naturaförmåner 12,15 kr.

Inkomstfördelning 1971

(Antal inkomsttagare i tusental om samlade makar räknas var för sig.)

Under 5 000- 10 000- 20 000- 30 000- 40 000- 50 000- 60 000- Samma
5 000 10 000 20 000 30 000 40 000 60 000 och över

Rörelseidkare 30 41 91 70 40 27 17 316

Anställda 526 420 823 1 033 743 349 129 4 023

Ej förvävs-

arbetande 156 641 253 77 24 13 5 1 169

Medelinkomst, tkr: rörelseidkare 26,7, anställda 25,4, ej förvävsarbetande

10,9, samtliga 22,3.

Medelinkomst, tkr: rörelseidkare 20,8, anställda 23,5, ej förvävsarbe-

tande 8,5, samtliga 19,3. Inkomstbegreppet avser sammanräknad inkomst.

Inlöningen från allmänheten vid 1971 års slut i miljoner kr

Affärsbankerna (inkl. räntor) 47 493, sparbankerna (inkl. räntor) 35 628,

postbanken (inkl. räntor) 9 989, postgirot (inkl. räntor) 6 036, central-

kassorna för jordbrukskredit (exkl. räntor) 5 525, kooperativa förbundet

(exkl. räntor) 804.

15. Priser

Konsumtionsindex avser att vara en mätare på prisutvecklingen i detaljhandeln på alla varor och tjänster som ingår i den privata konsumtionen. Index beräknas månadsvis med årsmedelpriserna 1949=100. För december 1973 var indextalet 298.

Sociala förmånet

(basbeloppet i februari 1974 = 8 100 kr)

Barnevård

Ersättning vid förflossning. Läkarkärl till hemmet, vård på sjukhus och ersättning för resor till sjukhus vid förflossning följer samma regler som vid sjukdom.

Kostnadsfri undersökning och vårdning lämnas av landstingens mödr- och barnvårdscentraller under havandeskap och efter förlösningen, t. ex. när det gäller att fastställa havandeskap och vid behandling av sjukdomar som beror på havandeskap och förlösning. Vidare meddelar centrallerna mödravvårdning och lämnar råd om preventivmedel.

Föräldraförsäkring. Den tidigare moderskapsförsäkringen ersättes 1 jan 1974 av en föräldraförsäkring, som innebär att en *föräldrapenning* utbetalas till en av föräldrarna i samband med ett barns födelse. 25 kr per dag utgår om föräldern varit inskriven hos försäkringskassan under minst 180 dagar i följd närmast före barnets födelse eller den beräknade nedkomsten. Rätt till en föräldrapenning över 25 kr har den förälder som haft rätt till en sjukpenning över 25 kr per dag under minst 270 dagar före barnets födelse eller den beräknade nedkomsten. För att fadern skall få högre föräldrapenning än 25 kr fördras i princip att även modern har rätt till minst 26 kr per dag i sjukpenning. Före barnets födelse, tidigast fr. o. m. 60:e dagen före den beräknade nedkomsten kan bara modern få föräldrapenning. Från det att barnet föts utgår föräldrapenning till den av föräldrarna som vårdar barnet. Även om modern inte har barnet i sin vård, har hon rätt till föräldrapenning t. o. m. 29:e dagen efter barnets födelse.

Moderns lagliga rätt att vara ledig från sitt arbete under högst 6 månader i samband med barns födelse gäller numera även fadern. Föräldrapenningen utgår normalt under högst 210 dagar sammanlagt för båda föräldrarna och endast tills barnet är 210 dagar gammalt. I samband med att ett nytt barn föds i familjen, kan fadern få sjukpenning under den tid han stannar hemma från arbetet för att ta hand om övriga barn under 10 år. Föräldrapenningen är skattepliktig och ATP-grundande.

Barnet

Allmänt barnbidrag ges till alla i landet bosatta barn under 16 år, 1 500 kr per år utbetalas kvartalsvis.

Föräldrar barnbidrag. För barn som fyllt 16 år och går i grundskola eller får motsvarande utbildning utbetalas 125 kr per studiemånad som studiestöd. *Hälsokontroll.* Kostnadsfri kontroll av barnets hälsa fram till skolåldern ges av barna- eller mödravårdscentrall, under skolåldern av skolläkare och skolsköterska.

16. Finanser

Statens inkomster av skatter i miljoner kr budgetåret 1974/75

Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse 28 991, automobilskattmedel 3 668, allmän arbetsgivaravgift 5 190, tullar och acciser 25 541. Summa statliga skatter 63 390.

Statens utgifter i miljoner kr budgetåret 1974/75

Kungl. hov- och slottstaterna 10,1, Justitiedepartementet 2 931,1, Utrikesdepartementet 2 378,4, Försvarsdepartementet 8 574,9, Socialdepartementet 23 420,3, Kommunikationsdepartementet 5 551,1, Finansdepartementet 5 279,6, Utbildningsdepartementet 10 898,2, Jordbruksdepartementet 1 910,1, Handelsdepartementet 386,9, Arbetsmarknadsdepartementet 4 551,6, Bostadsdepartementet 4 739,2, Industridepartementet 2 017,6, Kommundepartementet 1 049,7, Riksdagen och dess verk m. m. 109,1, Riksgäldsfonten 3 175,0 oförutsedda utgifter 1,0. Summa statliga utgifter 76 782,9.

Statens utgifter efter ändamål i miljoner kr budgetåret 1974/75

	Riksstats- förslag 1974/75	Förändring från 1973/74
Allmän försäkring	15 880	+ 3 160
Utbildning och forskning	11 230	+ 730
Totalförvar	8 840	+ 920
Kommunikationer och energiförsörjning	6 740	+ 910
Stöd till barnfamiljer	5 200	+ 930
Arbetsmarknad och lokaliseringspolitik	4 550	+ 630
Skatteutjämningsbidrag m. m.	3 960	+ 300
Rätts- och polisväsende	3 020	+ 240
Räntor på statskulden	3 180	+ 600
Internationellt utvecklingsbistånd	2 090	+ 540
Övrigt	13 390	+ 1 930
Summa	78 080	+ 10 890

Kommunernas finanser i miljoner kr år 1971

Inkomster 38 653, därav skatter (inkl. skatteutjämningsbidrag) 14 067, Utgifter 38 957, därav för byggnads- och planväsen, gatuv- och parkförvaltning, sport- och friluftsliv 4 364, industriell verksamhet 5 967, undervisning och annan kulturell verksamhet 9 800, socialvård och socialförsäkring 6 740, hälso- och sjukvård 1 534. Tillgångar 28 371, skulder 25 557.

Landstingen år 1971

Inkomster 12 422, därav skatter (inkl. skatteutjämningsbidrag) 7 685, Utgifter 12 694, därav för hälso- och sjukvård 9 310, Tillgångar 12 825, skulder 3 422.

Tandvård. Barn mellan 6 och 16 år kallas till folk tandvården, där de har rätt till gratis behandling. Barn under 6 år får i allmänhet ingen kallelse men har samma rätt.

Föräldrabidrag för handikappat barn under 16 år kan utgå till en förälder, om barnet behöver långvarig tillsyn och vård. Bidraget är lika stort som hel föräldrapension för ensamstående (90 % av basbeloppet) plus pensionsutskott (se Ålderdom). Det är skattepliktigt och ATP-grundande.

För föräldrabidrag på barnkoloni eller i feriehem och för t. ex. badresor i kommunalt regi kan bidrag erfordras.

Studier

Studiehjälp utbetalas till elever vid gymnasium och motsvarande skolor och består av studiebidrag och olika tillägg. Den utgår till elever som fyller högst 19 år det kalenderår då läsåret eller kursen börjar. För elever mellan 16 och 19 år kan förlångt barnbidrag utgå (se Barnet).

Studiebidrag, 125 kr per studiemånad, ges från kvartalet efter det att eleven fyllt 16 år.

Inackorderings tillägg, 150 kr per studiemånad, ges till inackorderad elev, Reser tillägg, 65-130 kr per studiemånad, ges till elev som dagligen reser till och från skolan (avståndet hem-skola måste vara minst 6 km).

Inkomstprövat tillägg, 20-75 kr per studiemånad. Summan är beroende av elevens och föräldrarnas (eller ev. makes) sammanlagda inkomst. Hänsyn tas också till om eleven har hemmavarande syskon.

Besöksprövat tillägg, högst 90 kr per studiemånad, kan ges om föräldrarnas sammanlagda inkomst inte överstiger 21 000 kr per år.

Äterbetalningspliktiga studiemedel på normalt högst 3 800 kr per läsår kan komplettera ovanstående bidrag.

Studiemedel är beaktningen på bidrag och lån som lämnas för finansiering av studier vid universitet, högskolor, folkhögskolor och vissa andra läroanstalter som Kungl. Maj: bestämmelser samt för gymnasiala studier för elever över 20 år. De utgår basränsvis och är högst 140 % av det basbelopp som gäller i maj för studier som börjar under höstterminen och i november för vårterminen. Hertil kommer beaktning med 25 % av basbeloppet per barn och läsår. Av beloppet är högst 1 755 kr bidrag, resten är återbetalningspliktigt. Vid bestämmande av medlens storlek tas hänsyn till den studerandes och eventuellt makes eller sammanboendes förmögenhet och inkomst. Vid förnyad ansökan tas hänsyn till studiemeriter.

Sjukdom

Kostnader för läkarevård. Vid konsultation av läkare inom den offentliga öppna sjukvården gäller följande avgifter för patienten: 12 kr vid besök hos läkaren på mottagningen, 20 kr vid läkarens hembesök och 5 kr för

rådgivning per telefon. I avgiften ingår eventuella röntgen- och laboratorieundersökningar, remissbesök, recept och läkarintyg för sjukpenning. Ersättning i samband med konsultation av privatpraktiserande läkare utgår från försäkringskassan med 3/4 av kostnaderna, dock högst med 3/4 av det högsta tillåtna taxebeloppet enligt den s. k. återbäringsaxtan.

Ersättning för sjukhusvård lämnas om vården utförts på allmänt sjukhus eller sådant sjukhus som finns på en särskild sjukhuslist, varom försäkringskassan lämnar besked. Avgiften för sjukhusvård på allmän sal är 15 kr per dag, vilket betalas av försäkringskassan. Avdraget på sjukpenningen är 10 kr per dag (dock högst 1/3 av sjukpenningen)

Ersättning för resor i samband med läkarevård och sjukhusvård lämnas för den del av kostnaderna som överstiger 6 kr. Ersättningen beräknas på de sammanlagda kostnaderna tur och retur för det billigaste vanliga färdmedel som kunnat användas. Även föjeslagares kostnader kan ersättas.

Läkemedel. Vid köp av läkemedel, cit eller flera på samma gång, efter recept som läkare eller tandläkare skrivit ut vid ett och samma tillfälle ersätter försäkringen all kostnad som överstiger 25 kr. Den försäkrade betalar sjätte de första 5 kronorna och halften av resterande belopp upp till 25 kr, dvs. max. 15 kr. Vissa läkemedel är helt kostnadsfria.

Sjukpenning. Var och en som är inskriven hos försäkringskassan (fr. o. m. den månad man fyller 16 år) och som har inkomst av förvärsarbete med minst 4 500 kr per år skall vara sjukpenningförsäkrad. Från 1 jan 1974 är sjukpenningens storlek beroende av den s. k. sjukpenninggrundande inkomsten. *Hel sjukpenning* per dag utgör 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten delad med 365. *Halt sjukpenning* utgår om man har viss arbetsförmåga kvar. Barn tillägget utgår inte längre. För inkomstbortfall i samband med vård av sjukt barn under 10 år kan endera av föräldrarna få sjukpenning (sammanlagt högst 10 dagar per år), om båda har förvärsarbete. Sjukpenningen är skattepliktig (källskattesydrag görs av försäkringskassan) och är ATP-grundande.

Hemmakareförsäkring. Den som är inskriven hos försäkringskassan, är under 67 år och har en inkomst under 4 500 kr per år skall vara sjukpenningförsäkrad, om han eller hon stadigvarande sammanbor med make/ hustru, någon med vilken han eller hon tidigare varit gift, någon med vilken han eller hon har eller haft barn eller med barn under 16 år till honom eller henne eller till maken/makan. Ersättningen, 8 kr per dag, är skattefri.

Allmän tandvårdsförsäkring infördes 1 jan 1974 och omfattar personer försäkrade enligt lagen om allmän försäkring fr. o. m. det år de fyller 17. Kostnadsersättning lämnas om tandvården getts vid allmän tandvårdsinstitution (t. ex. folkhandvården) eller av privatläkare som finns förtecknad på en särskild lista hos försäkringskassan.

Patientavgiften, dvs. den summa patienten får betala, är i regel 50 % av kostnaden, men om kostnaden för en sammanhängande behandlingsperiod

är högre än 1 000 kr, behöver man bara betala 25 % av det belopp som överskrider 1 000 kr. Kostnaden för över- eller underkrävsprotes samt för förenande åtgärder (t. ex. rådgivning eller borttagning av tandsten, men inte tandfyllning) ersätts med 75 %.

Vid vård inom folkhälsvården gäller för patienter mellan 17 och 19 år att patientavgiften skall vara högst hälften av de belopp som angetts ovan. Reserättnings utgår för den del av de sammanlagda resekostnaderna med billiga vanliga färdsmedel till och från tandläkaren som överstiger 15 kr. Ersättningen beräknas på resekostnaden till närmaste tandläkare som kunnat ge vård inom försäkringsens rän.

Arbetslöshet

Frivillig arbetslöshetsförsäkring handhas av erkända arbetslöshetskassor. För att få ersättning måste man vara minst 16 år, medlem av kassan sedan minst 12 månader (s. k. medlemsvillkor), arbetslös men arbetsför, oförhindrad att ta arbete, arbetsökande hos arbetsförmedlingen, samt under de 12 månaderna närmast före arbetslösheten ha arbetat och betalat avgift under sammanlagt minst 5 månader (s. k. arbetsvillkor). Ersättning utgår i princip inte förrän man under en tid av högst 5 veckor i följd varit arbetslös 5 dagar (karenstid). Under dessa dagar måste man ha varit anmäld som arbetslös och arbetsökande hos arbetsförmedlingen. Ersättningen ges i form av dagpenning (5 dagar per vecka) enligt 10 dagpenningklasser mellan 40-130 kr. Ersättningen utgår i max. 300 dagar för den som fyllt 55 år; den som fyller 55 år under ersättningsperioden kan få dagpenning i 450 dagar.

Kontant arbetsmarknadsstöd infördes 1 jan 1974 och kompletterar arbetslöshetsförsäkringen och det tidigare kommunala kontantunderstödet och omsättningsbidraget. Stödet handhas av AMS och länsarbetsnämnderna; det utbetalas av försäkringskassan. Rätt till stödet har i princip den som inte är medlem i erkänd arbetslöshetskassa och den som är medlem men inte uppfyller medlems- eller arbetsvillkoret. I övrigt är kraven i stort sett desamma som för ersättning från arbetslöshetskassa. Helt stöd utgår med 35, halvt med 18 kr per dag. Stödet kan utgå i 150 dagar för den som inte fyllt 55 år, i 300 dagar för den som är mellan 55 och 60 år och obegränsad tid för den som är mellan 60 och 67 år. Beloppet är skattepliktigt och ATP-grundande.

Ålderdom

Ålderspension från folkpensioneringen (folkpension). Rätt till folkpension har svensk medborgare som är bosatt i Sverige eller varit bosatt här fr. o. m. det år han fyllde 57 t. o. m. det år han fyllde 62 år samt i princip i Sverige bosatta utlänningar från länder med vilka Sverige har överenskommelser om rätt till folkpension. Folkpension utbetalas normalt från och med den månad man fyller 67 år. Möjlighet finns att göra s. k. *förtida uttag* fr. o. m. den månad man fyller 63 år. Möjlighet finns likaledes att vänta med att ta

en folkpension till efter fyllda 67 år. Detta kallas *uppskjutet uttag*. Folkpensionens storlek är för ensamtstående eller för gift vars make eller maka inte har fyllt 67 år och inte har folk- eller förtidspension 90 % av basbeloppet per år. För gift person vars make eller maka har ålderspension eller del förtidspension är beloppet 70 % av basbeloppet.

Barnutlägg till folkpensionen kan ges för varje barn under 16 år till pensionären eller hans hustru, om pensionären har hand om eller bor tillsammans med barnet (utgår inte till gift kvinna).

Pensionsförlust utgår till den som bara har folkpension eller därrutöver låg ATP. Det utgjorde 1 juli 1974 18 % av basbeloppet och ökar varje år med 3 % av basbeloppet tills det utgår med 30 % av detta belopp fr. o. m. juli 1978. Tillskottet får tillsammans med ATP inte överstiga 30 % av basbeloppet.

Inväntningsutlägg utbetalas om pensionären inte kan reda sig själv utan behöver daglig hjälp eller om pensionären är blind. Hjälpbeloppet eller blindheten måste ha förlegat före 63 års ålder.

Kommunalt bostadstillägg är inkomstprövat och utdelas efter grunder som bestäms av kommunen, varför beloppet varierar kraftigt.

Hustrutillägg, som är inkomstprövat, kan ges till en folkpensionärs hustru, om hon inte själv har folkpension.

Ålderspension från ATP (tilläggs pension) kan den erhålla som har haft inkomst av förvärvsarbete mellan 16 och 65 års ålder. Pensionens storlek baseras på den *pensionsgrundande inkomsten*, varmed menas den årsinkomst som med minst 100 kr överstiger januari månads basbelopp inkomståret. Är inkomsten större än 7,5 gånger basbeloppet, medräknas inte det övriga skjutande beloppet. Den pensionsgrundande inkomsten omräknas i *pensionspoäng* genom att divideras med basbeloppet som gällde vid årsringång. Med *medelpoäng* avses pensionspoängtalet dividerat med antalet poängår (har man poäng för mer än 15 år, räknas de 15 »bästa» åren).

Pensionens storlek utgår till 60 % av den summa som erhålls enligt följande räkneoperation: basbeloppet x medelpoäng x förvärvat antal poängår dividerat med det nödvändiga antalet poängår för full pension. Rätt till ålderspension har den som fått pensionspoäng i minst 3 år. Huvudregeln för att få full ålderspension är att man kan tillgodöräknas sig 30 poängår.

Viktigare lagändringar 1 juli 1973 och 1 januari 1974

Aktiebolag. I väntan på en fullständig revision av aktiebolagsrätten har flera betydelsefulla lagändringar gjorts, bl. a. har nedre gränsen för aktiekapital höjts från 5 000 till 50 000 kr. Aktiebolag som bildats innan lagen trädde i kraft skall senast vid utgången av år 1978 ha ett aktiekapital på minst 50 000 kr.

AP-fonden. Inom AP-fonden inrättas en särskild fond med en egen styrelse som har rätt att placera fondmedel — till en början högst 500 milj. kr — i svenska aktiebolag utom bank- och försäkringsbolag.

Arbetsarkivlagen. Omfattande ändringar har gjorts i lagen för att tillförsäkra arbetslagare ett ökat inflytande på den egna arbetsplatsens arbetsmiljö, bl. a. skall skyddsombud finnas på alla arbetsplatser med minst fem anställda samtidigt som skyddsombudens lagfästa befogenheter utvidgas.

Barnvårdsnämndens institutionen. Den obligatoriska tillsynen från samhällets sida av barn utom äktenskapet har upphört genom att barnvårdsnämndainstitutionen borttogs från 1 januari 1974. Barnvårdsnämnderna och andra barnvårdande organ har därvid övertagit de uppgifter som åvilade barnvårdsnämnden.

Bostadsnämndslaget. En ny lag, som trädde i kraft den 1 januari 1974, ger hyresnämnd möjlighet att på ansökan av kommun tillägga en fastighetsägare att rusta upp en bostadslägenhet till viss standard (upprustningsuläggande) eller förbjude att lägenheten används för bostadsändamål (användningsförbud) om upprustningen inte skulle ge skäligen ekonomiskt utbyte. Rättar sig inte fastighetsägaren efter hyresnämndens beslut kan vite, tvångsförvaltning eller inlösen tillgripas.

Datalag. För att skydda enskilda personer mot oömlörliga intrång i den personliga integriteten till följd av dataregistrering får dataregister som innehåller personuppgifter inte föras utan tillstånd från en särskild myndighet, datainspektionen. Datainspektionen inrättades den 1 juli 1973, medan lagen i övrigt trädde i kraft den 1 juli 1974.

Skadestånd vid äktenskapskillnad. Möjligheten att lägga make att betala skadestånd till andra maken vid äktenskapskillnad har slopats.

Styrelserepresentation i banker och försäkringsbolag. Enligt en lag om styrelserepresentanter för anställda i bankinstitut och försäkringskassa får anställda i affärsbank, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit och försäkringsbolag med minst 50 anställda utse två ledamöter i styrelsen som arbetslagarerepresentanter. Ledamöterna utses av de fackliga organisa-

tionerna. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1974 och gäller till utgången av juni 1976.

Trolovnings. Bestämmelserna om trolovnings (i dagligt tal förlovnings) i giftermålsbalken har upplästs.

Vårdnad av barn i samband med äktenskapskillnad. I föräldrabalkens regler om vårdnad av barn i äktenskap har gjorts den ändringen att frågan om vem av föräldrarna som bär skulden till att det har uppstått söndring mellan dem inte skall tillmätas någon betydelse vid avgörandet av vårdnadsfrågan. I fråga om barn utom äktenskap har vidtagits sådana ändringar att faderns möjlighet att få vårdnaden blir densamma som när det gäller barn i äktenskap.

Äktenskaps uppsägning. Genom ändringar i giftermålsbalken har bestämmelserna om hemskillnad upplästs. Makar har i princip rätt till omedelbar äktenskapskillnad, men om endast en av makarna vill skiljas eller om någon av dem har vårdnaden om eget barn under 16 år skall äktenskapskillnaden föregås av en betänketid på minst sex månader. Dom på äktenskapskillnad skall dock även då meddelas utan betänketid, om makarna levt åtskilda sedan minst två år. De särskilda grunder som gav make rätt till omedelbar äktenskapskillnad (t. ex. otrohet från andra makans sida) har utomsträts med vissa undantag. Obligatorisk meddelning har samtidigt avskaffats.

Äktenskaps hinder. I samband med de övriga ändringarna i giftermålsbalken har äktenskapshindren inskränkts. Kravet på en viss ålder anses dock fortfarande väl underbyggt; den som är under 18 år måste ha länsstyrelsens tillstånd till äktenskap. Hinderprövningen har behållits men förnklat.

Beträffande allmän försäkring och sociallagstiftning i övrigt se Sociala förmåner, sid. 51.

Naturvett

Alliansanslutna är en sedvanerätt. Av gammal hävd har i Sverige var och en rätt att upphäla sig i naturen, på land eller sjö om man inte står markägarens hemfrid och arbetsro eller riskerar att skada mark eller annan egen- dom. På annans tomtmark får man inte vistas utan tillstånd. Till tomtmark (avsett om det finns stängsel) räknas så stort område som ägaren kan anses behöva för att vara osörd. I regel beror det på terrängförhållandena m. m. Om träd, buskar, bergknallar hindrar insyn kan det räcka med ett avstånd av 10-15 m. Är insynen fri bör man inte komma närmare än 60-70 m. I tvacksamma fall beträdd ej mark för att inte riskera brott mot gällande regler. Visa alltid hänsyn mot människor och natur.

Avfall får ej kastas i naturen eller annorstädes utomhus. Nedskräpning är straffbelegd.

Bad är tillåtet överallt utom vid annans tomt eller bygga.

Brygga (privat) får man ej landstiga på utan tillstånd.

Båtar får ej förtöjas vid annans bygga utan tillstånd.

Eldning får endast ske om fara för skogsbrand ej föreligger. Rådfråga först skogsbrandförde och markägare.

Enskild väg får man gå, cykla eller åka skidor på. I regel är det förbjudet att där framföra eller parkera bil eller annat motorfordon.

Fiske måste man ha tillstånd till på enskilt vatten. Tag alltid reda på de lokala bestämmelserna.

Gränd skall stängas när man passerar.

Hund måste hållas så att oömlåten jakt förhindras.

Jakt fördras särskilt tillstånd.

Staket (utom kring tomt) får man klättra över, om det ej skadas.

Tomt får ej beträddas utan ägarens medgivande.

Tälta en natt får man göra (om man ej vållar skada eller stör markägaren). Be helst om lov innan du slår upp tältet, även för bara några timmar.

Växter (bär, svamp och blommar) får plockas om de ej är fridlysta eller växer på annans tomtmark, men låt våtblommorna vara ifred.

Äkrar med växande gröda eller planteringar får ej beträddas,

Postuppgifter

Angivna taxor är per den 1 april 1974. Vid portotändningar använd ändringsstreckel.

Brev

Till övriga utlandet

Maximimått 350 x 500 x 50 mm
I form av rulle: längd + dubbla diame-
tern högst 1 040 mm, största
längd 900 mm, största diameter
80 mm

Högst	20 g	75 öre
	100 g	140 öre
	250 g	260 öre
	500 g	380 öre
Max	1 000 g	500 öre

Rulle: längd + dubbla diame-
tern högst 1 040 och högst 170 mm.
Rullens högst 900 och högst 100
mm

Högst	20 g	100 öre ¹
	50 g	190 öre
	100 g	240 öre
	250 g	440 öre
	500 g	820 öre
	1 000 g	1 370 öre
Max	2 000 g	2 190 öre

Till Norden

Mått: se brev till övriga utlandet

Högst	20 g	75 öre ¹
	100 g	140 öre
	250 g	260 öre
	500 g	380 öre
	1 000 g	900 öre
Max	2 000 g	2 190 öre

¹ Samma avgift gäller för aerogram.

Flygpost

till utlandet utan extra porto:

Aerogram

till alla länder (aerogram är ett kombinerat brevpapper och kuvert, som säljs av Postverket och i handeln, vikt högst 4 g)

A-trycksaker

till de nordiska länderna från till adresslandet i mån av tidsvinst

Brev och postkort

till europeiska länder om de genom flygbefordran beräknas bli tidigare ut-
lämnade till adressaterna

Svensk och postkort

till Nord- och Mellanamerika. Ingen flygpostetikett eller anteckning »Par
aerogram». By air e. d. får finnas på dessa försändelser, men på brev ska man
skriva »S» i övre vänstra hörnet på adressidan.

En andra försändelse än den som nämns här ovan måste särskilt flyg-
porto betalas. Postanstalterna lämnar närmare upplysningar

Postkort (T. ex. de flesta vykort)

Maximimått 107 x 150 mm
 Minimimått 70 x 100 mm (inrikes)
 Minimimått 90 x 140 mm (tolerans -2 mm)

Inom Sverige 65 öre — Till övriga utlandet 70 öre
 och till Norden

Trycksaker och varuprov¹

Inom Sverige
 Maximimått: Se brev till övriga utlandet
 Minimimått: Trycksakskort utan omslag 70 x 100 mm

A-trycksaker och A-varuprov
 Högst 20 g 60 öre
 Högst 100 g 65 öre
 Osv. pr 100 g 15 öre
 Ytterl. 100 g 15 öre
 Max trycksaker: 1 kg
 Max varuprov: 500 g

Till Norden
 Mått: Se brev till övriga utlandet

A-trycksaker
 Högst 20 g 60 öre
 Högst 100 g 65 öre
 Osv. pr 100 g 15 öre
 Ytterl. 100 g 15 öre
 Max 1 000 g 200 öre

Trycksaker över 1 kg
 Se trycksaker till övriga utlandet
 A-trycksaker och A-varuprov postbehandlas med samma hastighet som brev — även flygbefordran, ingen flygpostetikett.
 Postbehandlingstiden för B-trycksaker inom Sverige och B-varuprov är i regel högst tre vardagar. B-trycksaker och B-varuprov flygbefordras ej

Till övriga utlandet
 Mått: Se brev till övriga utlandet
 Trycksakskort utan omslag:
 Maximimått: 107 x 150 mm
 Minimimått: 90 x 140 mm (tolerans -2 mm)
 Högst 20 g 55 öre
 Högst 50 g 70 öre
 Högst 100 g 90 öre
 Högst 250 g 110 öre
 Högst 500 g 190 öre

¹ Endast inrikes

Paket

Av avgifterna för paket inom Sverige utgör 15 % lagstadgad mervärdesskatt (moms)

Inom Sverige
 Högst 1 kg 500 öre
 Högst 3 kg 680 öre
 Högst 5 kg 840 öre
 Högst 7 kg 1 100 öre
 Högst 9 kg 1 300 öre
 Högst 12 kg 1 800 öre
 Högst 15 kg 2 300 öre
 Högst 20 kg 2 900 öre

Till Danmark
 Högst 1 kg 500 öre
 Högst 3 kg 700 öre
 Högst 5 kg 900 öre
 Högst 10 kg 1 700 öre
 Högst 15 kg 2 400 öre
 Högst 20 kg 3 200 öre

Till Norge
 Högst 1 kg 780 öre
 Högst 3 kg 1 030 öre
 Högst 5 kg 1 320 öre
 Högst 10 kg 2 210 öre
 Högst 15 kg 3 290 öre
 Högst 20 kg 4 100 öre

För bräckliga eller skrymmande paket samt för illefordran utgår högre avgifter

Postauvisningar

Inom Sverige Högst 50 kr 130 öre

Inbetalningskort

(även till Danmark, Finland och Norge). Oavsett beloppets storlek 70 öre. Inbetalning på eget konto i Sverige avgiftsfri

Postförskort

Inom Sverige
Breförändelser
 Vid redovisning pr postförskortsansynning:
 Högst 50 kr 250 öre
 Högst 2 000 kr 370 öre
 Vid redovisning pr postgiron:
 Högst 5 000 kr 190 öre
 Beträffande postförskort till utlandet lämna postauvisningarna upp-
 givande

Assurans
 Pr 1 000 kr el. del därav 20 öre
 Beträffande assurans till utlandet lämna postauvisningarna upp-
 givande 400 öre
 470 öre

Hjälp åt skadade

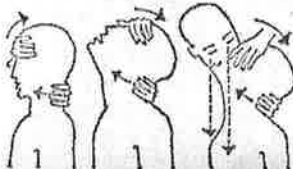
Kraftig blödning avtar om den skadade kroppsdelen placeras i högläge och förbinds med ett stadigt förband.

En **medvetlös** person måste behandlas försiktigt och transporteras skonsamt. Håll **eldrig** någon dryck i en medvetlös person.

Lessa åsittande kläder. Härigenom underlättas andningen. Se till att inte tungan eller något föremål i svalget förhindrar andningen.

Bärnskador spolas ymnigt med vatten, varvid även smärtan lindras.

Förebygg elockris för den skadade genom att 1) stoppa blödningar med förband 2) undvika kroppsunstrålningar för den skadade 3) förhindra avkylning.

Gör så här vid andningsstillestånd:

Inblåsning omedelbart!

Det gäller sekundert!

Böj den skadades huvud maximalt bakåt. Håll för hans näsa och blås in genom hans mun.

Snegla på bröstorgen. När den lyfter sig vet man att luft kommer in.

Lyft snabbt bort munnen och andas in själv. Luften går ur den skadades hals när hans bröstorg sunker ihop. Upprepa inblåsningarna 10-15 ggr per min. Fortsätt tills den skadade andas själv eller sjukvårdspersonal övertar ansvaret.

Råd vid kollisioner och andra olyckor

Vittnen är värdefulla vid bevisföring och rekonstruktion av händelseförlopp. Anteckna därför vittnens namn, adress och telefonnummer. Gör detta även om motparten erkänner sin skuld.

Anteckna **uppgifter om motparten**. Anteckna fordonets nummer och vem som är fordonets ägare och begär uppgift om i vilket bolag fordonet är försäkrat. Lämna motsvarande uppgifter om Er själv och Er fordon.

Gör noggranna **anteckningar om händelseförloppet**. Gör mätningar på vägbanan, skissera eller fotografera olycksplatsen och fordonens läge. Anteckna uppgifter om fordonens hastighet, belägenhet på vägbanan före kollisionen och notera övriga uppgifter, som kan bidra till klarläggande av händelseförloppet.

Undersök fordonets skador.

Förredning kan begäras vid allvarlig skada. Laglig skyldighet att tillkalla polis vid trafikolyckor föreligger inte.

Lämnad i regel **inte meddelanden i skadeståndefrågor**. Hänvisa motparten till ett försäkringsbolag, som avgör dessa frågor.

Expressutdelning

Till utlandet
Pr försändelse 350 öre

Till utlandet
Pr försändelse 350 öre

1 Kan inte begäras på B-trycksaker och B-varuprov

Utkörning

Endast inrikes paket, ej II

Högst 5 kg 500 öre
12 kg 600 öre
20 kg 700 öre

Rekommendation

Pr försändelse 300 öre

Värnplikliga

Skyldigheten att fullgöra krigsförbandsövning framgår av nedanstående tabell. Krigsförbandsövnings längd är som regel 18 dagar i menigbefattningar, 25 dagar i befattning för gruppbefäl och 32 dagar i plutons- eller kompanibefälbefattningar. Försök pågår med övningar av kortare längd.

Värnpliktig född år	Antal krigsförbandsövningar vid		
	armén och kustartilleriet	flotan	flygvapnet
1947 eller senare	5	5	5
1946-1943	5 ¹	4 ¹	4 ²
1942-1939	4 ³	3	3
1938-1936	3	2	3
1935-1933	3 ⁴	2	2
1932-1929	2	1	2 ⁴
1928-1927	1	1	1

¹ Fyra krigsförbandsövningar om 1 rep.övn. fullgjorts före 1 sept. 1966.

² Tre krigsförbandsövn. om 2 rep.övn. fullgjorts före 1 sept. 1966.

³ Två krigsförbandsövn. om 2 rep.övn. fullgjorts före 1 sept. 1966.

⁴ Tre krigsförbandsövn. för värnpliktiga vilkas tjänstgöring inte blivit uppdelad med stöd av Kärgh. brev 4 dec. 1964 ang. viss uppdelning av vpligtig vid flotan.

⁵ Tre krigsförbandsövn. om 1 rep.övn. fullgjorts före 1 sept. 1966.

⁶ En krigsförbandsövn. om 2 rep.övn. fullgjorts före 1 sept. 1966.

Vpl som före 1 juni 1972 gjort tlg »i specialtjänst» är skyldig göra rep.ut-bildning enligt tabellen i bilaga till värnplikslagen (SFS 1971:169).

Regler för flaggning

Tiden 1 mars-31 oktober hissas flaggan kl. 8.00, under övrig del av året kl. 9.00. Den nedhålls vid solens nedgång (se almanackan). Går solen ned efter kl. 21.00, nedhålls flaggan ändock kl. 21.00.

Vid dödsfall hissas flaggan på halv stång döds- och begravningsdagarna. Härvid hissas flaggan först i topp och nedhålls så en tredjedel av stångens längd. När jordfästningen ägt rum, hissas flaggan i topp, varefter den nedhålls omedelbart eller å ovan angiven tid.

Allmänna flaggdagar 1975

Nyårsdagen	Onsdagen d. 1 jan.
H. M. Konungens namnsdag	Tisdagen d. 28 jan.
Påskdagen	Söndagen d. 30 mars
H. M. Konungens födelsedag	Onsdagen d. 30 april
Första Maj	Torsdagen d. 1 maj
Pingstdagen	Söndagen d. 18 maj
Svenska Flaggens dag	Fredden d. 6 juni
Midsommardagen	Lördagen d. 21 juni
Gustav Adolfsdagen	Torsdagen d. 6 nov.
Nobeldagen	Onsdagen d. 10 dec.
Juldagen	Torsdagen d. 25 dec.

Ejst flaggas å högtidsdagar inom orten och familjen.

NAMNSDAGSREGISTER

29,12	Bo	5,6	Frans	4,10	Ingvar	10,4	Martin	10,11	Sjens	23,8
18,12	Bohalla	26,1	Frederik	18,7	Isabella	31,5	Lumber	10,11	Sjens	23,8
23,12	Borvid	28,7	Frederika	19,9	Jack	19,13	Marianna	22,2	Sjens	23,8
5,10	Bror	5,10	Frida	18,2	Israel	20,12	Marianna	14,3	Sjens	15,9
23,6	Bryolf	16,8	Friedborg	1,1	Ivar	31,1	Mattias	21,9	Sjens	10,1
5,3	Bryffe	9,6	Fritjof	30,3	Jakob	25,7	Mattias	24,2	Simon	25,2
22,1	Cecilia	22,1	Gabriel	25,3	Jenny	8,10	Maurits	22,9	Saxen	28,10
7,10	Cher	19,7	Gabriel	19,7	Jenny	8,10	Max	1,2	Saxen	6,8
20,2	Cher	19,7	Georg	23,4	Kersti	38,1	Möjler	1,2	Sofia	15,5
13,5	Jotia	13,5	Georg	23,4	Kersti	38,1	Möjler	20,9	Stefan	26,2
21,1	Dagmar	13,5	Georg	23,4	Kersti	38,1	Möjler	20,9	Stefan	26,2
13,5	Dagmar	13,5	Georg	23,4	Kersti	38,1	Möjler	20,9	Stefan	26,2
30,8	Dagmar	13,5	Georg	23,4	Kersti	38,1	Möjler	20,9	Stefan	26,2
22,4	Daniel	11,2	Gertrud	17,3	Johan	27,3	Maria	4,9	Sime	29,11
1,3	David	25,6	Gertrud	13,2	Johan	27,3	Maria	11,1	Suzanna	11,8
12,12	Desule-	23,5	Gottfrid	13,2	Johan	27,3	Maria	11,5	Suzanna	10,6
17,2	Dora	23,5	Gottfrid	13,2	Johan	27,3	Maria	11,5	Suzanna	10,6
17,2	Dorena	0,2	Gudrun	31,1	Julia	18,2	Najona	17,1	Svearik	4,11
21,6	Ebba	6,3	Gunnild	30,1	Jovitus	2,9	Najona	17,1	Svearik	4,11
3,9	Ebba	14,8	Gunnar	6,6	Karin	2,8	Najona	17,1	Svearik	4,11
3,1	Ebbs	11,0	Gustav	6,6	Karin	2,8	Najona	17,1	Svearik	4,11
30,7	Edla	10,3	Gustav	6,6	Karin	2,8	Najona	17,1	Svearik	4,11
8,9	Edmund	16,1	Adolf	6,1	Karl	28,1	Najona	17,1	Svearik	4,11
19,5	Edvard	18,3	Gustava	7,2	Karolina	20,3	Najona	17,1	Svearik	4,11
20,4	Elin	11,2	Göta	27,1	Kersti	13,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
26,10	Elin	11,2	Göta	27,1	Kersti	13,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
11,9	Elin	11,2	Göta	27,1	Kersti	13,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
11,9	Elin	11,2	Göta	27,1	Kersti	13,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
4,4	Elof	30,6	Hanna	5,1	Konrad	12,11	Najona	17,1	Svearik	4,11
9,12	Elsa	30,10	Hans	29,8	Konstantin	21,5	Najona	17,1	Svearik	4,11
2,4	Emil	36,3	Harald	1,4	tin	21,5	Najona	17,1	Svearik	4,11
4,2	Emilia	18,11	Hedvig	15,10	Kristina	13,11	Najona	17,1	Svearik	4,11
17,10	Emma	2,7	Helena	17,8	Kristina	28,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
17,1	Engel-	26,9	Hilga	30,9	Kristoffer	15,3	Najona	17,1	Svearik	4,11
10,7	Ernst	27,4	Helmer	10,10	Lars	23,2	Najona	17,1	Svearik	4,11
4,8	Erik	18,5	Hemming	8,4	Lars	10,5	Najona	17,1	Svearik	4,11
7,8	Erika	24,1	Henning	22,5	Laura	15,1	Najona	17,1	Svearik	4,11
1,7	Erland	8,1	Henric	19,1	Lea	28,6	Najona	17,1	Svearik	4,11
13,4	Erling	11,10	Herrbert	16,3	Leopold	13,11	Najona	17,1	Svearik	4,11
31,8	Ernst	2,3	Herman	12,7	Linné	13,5	Najona	17,1	Svearik	4,11
10,12	Esau	6,2	Bilda	18,1	Lovisa	25,8	Najona	17,1	Svearik	4,11
2,11	Eskil	19,6	Hildegard	17,8	Louise	13,12	Najona	17,1	Svearik	4,11
2,11	Eskil	19,6	Hildegard	17,8	Louise	13,12	Najona	17,1	Svearik	4,11
9,9	Ester	31,3	Hilma	11,8	Louise	13,12	Najona	17,1	Svearik	4,11
28,8	Eufemia	16,9	Hilma	16,5	Louise	13,12	Najona	17,1	Svearik	4,11
3,7	Eugenia	5,11	Hjalmar	16,1	Louise	13,12	Najona	17,1	Svearik	4,11
16,6	Eugenia	10,2	Holger	30,3	Madel-	22,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
29,5	Ewald	3,10	Robert	3,11	John	22,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
4,12	Evelina	12,2	Hugo	11,1	hild	13,11	Najona	17,1	Svearik	4,11
24,10	Evert	24,10	Hilda	14,6	Margareta	19,8	Najona	17,1	Svearik	4,11
3,12	Fabian	20,1	Ida	14,9	Maria	18,3	Najona	17,1	Svearik	4,11
21,3	Fanny	9,2	Ida	14,9	Maria	18,3	Najona	17,1	Svearik	4,11
20,8	Felix	14,1	Ina	25,10	Marfred	14,10	Najona	17,1	Svearik	4,11
8,2	Ferdinand	3,4	Inge	17,12	Margareta	20,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
11,6	Filip	2,5	Ingeborg	28,5	reit	20,7	Najona	17,1	Svearik	4,11
21,10	Fritsja	8,3	Ingegerd	7,11	Maria	28,2	Najona	17,1	Svearik	4,11
7,10	Finsal	16,10	Inger	3,6	Marian	30,4	Najona	17,1	Svearik	4,11
8,8	Flora	20,6	Inger	3,6	Marian	30,4	Najona	17,1	Svearik	4,11
2,15	Folke	14,7	Ingrid	9,10	Maria	25,4	Najona	17,1	Svearik	4,11

